

**MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

**GODIŠNJE IZVJEŠĆE
IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVITKA
BOSNE I HERCEGOVINE ZA 2017. GODINU**

SVIBANJ, 2018. GODINE

SADRŽAJ

Lista tablica	3
Lista grafikona	3
Skraćenice	4
Izvori podataka i doprinos u pripremi izvješća	5
Rezime	6
1. POLJOPRIVREDNI SEKTOR BOSNE I HERCEGOVINE U BROJKAMA	8
<hr/>	
1.1. Značaj poljoprivrednog sektora u ekonomiji	8
1.1.1. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti	9
1.1.2. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda	10
1.2. Prosječne otkupne cijene odabranih poljoprivrednih proizvoda	11
1.3. Broj i struktura poljoprivrednih gazdinstava	12
2. Zasijane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi	14
3. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA	15
<hr/>	
3.1. Biljna proizvodnja	15
3.2. Stočarska proizvodnja	19
3.2.1. Klanje stoke i neto proizvodnja mesa	19
3.2.2. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda	20
3.2.3. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda	21
3.3. Brojno stanje stoke i peradi	22
4. POTPORA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVITKU U BOSNI I HERCEGOVINI	23
<hr/>	
4.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvitak u BiH	24
4.2. Usporedba mjera potpore u BiH sa Europskom unijom i zemljama regiona, i razina dostignute harmonizacije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije	26
4.3. Analiza strukture proračunske potpore po skupinama mjera	27
5. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHAMBENIM PROIZVODIMA	34
<hr/>	
5.1. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda	34
5.2. Zemljopisna struktura u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	36
5.3. Robna razmjena sa BiH sa Europskom unijom	36
5.3.1. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom	36
5.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i CEFTA-e	37
5.4.1. Robna razmjena sa Republikom Srbijom	38
5.5. Razmjena poljoprivrednim proizvoda Bosne i Hercegovine i EFTA-e	38
5.6. Razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH i Turske	39
6. REALIZACIJA MJERA I PRIORITETA U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVITKA U 2017. GODINI	40

7. ZAŠTITA ZDRAVLJA BILJA, VETERINARSTVO I SIGURNOST HRANE	50
7.1. Zaštita zdravlja bilja	50
7.2. Veterinarstvo	54
7.3. Sigurnost hrane	56
8. ORGANSKA PROIZVODNJA, PRAVNI OKVIR I UVJETI ZA IZVOZ ORGANSKIH PROIZVODA	62
9. RIBARSTVO	65
9.1. Proizvodnja/uzgoj ribe	65
9.2. Usklađivanje zakonodavstva u BiH sa EU zakonodavstvom	66
10. EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA	68
10.1. Primjena Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Dodatnog protokola	68
10.2. Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)	71
10.3. Međunarodni sporazumi/Memorandumu o suradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka	72
10.4. Planiranje i koordinacija donatorske pomoći	74
11. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVITKA ZA 2018. GODINU	76

Lista tablica

- Tablica 1. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2015-2016. godinu
- Tablica 2. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH
- Tablica 3. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u FBiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH (2016. i 2017. godina)
- Tablica 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema skupinama proizvoda u 2017
- Tablica 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2016-2017. godini (KM)
- Tablica 6. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH
- Tablica 7. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstava poljoprivrednih površina (u ha)
- Tablica 8. Zemljopisna rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH u 2017. god.
- Tablica 9. Zemljopisna rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srpskoj u 2017. godini
- Tablica 10. Zasijsane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi u BiH 2016-2017. godine (u hektarima)
- Tablica 11. Proizvodnja i prinos važnijih usjeva (2016-2017. godina)
- Tablica 12. Proizvodnja i prinos voća (2016-2017. godina)
- Tablica 13. Broj rodni čokota, proizvodnja i prinos grožđa (2016-2017. godina)
- Tablica 14. Klanje stoke i peradi u klanicama (2016 -2017. godina)
- Tablica 15. Proizvodnja sirovog mlijeka u Federaciji, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko (tisuća litara)
- Tablica 16. Otkup sirovog kravljeg mlijeka (2016—2017. godina)
- Tablica 17. Proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda (2017. i 2016. godina)
- Tablica 18. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH
- Tablica 19. Proizvodnja jaja, vune i meda u RS, FBiH i Distriktu Brčko
- Tablica 20. Brojno stanje stoke, peradi i košnica u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH
- Tablica 21. Poljoprivredni proračuni u BiH (2010-2017) u 000 KM
- Tablica 22: Poljoprivredni proračuni zemalja regiona u 2017. godini (EUR)
- Tablica 23. Distribucija potpora po proizvodima/skupinama proizvoda (u %)
- Tablica 24: Pregled kantonalnih izdvajanja u 2017. godini (u KM)
- Tablica 25. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima (2016-2017. godina)
- Tablica 26. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM
- Tablica 27. Usporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)
- Tablica 28. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)
- Tablica 29. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil. KM)
- Tablica 30. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa EFTA-om (Mil.KM)
- Tablica 31. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom
- Tablica 32. Površina pod organskom proizvodnjom u Bosni i Hercegovini (ha)
- Tablica 33. Uzgoj/proizvodnja ribe u Federaciji BiH (u tonama)
- Tablica 34. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj (u tonama)

Lista grafikona

- Grafikon 1: Poljoprivredni proračuni u BiH za razdoblje 2010-2017. (u milijunima KM)
- Grafikon 2: Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH (u procentima)
- Grafikon 3: Proračun za Zajedničku poljoprivrednu politiku EU (CAP)
- Grafikon 4: Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH (u milijunima KM)
- Grafikon 5: Mjere izravne potpore proizvodnji u BiH – struktura (u milijunima KM)
- Grafikon 6: Mjere ruralnog razvitka u BiH – struktura (u milijunima KM)
- Grafikon 7. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (u milijunima KM)
- Grafikon 8: Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH - struktura (u milijunima KM)
- Grafikon 9: Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/skupinu ili sve proizvode (u %)
- Grafikon 10: Proračun potpora za poljoprivredu iz kantona u 2017. godini (u milijunima KM)

Kratice

BDP	Bruto društveni proizvod
BDV	Bruto dodana vrijednost
BHAS	Agencija za statistiku BiH
BTSF	Better Training for Safer Food
CAP	Common Agriculture Policy
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
DG SANTE	Directorat of General for Healt and Foos Safety
EFTA	European Free Trade Agreement
FAO GFCM	General Fisheries Commission for the Mediterranean
FARMA	Fostering Agriculture Markets Activity
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva
FVO	Food and Veterinary Office
FVO	Food and Veterinary Office
FZS	Federalni zavod za statistiku
GIZ	Njemačko društvo za međunarodnu suradnju
GMO	Genetski modificirani organizmi
IFAD	International Fund for Agiculture Development
INFOSAN	The International Food Safety Authorities Network
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance
IPA RD	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development
JICA	Japan Inetrnational Cooperation Agency
MPŠV RS	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Srpske
MRL	Maximum Residue Limit
MVTEO BIH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OzPŠVBD	Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Brčko Distrikt
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed
RS	Republika Srpska
RZSRS	Zavod za statistiku Republike Srpske
SIDA	Sweedish International Development Cooperation Agency
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission.
TB	Tarifni broj
UN FAO	Food and Agriculture Organization of United Nations
UNDP	United Nations Development Programm
UoST	Ugovor o slobodnoj trgovini
USAID	U.S. Agency for Inerternational Development

Izvori podataka i doprinos u pripremi izvješća

Godišnje izvješće iz oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu (Izvješće) je jedanaesto po redu izvješće koje je izradilo Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine u suradnji sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Srpske, Ministarstvom poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva Federacije BiH, i Odjelom za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Distrikta Brčko BiH.

Izvješće predstavlja cjelovit dokument u BiH u kojem je prikazano stanje u poljoprivredno-prehrambenom sektoru i implementirane mjere poljoprivredne politike, razina novčanih sredstava koja su izdvojena s ciljem podizanja razine proizvodnosti i jačanja konkurentnosti domaće poljoprivrede, razvitka poljoprivrede i sela, te očuvanja prirode i racionalnim gazdovanjem prirodnim resursima.

U Izvješću se nastojalo prikazati detaljno stanje u poljoprivrednom sektoru u prethodnoj godini i to sa aspekta proizvodnje, trgovine poljoprivrednim i prerađenim poljoprivrednim proizvodima i implementirane poljoprivredne politike. U dokumentu su predstavljene ekonomski i proizvodni pokazatelji za 2017. godinu u odnosu na prethodnu godinu. U suštini, u dokumentu su predstavljene osnovni pokazatelji makroekonomskog ambijenta, zasijane površine u jesenjoj i proljetnoj sjetvi, obujam i struktura u poljoprivrednoj proizvodnji, otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda, vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, te struktura robne razmjene po proizvodima i trgovinskim partnerima. Također, posebno poglavlje je posvećeno aktualnoj poljoprivrednoj politici, mjerama i potpori namijenjenoj poljoprivredi i ruralnom razvitku.

Godišnja izvješća kao i izvješća koja su pripremana i prethodnih godina se u skladu sa člankom 23. Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH zasniva na prethodno dostavljenim izvješćima koja pripremaju nadležna tijela entiteta i Distrikta Brčko BiH. Sam sadržaj Izvješća u velikoj mjeri ovisi prvenstveno od kvalitete informacija i podataka koje dostave nadležna tijela entiteta i Distrikta Brčko BiH.

U izradi Izvješća nastojalo se dati cjelovit pregled stanja na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosni Hercegovini, Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Distriktu Brčko BiH za 2017. godinu. Ozbiljan problem u izradi Izvješća kao i kvantifikaciji zaključaka u vezi proizvodnje predstavljao je nedostatak točnih i pouzdanih podataka. Osim toga, i teškoće u prikupljanju podataka i informacija, relevantnost i razlike u pogledu vrste i strukture podataka koje dostavljaju nadležna tijela entiteta i Distrikta Brčko BiH još su uvijek značajne. Svi pregledi i analize koje su urađene u Izvješću su bazirane na zvaničnim statističkim podacima, izuzev dijela koji se odnosi na potpore u poljoprivredi s obzirom na nedostatak podataka iz administrativnih izvora tj. nadležnih ministarstava poljoprivrede entiteta. Iako je Odjel za poljoprivredu Brčko Distrikta dostavio set podataka u vezi proizvodnje, važno je napomenuti da je tijekom obrade istih utvrđeno da to nisu reprezentativni podaci i da kao takvi nisu mogli biti u potpunosti koristivi za formiranje zbirno prikazanih vrijednosti.

Poseban dio ovog Izvješća čini poglavlje europskih integracija i međunarodne suradnje, realizacija i potpisivanje međunarodnih sporazuma, te implementacija donatorskih potpora, a sve u cilju ubrzanja aktivnosti na ispunjavanju uvjeta za priključenje Europskoj uniji, te pregled mjera i prioriteta za 2018. godinu.

Dokumenti koji su korišteni u izradi Izvješća su:

- * Izvješće o radu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Srpske za 2017. godinu;
- * Podaci o poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji u Distriktu Brčko za 2017. godinu koje je dostavio Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Distrikta Brčko BiH;

- * Izvješće o realiziranoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvitku u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu, Ureda za harmonizaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku,
- * Informacija o realiziranim aktivnostima u 2017. godini iz nadležnosti Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja,
- * Izvješće o radu Agencije za sigurnost hrane BiH za 2017. godinu.

REZIME

U poljoprivrednom sektoru u Bosni i Hercegovini i tijekom 2017. godine su nastavljene aktivnosti na realizaciji ključnih prioriteta za napredak u kontekstu europskih integracija, jačanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora i provedbe reformi. Osim toga, poljoprivredno-prehrambeni sektor u BiH se u izvještajnom razdoblju susreo sa ponovnim barijerama u trgovini poljoprivrednim proizvodima, ovaj put od Republike Hrvatske, ali i nastavkom aktivnosti na rješavanju brojnih otvorenih pitanja u vezi izvoza i drugih poljoprivrednih proizvoda na inozemna tržišta, te novim uvjetima u trgovini sa Europskom unijom uslovljenih dodatnom liberalizacijom domaćeg tržišta i ponovnim stupanjem na snagu autonomnih trgovinskih mjera.

Stupanjem na snagu Dodatnog protokola uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i EU, kako bi se uzelo u obzir pristupanje Republike Hrvatske, od 1. veljače 2017. godine očekivao se i početak primjene odredbe dodatne liberalizacije i dodatnog pristupa tržištu Europske unije za dogovorene proizvode iz BiH. Međutim, to se ipak nije desilo jer Europsko povjerenstvo nije blagovremeno izvršilo izmjene uredbi, čime je primjena sporazuma i sustava tarifnih kvota prilikom izvoza iz Bosne i Hercegovine prolongirana za dva mjeseca. S obzirom da se radilo o neažurnosti europske administracije, Europsko povjerenstvo je garantiralo da će se po uspostavljanju administriranja tarifnim kvotama osigurati i retroaktivna primjena, onako kako je to dogovoreno i planirano, što je i učinjeno i u potpunosti je izvršena refundacija naplaćene carine bosanskohercegovačkim izvoznicima.

Početak godine Stalni odbor za bilje, životinje, hranu i hranu za životinje Europskog povjerenstva odobrio je BiH prijevoz svježeg goveđeg mesa kopnenim putem preko teritorija Europske unije. Odobrenje derogacije propisanih pravila Europske unije za prijevoz govedine je rezultat višemjesečnih napora i provedenih aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ureda za veterinarstvo BiH sa nadležnim službama Europskog povjerenstva. Na ovaj način je omogućeno izvoznicima iz BiH da, osim prijevoza avionom, koriste i druge, komercijalno mnogo povoljnije mogućnosti prijevoza mesa u Republiku Tursku. Ovim je utvrđen sustav jamstva da meso i proizvodi od mesa mogu biti prevoženi preko teritorija Europske unije ne samo za Tursku, nego i druge zemlje, uključujući i Rusku Federaciju.

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizirana u poljoprivrednom sektoru vezana je za napredak u usvajanju Strateškog plana ruralnog razvitka BiH. Naime, nakon intenzivnih priprema i uključivanjem svih odgovornih i zainteresiranih stranaka, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je po prikupljanju pozitivnih mišljenja od svih nadležnih institucija, krajem godine pripremio prijedlog Strateškog plana ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine (2018-2021) i isti uputilo Vijeću ministara BiH na razmatranje u cilju dostavljanja u oba Doma Parlamentarne skupštine BiH na razmatranje i usvajanje. Usvajanjem Strateškog plana ruralnog razvitka BiH, bio bi ispunjen neophodan uvjet za korištenje pretpristupnih sredstava Europske unije namijenjenih poljoprivredi i razvitku ruralnih

područja u BiH kojima se može značajno unaprijediti održivi razvitak ruralnih područja i podići razina prihoda ruralnog stanovništva, prije svega onih kućanstava koja se bave poljoprivredom i primarnom proizvodnjom hrane. Također, ovim se dokumentom uređuje harmoniziran okvir politika za jačanje kapaciteta nadležnih institucija svih razina vlasti za progresivno preuzimanje i primjenjivanje EU propisa u cilju usklađivanja istih sa standardima EU u ovoj oblasti.

Vijeće ministara BiH je podržalo inicijativu, a nakon toga i donijelo Odluku da Bosna i Hercegovina nastupi kao Zemlja partner na 84. Međunarodnom sajmu poljoprivrede u Novom Sadu i dao konkretne prijedloge za realizaciju ove inicijative. Na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu koji je uspješno održan od 13 - 19. svibnja 2017. godine, 60 zemalja je predstavilo svoje proizvode i usluge, a Bosna i Hercegovina, kao zemlja - partner, predstavljena je kroz organizaciju zajedničkog nastupa kompanija iz BiH, zatim organizaciju konferencija, okruglih stolova, poslovnih susreta, te degustaciju bosanskohercegovačkih proizvoda i organizaciju zanimljivih sadržaja za posjetitelje.

Sa aspekta vanjskotrgovinske politike i značaja sektora poljoprivrede i prehrambene industrije ovo je bila izuzetno važna manifestacija koja je dala značajan poticaj domaćim kompanijama, posebno u olakšanju njihovog izlaska na nova tržišta i jačanja njihove pozicije u okviru regionalnog, ali i europskog tržišta.

U okviru mostarskog sajma, pod pokroviteljstvom Ministarstava vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH održan je Sajam vina i poljoprivrednih proizvoda zemalja „16+1“ (N.R. Kina i zemlje Središnje i Istočne Europe). U okviru ove sajamske manifestacije održan je Okrugli sto „Vina i poljoprivredni proizvodi zemalja 16+1“ i Poslovni forum „Kina+16“ u cilju razvitka bilateralne i multilateralne suradnje na zajedničkim regionalnim projektima, promoviranja domaće proizvodnje i jačanja ekonomske suradnje između zemalja članica 16+1. Ujedno ova manifestacija je omogućila predstavljanje domaće vinarske industrije, upoznavanje sa propisima koji reguliraju pitanja izvoza i uvoza, te mogućnostima izvoza vina iz zemalja Središnje i Istočne Europe na tržište Kine.

Izvoznici voća i povrća iz Bosne i Hercegovine koji ove proizvode plasiraju na tržište Hrvatske, susreli su se u jeku sezone sa značajno visokim plaćanjem naknade za inspekcijski nadzor i kontrolu usklađenosti voća i povrća s tržišnim standardima prilikom uvoza iz trećih zemalja. Konkretno, Hrvatsko ministarstvo poljoprivrede je u srpnju donijelo novi pravilnik kojim se uvodi kontrola skoro svih vrsta voća i povrća uvezenih iz zemalja koje nisu članice Europske unije, a naknada za inspekcijski nadzor povećana je čak za 22 puta u odnosu na domaće proizvode. Uvođenjem neopravdano visoke naknade za pregled voća i povrća iz trećih zemalja, Republika Hrvatska je u suštini uvela klasičan vid necarinskih barijera u trgovini voćem i povrćem sa trećim zemljama. S tim u vezi, na inicijativu ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u Sarajevu je organiziran regionalni ministarski sastanak ministara nadležnih za poljoprivredu i međunarodnu trgovinu i u cilju razrješenja ovog problema, zajednički vođeni teški razgovori sa Europskim povjerenstvom, ali i hrvatskom strankom. Nakon intenzivnih konzultacija i poduzetih koraka u cilju poštivanja preuzetih principa slobodne trgovine, Republika Hrvatska je stavila van snage sporni pravilnik.

Inspekcijski tim Direktorata za hranu, zdravlje, analize i revizije Europske unije je u razdoblju od 26. rujna do 6. listopada posjetio BiH radi procjene sustava službenih kontrola u sektoru peradarstva u svrhu odobravanja izvoza mesa peradi i proizvoda od mesa peradi iz BiH u Europsku uniju. Inspektori Direktorata su tom prilikom posjetili Ured za veterinarstvo BiH, nadležna entitetska ministarstva poljoprivrede i entitetske uprave za inspekcijske poslove, dva laboratorija koja obavljaju različite vrste laboratorijskih analiza u sektoru peradarstva i četiri kandidirana objekta za izvoz, (dvije klanice peradi i dva objekta za preradu mesa peradi) kako bi provjerili funkcioniranje sustava službenih kontrola u sektoru peradarstva. S tim u vezi, inspektori su u preliminarnom izvješću naveli da postoji sveobuhvatan i dokumentiran sustav službenih kontrola u proizvodnji mesa peradi i proizvoda od mesa peradi, koji uključuje redovite kontrole u objektima, a sustav službenih kontrola podržavaju mreže službenih laboratorija koje su u stanju osigurati pouzdane rezultate testiranja. Ujedno, Inspekcijski tim

je konstatirao značajna unapređenja u sustavu službenih kontrola, uključujući i akreditaciju metoda testiranja laboratorija i poboljšanja uvjeta u objektima, a da procedure koje je uspostavio Ured za veterinarstvo BiH mogu osigurati da kandidirani objekti ispunjavaju relevantne zahtjeve Europske unije.

Drugi sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo između predstavnika Europskog povjerenstva i Bosne i Hercegovine održan je u Sarajevu 25. 10. 2017. kako bi razgovarali o provedbi SSP-a i približavanju propisa u zemlji sa pravnom stečevinom Europske Unije u oblasti poljoprivrede i ribarstva, uključujući sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja. Konstatirano je da u oblasti poljoprivredne politike i politike ruralnog razvitka nije ostvaren očekivani napredak kada je riječ o ključnim prioritetima. Pozdravljen je ostvaren napredak u vezi finalizacije posla na izradi Zakona o vinu BiH, i Pravilnika o zemljopisnim oznakama. U oblastima sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, Europsko povjerenstvo je ukazalo da BiH treba da uloži dodatne napore kako bi se usvojio paket državnih zakona o hrani i veterinarstvu, te pozdravilo najavu da BiH podnese zahtjev za dopuštenje za izvoz pasteriziranog mlijeka i svježih mliječnih proizvoda od pasteriziranog mlijeka na europsko tržište. Povjerenstvo je potvrdilo dobru razinu cijepljenja protiv bolesti kvrgave kože u BiH, kao i pristupanje BiH Međunarodnoj konvenciji o zaštiti novih biljnih sorti (UPOV Konvencija). Naglašeno je i da politike u oblasti ribarstva također moraju biti ujednačene širom zemlje i usklađivane sa pravnom stečevinom Europske unije. Također, Povjerenstvo je pozvalo BiH na potpisivanje Malteške deklaracije MedFish4Ever o suradnji i održivom razvitku ribarstva za sve priobalne države na Mediteranu i uključivanje u zajedničke aktivnosti zajedno sa drugim mediteranskim zemljama.

Događaj od velikog značaja koji je također obilježio 2017. godinu svakako je održavanje Poljoprivrednog poslovnog foruma BiH – Turska. Naime, krajem listopada je u organizaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, održan Poljoprivredno poslovni forum Bosne i Hercegovine i Republike Turske. Na forumu, čiji je cilj dodatno širenje rastuće vanjskotrgovinske razmjene dvije zemlje, sudjelovalo je oko 200 domaćih i turskih kompanija i više od 500 sudionika. U okviru foruma održan je i bilateralni sastanak ministara i delegacija dvije zemlje, gdje su dogovoreni dalji planovi i koraci za nastavak rasta obujma trgovine, kao i jačanje gospodarske suradnje dvije zemlje.

1. POLJOPRIVREDNI SEKTOR BOSNE I HERCEGOVINE U BROJKAMA

1.1.Značaj poljoprivrednog sektora u ekonomiji

Bruto dodata vrijednost (BDV) poljoprivrede, šumarstva i ribolova u 2016. godini iznosila je 1,90 milijardi KM i činila je 6,37% bruto dodate vrijednosti u ukupnom bruto domaćem proizvodu (BDP) u Bosni i Hercegovini.

Tablica 1. Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, lova i ribolova u ukupnom BDP-u za 2015-2016. godinu

Djelatnost	Bruto dodana vrijednost (000 KM)		Indeks (2016/2015)	Udio u BDP FBiH, RS, BD (%)	
	2015	2016		2015	2016
Federacija BiH	856.827	929.991	108,5	4,6	4,8
Republika Srpska	857.499	897.523	104,7	9,3	9,3
Distrikt Brčko BiH	69.202	77.241	111,6	9,5	10,5
Ukupno	1.783.430	1.904.729	106,8	6,24	6,37

Izvor: Agencija za statistiku BiH, FZS BiH, RZSRS

Uočava se da je nakon više godina stalnog smanjivanja udjela BDV u poljoprivredi, u 2016. godini BDV blago povećan u odnos na prethodnu 2015. godinu kada je BDV poljoprivrede, šumarstva i ribolova u ukupnom BDP imao udio od 6,24%.

Povećanje ukupne bruto dodane vrijednosti u BiH je ostvareno imajući u vidu povećanje bruto dodane vrijednosti poljoprivrede u Distriktu Brčko za skoro 12%, Federaciji BiH za 9% i Republici Srpskoj za 5% u usporedbi s bruto dodanom vrijednosti iz prethodne godine.

Doprinos poljoprivrede, lova i šumarstva ukupnom BDP Republike Srpske u apsolutnom iznosu u 2016. godini je iznosio 897 milijuna KM i veći je za oko 5% u usporedbi s prethodnom godinom kada je iznosio 857 milijuna KM. Udio sektora poljoprivrede u stvaranju ukupnog BDP u Republici Srpskoj iznosio je 9,3%.

Doprinos poljoprivrednog sektora Federacije BiH u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti u apsolutnom iznosu u 2016. godini je iznosio 930 milijuna KM i zabilježio je povećanje od 9% u usporedbi sa prethodnom godinom. Što se tiče udjela poljoprivrednog sektora u ukupnoj BDP Federacije BiH za 2016. godinu - iznosio je 4,8% i blago je povećan u usporedbi sa prethodnom godinom.

Doprinos poljoprivrednog sektora za Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine ima jako veliki značaj u stvaranju ukupne bruto dodate vrijednosti s obzirom da je u 2016. godini iznosio 77 milijuna KM i veći je za 12% u usporedbi sa doprinosom iz 2015. godine. Udio poljoprivrednog sektora u ukupnoj ekonomiji Distrikta je značajan i visok, u 2016. godini je u ukupnom BDP Brčko Distrikta sudjelovao sa 10%.

1.2. Zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti

U poljoprivrednoj djelatnosti je u 2017. godini bilo zaposleno 154.000 osoba što u ukupnom broju zaposlenih osoba čini udio od oko 19%. Broj zaposlenih osoba u poljoprivrednoj djelatnosti je u usporedbi sa prethodnom godinom veći za 7%. Omjer zaposlenih muškaraca i žena kreće se 60:40 i ide u korist muškaraca. Po prikupljenim podacima, broj zaposlenih muškaraca u poljoprivrednoj djelatnosti je ostao nepromijenjen u usporedbi sa prethodnom godinom, dok je evidentirano da je broj žena veći za čak 19%. Ovo je posebno karakteristično u proizvodnji intenzivnih kultura, prije svih u zasadima maline i jagode.

Tablica 2. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u BiH

	Muškarci		Žene		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Broj (000)	93	93	51	61	144	154
Struktura (%)	18,1	18,2	17,7	20	18	18,9

Izvor: Anкета o radnoj snazi BiH za 2017. godinu

Promatrajući podatke o zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u Federaciji BiH primjetno je povećanje zaposlenih osoba sa 51 tisuću koliko ih je bilo zaposleno 2016. godine na 58 tisuća u 2017, što je više za 14%. Sudjelovanje poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti Federacije je također povećano sa 9,3% na 12%.

Tablica 3. Broj i struktura zaposlenosti u poljoprivrednoj djelatnosti u FBiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH (2016. i 2017. godina)

Godina	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt	
	Broj (000)	%	Broj (000)	%	Broj (000)	%
2017.	58	12	94	30	2	16
2016.	51	9,3	89	29,0	4	27,6

Izvor: Anкета o radnoj snazi BiH za 2017. godinu

Udio poljoprivredne djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti u Republici Srpskoj je značajno visoko i iznosi oko 30%. Broj zaposlenih osoba u Republici Srpskoj je u 2017. godini iznosio 94 tisuće zaposlenih što je u usporedbi sa brojem zaposlenih iz 2016. godine više za 5.000 zaposlenih, ili 6%.

Iako je došlo do povećanja udjela poljoprivrede u stvaranju ukupnog BDP za čak 13%, po zvaničnim podacima prikupljenim od nadležnih institucija za statistiku, pokazuje se da je broj zaposlenih osoba u Distriktu Brčko u 2017. godini, u usporedbi s brojem zaposlenih osoba iz prethodne godine, izrazito smanjen, čak za 50% ili na 2.000 osoba. Također, i udio zaposlenih osoba u poljoprivrednoj djelatnosti je manji i iznosi 16%.

Kada je riječ o neto zaradi, prosječna isplaćena neto plaća u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva po zaposlenom u 2017. godini je iznosila 778 KM i veća je u usporedbi sa neto isplaćenom plaćom iz prethodne godine za 3%.

1.3. Otkupne cijene poljoprivrednih proizvoda

Poslovni subjekti su u 2017. godini od poljoprivrednih proizvođača otkupili poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti 267 milijuna KM, pri čemu je vrijednost otkupljenih proizvoda u ovoj godini manja za 3% u usporedbi sa ukupnom vrijednosti otkupljenih poljoprivrednih proizvoda iz 2016. godine. Promatrajući kategorije otkupljenih poljoprivrednih proizvoda, povećanje otkupa se bilježi kod žitarica i to za 43%, krumpira za 29%, voća i proizvoda od životinja za 12%, i industrijskog bilja za 8%. Pad vrijednosti otkupa se bilježi kod otkupa živih životinja i to za 62%, krmnog bilja za 23%, ostalih proizvoda za 17% i sadnog materijala za 2%.

Tablica 4. Vrijednost otkupljenih proizvoda poljoprivrede prema skupinama proizvoda u 2017.

Kategorije	Vrijednost (KM)		Indeksi vrijednosti 2017/2016.	
	Otkup	Izravna prodaja	Otkup	Izravna prodaja
Žitarice	21.438.961	17.328.080	143	101
Industrijsko bilje	5.447.376	8.407.660	108	115
Krumpir	1.662.849	1.075.467	129	122
Povrće	12.097.953	4.992.402	100	132
Stočno/krmno bilje	339.451	421.181	77	80
Voće	40.799.856	18.383.080	112	104
Sadni materijal	2.478	5.886.393	98	71
Alkoholna pića	0	12.611.309	-	97
Životinje	21.392.569	111.313.292	38	94
Proizvodi životinja	159.214.333	54.305.506	112	115
Ostali proizvodi	4.911.510	23.216.770	83	94
Ukupno	267.307.335	257.941.140	97	100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poslovni subjekti su iz vlastite proizvodnje izravno prodali/isporučili poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti od 256 milijuna KM. Kategorija poljoprivrednih proizvoda koja je izravno prodana u najvećoj vrijednosti od 111 milijuna KM su žive životinje, zatim slijede proizvodi od životinja u vrijednosti od 54 milijuna KM, ostali proizvodi u vrijednosti od 23 milijuna KM, te voće u vrijednosti od 18 milijuna KM. Najznačajnije povećanje vrijednosti izravne prodaje u 2017. godini je zabilježeno kod povrća i to za 23%, krumpira za 22%, industrijskog bilja i proizvoda od životinja za 15%, i voća za 4%. Pad vrijednosti izravne prodaje u odnosu na prethodnu godinu je najviše zabilježen kod sadnog materijala, i to za 29%, krmnog bilja za 20%, ostalih proizvoda i živih životinja za 6% i alkoholnih pića za 3%.

1.4. Prosječne otkupne cijene odabranih poljoprivrednih proizvoda

Otkupne cijene žitarica – Otkupne cijene skoro svih žitarica u 2017. godini su niže u odnosu na prošlu godinu, sa izuzetkom otkupne cijene kukuruza koja je viša za 17%, što je posljedica desetkovane proizvodnje i loše kvalitete zrna uzrokovanih ekstremnom sušom tijekom ljetnjih mjeseci. Otkupna cijena za jednu tonu pšenice u 2017. godini iznosila je 311 KM i niža je za 2%, raži 317 KM i niža je za 8%, ječma 304 KM i niža je za 1%. Tona kukuruza roda 2017. godine je otkupljivana nakon berbe po cijeni od 318 KM, što je za 45 KM više nego prethodne godine.

Otkupne cijene industrijskih usjeva: Otkupna cijena soje po kilogramu u 2017. godini iznosila je 0,65 KM i viša je za 14% u usporedbi sa otkupnom cijenom soje iz prethodne godine. Soja je još jedan od usjeva čiji je prinos značajno umanjen dugim sušnim razdobljem i što se usljed nedostatka dovoljnih količina ovog usjeva odrazilo i na visoku otkupnu cijenu.

Kilogram duhana u listu je u 2017. godini otkupljiv po cijeni od 2,77 KM što je za 5% viša cijena u usporedbi s otkupnom cijenom duhana iz prethodne godine. Što se tiče uljane repice kilogram je u otkupu plaćan po cijeni od 0,52 KM što je čak za 18% viša cijena u usporedbi na otkupnu cijenu po kojoj se otkupljivala uljana repica u prethodnoj godini.

Prosječne otkupne cijene krumpira i povrća: Otkupna cijena kilograma krumpira u 2017. godini iznosila je 0,35 KM i bila je niža za 3% u usporedbi sa otkupnom cijenom krumpira iz prethodne godine. Što se tiče otkupnih cijena povrća viša otkupna cijena u 2017. godini se bilježi kod otkupa zelene salate za 51%, crnog luka i to za 38%, kupusa za 35%, i paprike za 2% u usporedbi sa otkupnim cijenama iz prethodne godine. Niže otkupne cijene u 2017. godini se bilježe kod bijelog luka i to za 36%, špinata za 13%, rajčice za 9% i mrkve za 5%, u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine.

Tablica 5. Prosječna otkupna cijena odabranih poljoprivrednih proizvoda u 2016-2017. godini (KM)

Naziv proizvoda	Jedinica mjere	2016.	2017.	Indeks 2017/2016
Pšenica, merkantilna	tona	317	311	98
Raž, merkantilna	tona	344	317	92
Ječam, merkantilni	tona	308	304	99
Kukuruz, merkantilni	tona	273	318	117
Uljana repica	kg	0,44	0,52	118
Soja	kg	0,57	0,65	114
Duhan, suvi list	kg	2,63	2,77	105
Krumpir, merkantilni	kg	0,36	0,35	97
Grah	kg	4,12	4,14	100
Crni luk	kg	0,39	0,54	138
Bijeli luk	kg	5,17	3,30	64
Kupus	kg	0,26	0,35	135
Mrkva	kg	0,88	0,84	95
Zelena salata	kg	0,98	1,48	151
Špinat	kg	1,51	1,31	87
Rajčica	kg	1,00	0,91	91
Paprika	kg	0,84	0,86	102
Šljive	kg	0,91	0,98	108
Jabuke	kg	0,71	0,86	121
Kruške	kg	1,13	1,12	99
Maline	kg	2,96	1,36	46

Grožđe	kg	0,93	1,06	114
Telad starosti do 1 godine	kg	6,44	5,12	80
Junad starosti od 1 do 2 godine	kg	3,70	3,90	105
Svinje za tov	kg	2,42	2,70	112
Jagnjad od 2 mjeseca do 1 godine	kg	5,12	4,92	96
Tovljeni pilići	kg	1,82	1,68	92
Jaja	komada	0,11	0,16	145
Kravlje mlijeko	litara	0,53	0,55	104
Med	kg	8,73	8,53	98

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Otkupne cijene voća i grožđa: Otkupna cijena šljive za 2017. godinu iznosila je u prosjeku 0,98 KM po kilogramu i bila je viša za 8% u odnosu na otkupnu cijenu iz prethodne godine. Otkupna cijena jabuke je u 2017. godini iznosila 0,86 KM i bila je viša za 21%, dok je kod maline iznosila 1,36 KM i bila je značajno niža, čak za 54% u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine. Kilogram grožđa se u 2017. godini otkupljivao po cijeni od 1,06 KM što je za 14% viša otkupna cijena u usporedbi sa cijenom iz prethodne godine kada je iznosila 0,93 KM. Otkupna cijena kruške je ostala na razini otkupne cijene iz prethodne godine po cijeni od 1,12 KM /kg.

Otkupne cijene stoke i peradi: Otkupna cijena svinja za tov po kilogramu 2017. godine je iznosila 2,70 KM i veća je za 0,28 KM, dok je otkupna cijena po kilogramu peradi iznosila 1,68 KM i niža je za 0,14 KM. Što se tiče otkupne cijene jagnjadi starosti od 2 mjeseca do 1 godine iznosila je 4,92 KM i niža je za 0,20 KM ili 4%, u odnosu na prošlu godinu. Telad starosti do 1 godine otkupljivana je po cijeni od 5,12 KM i, u odnosu na otkupnu cijenu iz prethodne godine, bila je niža za 1,32 KM po kilogramu.

Otkupne cijene stočarskih proizvoda i meda: Otkupne cijene jaja po komadu su više i to za 0,05 KM, dok je otkupna cijena meda po kilogramu niža za 0,20 KM ili 2%. Kada je riječ o otkupnoj cijeni svježeg sirovog mlijeka, ona je iznosila 0,55 KM po litri i veća je za 0,10 KM ili 4% u usporedbi sa otkupnom cijenom iz prethodne godine.

1.5. Broj i struktura poljoprivrednih gazdinstava

Prema podacima iz Registra poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata koje vode entitetska ministarstva i Odjeli za poljoprivredu Brčko Distrikta BiH, ukupan broj poljoprivrednih gazdinstava upisanih u registar u 2017. godini iznosio je 114.576.

Broj registriranih gazdinstava u 2017. godini je bio za 11.883 gazdinstava ili 12% veći u usporedbi sa brojem gazdinstava u prethodnoj godini, odnosno 21% više u usporedbi sa brojem registriranih gazdinstava 2015. godine.

Tablica 6. Broj reagistriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH

Struktura	2015.	2016.	2017.	Indeks 2017/2016 (%)
Federacija BiH	61.602	64.534	72.424	112
Republika Srpska	30.004	34.965	38.792	110
Brčko Distrikt BiH	3.215	3.194	3.360	105
Ukupno	94.943	102.693	114.576	112

Izvor: FMPVŠ, MPŠV RS, OzPŠV BD BiH

Od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava 63% ili 72.424 je bilo u Federaciji Bosne i Hercegovine, 34% ili 38.792 u Republici Srpskoj i 3% ili 3.360 poljoprivrednih gazdinstava u Brčko Distriktu Bosne i

Hercegovine. Na ukupno povećanje broja registriranih poljoprivrednih gazdinstava odrazilo se povećanje broja registriranih gazdinstava u Federaciji BiH za 12%, u Republici Srpskoj za 10% i 5% u Distriktu Brčko BiH.

Ukupno prijavljene površine poljoprivrednog zemljišta koje su registrirana gazdinstva upisala u 2017. godini iznose 327.507 hektara. Prosječna veličina prijavljene površine po gazdinstvu iznosi 2,86 hektara. Ukupne obradive površine kojima raspolažu registrirana poljoprivredna gazdinstva iznose 279.275 hektara. Prosjek obradivih površina po gazdinstvu iznosi svega 2,44 hektara.

Registrirana poljoprivredna gazdinstva raspolažu sa 196.934 hektara oranica, a prosjek oraničnih površina po gazdinstvu iznosi oko 2 hektara.

Tablica 7. Broj registriranih poljoprivrednih gazdinstva poljoprivrednih površina (u ha)

Republika Srpska		
Broj registriranih gazdinstava	38.792	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	173.375	4,47
Ukupno obradivo zemljište	152.920	3,94
Ukupna oranična površina u RS	118.183	3,05
Federacija BiH		
Broj registriranih gazdinstava	72.424	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	109.024	1,51
Ukupno obradivo zemljište	91.954	1,27
Ukupna oranična površina u FBiH	49.164	0,68
Brčko Distrikt BiH		
Broj registriranih gazdinstava	3.360	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	45.108	13,4
Ukupno obradivo zemljište u BD BiH	34.401	10,2
Ukupno oranična površina u Distriktu	29.587	8,8
Ukupno u BiH		
Broj registriranih gazdinstava	114.576	Prosječna obrađena površina po gazdinstvu
Ukupna registrirana površina	327.507	2,86
Ukupno obradivo zemljište	279.275	2,44
Ukupna oranična površina	196.934	1,71

Izvor: FMPVŠ, MPŠV RS, OzPŠV BD BiH

Što se tiče zemljopisne rasprostranjenosti registriranih poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH najveći broj poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH registriran na području Tuzlanskog (15.792) i Zeničko-dobojskog kantona (14.837). Najveća ukupno registrirana poljoprivredna površina je na području Unsko-sanskog (23.276 hektara) i Tuzlanskog kantona (20.436 hektara). Ujedno, u Unsko-sanskom i Tuzlanskom kantonu su registrirane najveće obradive i oranične površine.

Tablica 8. Zemljopisna rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Federaciji BiH u 2017.god.

Kantoni	Broj poljoprivrednih gazdinstava	Ukupno registrirana površina (ha)	Ukupno obradiva površina (ha)	Ukupna oranična površina u ha
Bosansko-podrinjski	1.354	1.738	1.482	48
Hercegovačko-neretvanski	4.467	9.169	4.873	1.722
Kanton 10	3.190	14.530	12.793	8.205
Kanton Sarajevo	4.124	4.478	3.547	1.214
Posavski Kanton	2.278	9.385	8.877	6.883
Srednjobosanski kanton	12.039	10.141	9.031	5.510

Tuzlanski kanton	15.792	20.436	18.785	10.087
Unsko-sanski kanton	11.520	23.276	19.904	11.060
Zapadno-hercegovački	2.823	3.136	1.850	1.379
Zeničko-dobojski	14.837	12.735	10.817	3.056
Ukupno u FBiH	72.424	109.024	91.958	49.164

Izvor: FMPVŠ

Kada je riječ o zemljopisnoj rasprostranjenosti poljoprivrednih gazdinstava na području Republike Srpske, najveći broj poljoprivrednih gazdinstava i to 11.683 je na području Bijeljine gdje su i najveće registrirane površine i to 43.050 hektara, kao i oranične (36.467 hektara) i obradive površine (40.875 hektara).

Tablica 9. Geografska rasprostranjenost poljoprivrednih gazdinstava u Republici Srpskoj u 2017. godini

Regioni	Broj poljoprivrednih gazdinstava	Ukupno registrirana površina (ha)	Ukupno obradiva površina (ha)	Ukupna oranična površina (ha)
Banja Luka	3.863	17.698	15.558	11.013
Bijeljina	11.683	43.050	40.875	36.467
Doboj	5.080	26.728	24.926	22.374
Gradiška	7.006	39.050	34.390	29.224
Prijedor	3.417	17.048	14.230	11.396
Sokolac	4.225	16.748	12.871	2.723
Trebinje	3.518	13.056	10.077	4.987
Ukupno u RS	38.792	173.378	152.927	118.184

Izvor: MPŠV RS

2. Zasiјane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi

Prema statističkim podacima za 2017. godinu u BiH u proljetnoj sjetvi je zasijano 526.554 hektara. U jesenjoj sjetvi zasijano je 118.667 hektara što je za 7.586 hektara ili 7% više površina nego u jesenjoj sjetvi prethodne godine. U strukturi zasijanih površina oko 60% površina je zasijano žitima, krmnim biljem 24%, povrćem 13%, industrijskim biljem 2%, na oko 1% površina su jagode i maline i na 0,2% površina je zasijano aromatično, začinsko i medicinsko bilje.

Tablica 10. Zasiјane površine u proljetnoj i jesenjoj sjetvi u BiH 2016-2017. godina (u hektarima)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Proljetna sjetva			
Žitarice	313.138	313.491	100
Industrijsko bilje	10.662	11.737	110
Povrće	71.506	70.098	98
Aromatično bilje	580	924	159
Jagode i maline	3.990	4.532	114
Krmno bilje	126.308	125.772	100
Ukupno	526.184	526.554	100
Jesenja sjetva			
Žitarice	99.307	105.046	106
Industrijsko bilje	1.690	3.328	197
Povrće	2.640	2.470	94
Krmno bilje	7.444	7.823	105
Ukupno	111.081	118.667	107

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Površine zasijane žitima u proljetnoj sjetvi iznosile su 313.491 hektara i ostale su na istoj razini zasijanih površina kao i prethodne godine. Povećanje zasijanih površina u 2017. godini je zabilježeno kod aromatičnog bilja i to za 59%, jagode i maline za 14%, i industrijskog bilja za 10%. Manje zasijanih povrća i to svega oko 2% je zabilježeno kod zasijanih površina povrćem, dok su površine pod krmnim biljem ostale na istoj razini zasijanih površina kao i prethodne godine. Kada je riječ o jesenjoj sjetvi oko 89% površina je zasijano žitima, 7% krmnim biljem, 3% industrijskim biljem i oko 2% povrćem. Povećanje zasijanih površina u jesenjoj sjetvi u 2017. godini je u usporedbi sa zasijanim površinama iz prethodne godine zabilježeno kod zasijanih površina industrijskim biljem i to za 97%, zatim žita za 6% i krmnog bilja za 5%. Površine zasijane povrćem u jesenjoj sjetvi su smanjene za 6% ili za 170 hektara u odnosu na prethodnu godinu.

U Federaciji BiH u jesenjoj i proljetnoj sjetvi 2016/2017. godina ukupno je zasijano 202.232 ha, što je manje za 0,3% u odnosu na sjetvu u 2015/16. godini. Promatrajući skupine usjeva, povećanje zasijanih površina je zabilježeno kod zasijanih površina industrijskim biljem i to za 16%, dok je smanjenje zabilježeno kod zasijanih površina žita za 0,4%, povrća za 1,6% i stočnog-krmnog bilja za 0,3% u odnosu na prethodnu godinu. Promatrano po zasijanim površinama pojedinačnih važnijih usjeva zabilježen je rast zasijanih površina kukuruza za zrno za 2,2%, dok je zabilježen pad zasijanih površina pšenice za 5%, duhana za 4%, krumpira za 0,7%, rajčice za 0,4% i kukuruza za zelenu mase (silaza) za 0,6% u odnosu na sjetvu u 2015/16. godini.

Ukupno zasijane površine u proljetnoj sjetvi u 2017. godini u Republici Srpskoj iznosile su 312.889 ha, što je praktično isto kao i 2016. godine. U strukturi zasijanih površina žitarice su zastupljene sa 67%, stočno krmno bilje sa 21%, povrće sa 9%, industrijsko bilje sa 2%, jagodičasto voće sa 0,5%, dok je ljekovito i aromatično bilje zastupljeno sa 0,1%. Površine zasijane žitaricama od 209.930 hektara su ostale na razini zasijanih površina kao i prethodne godine, dok su površine zasijane jagodičastim voćem veće za 19%, a industrijskog bilja za 11%. Smanjenje zasijanih površina u Republici Srpskoj se bilježi kod površina pod usjevima krmnog bilja za 1,9% i povrća za 1,2%. U jesenjoj sjetvi u Republici Srpskoj se uočava značajno povećanje zasijanih površina, gdje je do sredine prosinca 2017. godine zasijano 77.459 hektara, što je za skoro 10% više u odnosu na zasijane površine u jesenjoj sjetvi 2016. godine. U strukturi zasijanih površina u jesenjoj sjetvi žitarice su zastupljene 91%, krmno bilje 4%, industrijsko bilje i uljana repica 3%, povrće 1% i aromatično i ljekovito bilje 0,2%. Značajnije povećanje zasijanih površina u jesenjoj sjetvi je zabilježeno kod industrijskih usjeva i uljane repice i to za 82%, ljekovitog i aromatičnog bilja za 72%, krmnog bilja za 18%, žitarica za 8%, dok je zasijanija površina povrća manja za 21%.

Kada je riječ o Distriktu Brčko ukupno zasijane površine iznosile su 13.535 hektara što u usporedbi sa zasijanim površinama iz prethodne godine nije znatno promijenjeno. U strukturi zasijanih površina oko 70% je zasijano žitaricama, industrijskim biljem 8%, krmnim biljem 5%, povrtnim biljem 3% i među usjevima i podusjevima 0,3%.

3. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

3.1. Biljna proizvodnja

Loši agroklimatski uvjeti u 2017. godini su se negativno odrazili na biljnu proizvodnju. Kada je riječ o ostvarenim prinosima, 2017. godina se može okarakterizirati kao izuzetno loša godina, s obzirom da je zabilježen pad prinosa, a ujedno i ukupne proizvodnje ratarskih usjeva, povrća, voća i grožđa. Najveći negativan utjecaj nepovoljnih vremenskih uvjeta, odnosno suše, ispoljio se upravo kod usjeva kukuruza čiji je prinos od 3,7 tona po hektaru bio za 39% manji od ostvarenog prinosa iz prethodne godine. Manji prinos kukuruza po hektaru je utjecao i na manju ukupnu proizvodnju kukuruza i to za 40%. Osim nedostatka vlage u zemljištu, što se negativno odrazilo na formiranje i nalijevanje zrna a time i na

prinos, suša je prouzrokovala probleme kod oprašivanja i oplodnje kukuruza, što je dovelo do nepotpunog formiranja klipa i loše kvalitete zrna.

Ostvarena proizvodnja kukuruza u Republici Srpskoj u 2017. godini je iznosila 497.500 tona i manja je za 44%. Što se tiče Federacije proizvedeno je 157.385 tona kukuruza što je u usporedbi sa prošlogodišnjim rodnom kukuruza manje za 86.375 tona ili 35%. Po raspoloživim podacima nadležnih institucija, povećanje proizvodnje kukuruza od 2% zabilježeno je jedino u Distriktu Brčko.

Tablica 11. Proizvodnja i prinos važnijih usjeva (2016-2017. godina)

Vrsta usjeva	2016.		2017.		Indeks 2017/2016.	
	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru	Proizvodnja (tona)	Tona po hektaru
Pšenica	306.605	4,3	288.735	4,1	94	95
Kukuruz	1.178.423	6,1	709.374	3,7	60	61
Heljda	1.130	1,1	1.187	1,0	105	91
Uljana repica	4.443	2,7	6.375	2,9	143	107
Soja	18.622	2,7	11.740	1,6	63	59
Duhan	2.315	1,6	1.760	1,2	76	75
Krumpir	423.000	12,0	335.463	9,6	79	80
Mrkva	17.575	10,0	11.262	7,3	64	73
Luk crni	44.996	9,1	35.343	7,2	79	79
Luk bijeli	7.259	4,1	5.560	3,3	77	80
Grah	13.247	1,7	9.337	1,2	70	71
Grašak	5.673	3,7	4.920	3,2	87	86
Kupus	80.398	16,5	59.371	12,5	74	76
rajčica	57.070	16,1	46.166	12,9	81	80
Paprika	53.169	15,1	47.396	13,6	89	90
Krastavac	41.691	13,6	37.191	12,5	89	92
Zelena salata	6.393	7,0	5.685	6,2	89	89
Lubenica	23.887	24,9	23.377	24,1	98	97
Djetelina	126.016	3,5	102.621	2,8	81	80
Lucerka	120.291	4,1	94.771	3,2	79	78
Travno-djetelinske smjese	100.003	3,5	70.600	2,6	71	74
Zeleni kukuruz	668.667	19,9	445.618	13,2	67	66
Jagode	10.222	7,7	9.793	7,3	96	95
Maline	22.160	8,4	22.671	7,0	102	83

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Što se tiče krušnog žita, također je zabilježen nešto manji prinos od 4,1 t/ha, što je 5% manje u usporedbi sa prinosom iz prethodne godine i što se odrazilo na manju ukupnu proizvodnju pšenice od 288.735 tona. U Republici Srpskoj proizvodnja pšenice je ostala na istoj razini proizvodnje od 195.315 tona, dok je u Federaciji proizvedeno 75.060 tona, te je proizvodnja manja za 13%.

U Distriktu Brčko ostvarena proizvodnja pšenice u 2017. godini je iznosila 18.365 tona i manja je za 28% u odnosu na prethodnu godinu.

Industrijsko bilje - Uljana repica je za razliku od ostalih ratarskih usjeva zabilježila veći prinos i to za 7%, te je i ukupna proizvodnja od 6.375 tona koliko je iznosila 2017. godine bila veća za 44% u odnosu na proizvodnju iz prethodne godine. Ostvarena proizvodnja soje od 11.740 tona je bila za 37% manja, a prinos od 1,6 t/ha za 41% manji u odnosu na proizvodnju i prinos iz 2016. godine.

I proizvodnja duhana bilježi manje proizvedene količine lista duhana, i to za 24%. Prinos osušenog lista duhana je iznosio 1,2 tone o hektaru i manji je u odnosu na prinos iz prošle godine čak za 25%.

U Republici Srpskoj je, kada je riječ o proizvodnji industrijskih usjeva, proizvedeno je 5.480 tona uljane repice, duhana 1.376 tona i soje 6.490 tona. Dok je proizvodnja uljane repice bila za 64% veća, proizvodnja soje je za 40% i duhana za 25% bila manja u usporedbi sa proizvodnjom iz 2016. godine. U Federaciji BiH ukupna proizvodnja industrijskih usjeva je iznosila 4.625 tona od čega soje 3.446 tona, uljane repice 796 tona i duhana 384 tone. U proizvodnji soje je zabilježeno značajno smanjenje proizvodnje od čak 43%, zatim duhana za 22% i uljane repice za 21%.

Od industrijskih usjeva koji su bili zastupljeni u Distriktu su uljana repica, kod koje je ostala ista razina proizvodnje od 99 tona kao i prethodne godine, dok je proizvodnja soje od 2.352 tone koliko je proizvedeno 2017. godine veća za 30% u usporedbi sa rodom iz prethodne.

Krmno bilje – Nedostatak vlage izazvan dugotrajnom sušom je izravno utjecao na smanjenje proizvodnje i prinose krmnog bilja za 30% u odnosu na prošlogodišnju. Najveći pad proizvodnje od 33% je zabilježen kod proizvodnje silažnog kukuruza, zatim travno-djetelinskih smjesa za 29%, lucerke za 21% i djetelina za 19%.

Nepovoljni vremenski uvjeti i u Republici Srpskoj su utjecali na smanjenje prinosa i proizvodnje krmnih usjeva. Naime, ukupna proizvodnja najznačajnijih krmnih usjeva (silažni kukuruz, djetelina, lucerka i travno-djetelinske smjese) u Republici Srpskoj je iznosila 300.905 tona i manja je za 26% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine

Ostvarena proizvodnja najznačajnijih krmnih usjeva u Federaciji je iznosila 409.995 tona i manja je za 32% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Kod svih krmnih usjeva zabilježena je manja proizvodnja i to djeteline za 18%, lucerke za 17%, travno-djetelinskih smjesa za 26%, i silažnog kukuruza za 36%.

U Distriktu Brčko je bilo ništo bolje stanje u proizvodnji krme, s obzirom da je proizvedeno 3.129 tona i da je ista bila umanjena za samo 1% u usporedbi sa prošlogodišnjom.

Povrće - Ukupna proizvodnja važnijih povrtarskih usjeva u 2017. godini je iznosila 285. 610 tona i manja je za 19% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Na to je najviše utjecala manja proizvodnja skoro svih kultura, i to mrkve za 36%, graha za 30%, kupusa za 26%, bijelog luka za 23%, crnog luka za 21%, rajčice za 19%, graška za 13%, krastavaca, paprike i zelene salate za 11%, i lubenice za 2%.

Što se tiče proizvodnje krumpira, zbog nedostatka vlage u drugoj polovini vegetacije, zabilježen je značajno manji prinos po hektaru i to za 20% u odnosu na prošlogodišnji te je i ukupna proizvodnja ovog usjeva bila manja za čak 87.540 tone ili za 21%.

Povrće je u Republici Srpskoj u 2017. godini bilo zasijano na površini od 30.990 hektara sa kojih je proizvedeno 157.454 tone krumpira, paprike 33.288 tona, kupusa 28.706 tona, rajčice 24.715, crnog luka 10.388 tona, graška 4.355, graha 4.067 tona, mrkve 3.823 tone i bijelog luka 2.206 tona. Nemamo zabilježene podatke proizvodnji lubenica koja je posljednjih godina veoma intenzivna i značajna povrtarska kultura u Republici Srpskoj. Ukupna proizvodnja povrća je u odnosu na prethodnu godinu značajno manja kod svih gajenih vrsta, i to kupusa za 32%, bijelog luka za 29%, rajčice za 24%, krumpira i mrkve za 18%, crnog luka za 17%, paprike za 12%, i graška za 6%.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Federaciji BiH povrće je bilo zasijano na površini od 42.250 hektara sa kojih je proizvedeno 177.233 tone krumpira, kupusa 30.065 tona, crnog luka 24.880 tona, rajčice 21.374 tone, paprike 14.048 tona, mrkve 7.386 tona, graha 5.061 tona i graška 515 tona. Pad proizvodnje je, u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine, evidentiran kod svih usjeva i to graška za 49%, mrkve za 43%, graha za 28%, kupusa za 24%, crnog luka za 23%, krumpira za 22%, rajčice za 13% i paprike za 7%.

Prema statističkim podacima u Distriktu Brčko površina za proizvodnju povrća u 2017. godini iznosila je 518 ha od kojih je 250 ha ili 4% površina pod usjevom krumpira, a preostalih 268 ha ili 52% površina pod ostalim povrćem. Ukupna proizvodnja povrća za 2017. godinu iznosila je 3.403 tona od čega 2.450 tona krumpira, kupusa i kelja 300 tona, graha 209 tona, krastavaca 80 tona, rajčice 77 tona, crnog luka 74 tone, paprike 60 tona, mrkve 53 tone, graška 50 tona, lubenice i dinja 36 tona, i bijelog luka 14 tona.

Jagode i maline - Proizvodnja jagoda u 2017. godini je iznosila 9.793 tone i manja je za 4%, a prosječan prinos jagode po hektaru je iznosio 7,3 tone. Što se tiče malina, proizvodnja od 22.671 tonu je bila za 2% veća u odnosu na prošlogodišnju, iako su površine na kojima je zasađena malina u 2017. godini bile čak za 24% više. Dugotrajna suša i nedostatak vlage u zemljištu se izravno odrazio i na prinos maline koji je bio manji za 17%.

Tijekom 2017. godine u Republici Srpskoj proizvedeno je 7.425 tona maline što je za 47% više u odnosu na rod maline iz prethodne godine. Što se tiče jagode proizvedeno je 2.692 tona te je proizvodnja bila za 144 tone veća nego u prošloj godini. Što se tiče Federacije proizvedeno je 6.646 tona jagode i 15.176 tona maline što je smanjena proizvodnja jagode manja za 8%, a maline za 11%.

Proizvodnja jagode u Distriktu Brčko je iznosila 455 tona, a maline 70 tona, te je zabilježeno ukupno povećanje proizvodnje - jagode za 16%, a naročito maline, i to za 94% u odnosu na rod iz prethodne godine.

Voće - Proizvodnja voća je u 2017. godini smanjena čak za 35% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Također, kod svih voćnih vrsta je smanjen prinos i to mandarine za 82%, limuna za 63%, oraha za 49%, šljive za 43%, kruške za 37%, maslina i breskve za 33%, jabuke za 29%, višnje za 22%, smokve za 21%, i trešnje za 16%.

Kajsija je jedina voćna vrsta kod koje je zabilježen veći prinos i to za 24% u odnosu na prinos iz prethodne godine.

Pad prinosa odrazio se i na ukupnu proizvodnju voća, a najveće smanjenje je zabilježeno kod mandarine, i to za 83%, limuna za 72%, i oraha za 50%.

Tablica 12. Proizvodnja i prinos voća (2016-2017. godina)

Voćne vrste	2016.		2017.		Indeks 2017/2016.	
	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)	Proizvodnja (tona)	Prinos (kg/stablu)
Šljive	131.579	11	74.398	6	57	57
Jabuke	69.092	10	52.252	7	76	71
Kruške	24.003	9	15.370	6	64	63
Breskve	7.727	12	5.472	8	71	67
Orasi	3.905	7	1.933	4	50	51
Trešnje	9.854	12	8.475	10	86	84
Višnje	5.072	10	4.056	8	80	78
Kajsije	1.000	9	1.203	11	120	124
Mandarine	55	11	9	2	17	18
Limun	18	6	5	2	28	37
Smokve	865	11	678	9	78	79
Masline	359	7	281	5	78	67

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prema statističkim podacima za Republiku Srpsku, količina proizvedenog voća u 2017. godini je iznosila 77.232 tone i manja je za 38% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Prinosi kao i proizvodnja kod skoro svih voćnih vrsta su manji u usporedbi sa prethodnom godinom i to: šljive za 46%, jabuke i trešnje za 22%, višnje za 33%, i smokve za 6%. Neznatno veća proizvodnja zabilježena je

kod proizvodnje kajsije i to za 2%, dok je proizvodnja mandarina ostala na istoj razini proizvodnje od 5 tona, i masline oko 2 tone, kao i prethodne godine.

I u Federaciji BiH je kao i u Republici Srpskoj evidentno manja proizvodnja voća s obzirom da je ukupna proizvodnja iznosila 67.328 tona i manja je za 36% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Na smanjenje proizvodnje voća uticalo je smanjenje proizvodnje svih najznačajnijih voćnih vrsta i to mandarine za 92%, limuna za 79%, šljive za 45%, oraha za 44%, kruške za 40%, breskve za 31%, jabuke za 29%, višnje za 25%, smokve za 23%, masline za 22% i trešnje za 12%.

Prema raspoloživim statističkim podacima za Distrikt Brčko, broj rodni stabala je iznosio 579.080. Ostvarena proizvodnja voća sa višegodišnjih zasada iznosila je 8.739 tona od čega šljive 6.225 tona, jabuke 890 tona, višnje 588 tona, kruške 348 tona, trešnje 270 tona, oraha 220 tona, breskve 153 tone, kajsije 30 tona, i dunje 15 tona.

Grožđe - Tijekom 2017. godine je proizvedeno 28.013 tona grožđa i manje je za 24% u odnosu na proizvodnju prethodne godine. Iako je broj rodni čokota veći za 899 tisuća komada ili 6%, manji prinos grožđa po čokotu od 2 kg je utjecao na manju proizvodnju grožđa.

Manji prinos grožđa kao i manja proizvodnja je uzrokovana nepovoljnim vremenskim uvjetima tijekom cijele godine, i to prvo pojavom jakog kasnog mraza u travnju, poslije toga grāda i na kraju i nedostatka padavina tijekom svih ljetnjih mjeseci.

Tablica 13. Broj rodni čokota, proizvodnja i prinos grožđa (2016-2017. godina)

	Broj rodni čokota	Proizvodnja (tona)	Kg po čokotu
2016.	15.279	36.904	2,4
2017.	16.178	28.013	2
Indeks 2017/2016.	106	76	71

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Prinos grožđa po čokotu je u Republici Srpskoj iznosio 2 kg i manji je za 16% u odnosu na prošlogodišnji, te se negativno odrazio i na manju proizvodnju koja je iznosila 3.446 tona i manja je za 464 tone ili 12% u usporedbi sa prošlogodišnjim rodnom.

Također, i u Federaciji BiH je ostvarena proizvodnja grožđa iznosila 24.567 tona i bila je manja za 8.426 tona u usporedbi sa rodnom iz prethodne godine. Razlog smanjenja proizvodnje grožđa u 2017. godini su izuzetno nepovoljni vremenski uvjeti za gajenje vinove loze, što se odrazilo i na nizak prinos grožđa koji je iznosio 1,7 kg po čokotu.

3.2. Stočarska proizvodnja

3.2.1. Klanje stoke i neto proizvodnja mesa

Neto proizvodnja svih kategorija mesa je u 2017. godini iznosila oko 88 tisuća tona i veća je u odnosu na prethodnu godinu oko 6%. Na veću razinu ukupne neto proizvodnje mesa utjecala je proizvodnja mesa peradi koja je bila za 3.237 tona ili 5% veća nego prethodne godine. Povećanje neto proizvodnje mesa se bilježi kod neto proizvodnje svinjskog mesa za 2%, i ovčijeg mesa za 2%, dok se u neto proizvodnji govedine bilježi smanjenje od 3%. Na manju proizvodnju govedeg mesa utjecao je manji broj zaklanih goveda i to 5% u usporedbi sa brojem zaklanih goveda iz prethodne godine.

U tijeku 2017. godine smanjen je broj zaklanih goveda za 6,87% i ovaca za 2,36%, dok je broj zaklanih svinja povećan za 2,20% i peradi za 5,15% u odnosu na razdoblje 2016. godine.

Tablica 14. Klanje stoke i peradi u klanicama (2016-2017. godina)

Kategorija	2016.		2017.		Indeks 2017/2016.	
	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)	Broj grla/komada	Neto težina (tona)
Goveda	74.298	15.958	69.196	15.530	93	97
Ovce	86.066	1.278	84.036	1.304	98	102
Svinje	119.976	8.523	122.612	8.771	102	103
Perad (tisuća komada)	38.589	58.910	40.578	62.149	105	106

Izvor: Agencija za statistiku BiH

3.2.2. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda

Ukupna proizvodnja sirovog mlijeka u 2017. godini je iznosila 684 milijuna litara i neznatno je veća i to 2% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. U ukupnoj proizvodnji mlijeka dominira proizvodnja kravljeg mlijeka sa sudjelovanjem od 97%, dok je sudjelovanje ovčijeg mlijeka 3% i kozijeg svega 1%. Udio proizvodnje mlijeka u ukupnoj proizvodnji mlijeka u BiH iz Federacije iznosi 53%, Republike Srpske 46% i Distrikta Brčko 1%.

Tablica 15. Proizvodnja sirovog mlijeka u Federaciji, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko (tisuća litara)

	Federacija		Republika Srpska		Distrikt Brčko		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Kravlje mlijeko	357.138	347.466	313.721	304.772	6.100	6.400	676.959	658.638
Ovčije mlijeko	11.291	11.546	4.505	4.283	340	207	16.136	16.036
Kozje mlijeko	5.194	4.888	1.980	2.307	52	44	7.226	7.239
Ukupno	373.623	363.900	320.206	311.362	6.492	6.651	700.321	681.913

Izvor: FZS, RZSR, Agencija za statistiku BiH

Na temelju podataka prikazanih u tablici vidljivo je da se kod proizvodnje sirovog kravljeg mlijeka u 2017. godini bilježi manji pad od 3% u usporedbi sa proizvodnjom kravljeg sirovog mlijeka iz prethodne godine. Kada je riječ o proizvodnji sirovog ovčijeg mlijeka bilježi se također neznatno smanjenje od 1%, dok je proizvodnja kozijeg mlijeka ostala na razini proizvodnje kao i prethodne godine od 7.239 tisuća litara.

Promatrajući ostvarenu ukupnu proizvodnju mlijeka u 2017. godini u Republici Srpskoj može se konstatirati da je manja za 3% ili za 9 milijuna litara, u Federaciji BiH je manja za skoro 10 milijuna litara u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Pozitivna kretanja u proizvodnji mlijeka za 2017. godinu se bilježe jedino u Distriktu Brčko imajući u vidu da je ukupna ostvarena proizvodnja sirovog mlijeka iznosila 7 milijuna litara što je za 2% više u usporedbi sa 2016, čemu je značajno doprinijelo povećanje proizvodnje kravljeg mlijeka i to za 5%, dok se kod ovčijeg mlijeka bilježi znatno manja proizvodnja i to za 39% i kozijeg mlijeka za 15%.

Od ukupne količine proizvedenog kravljeg mlijeka otkupljeno je 258.185 tona ili 39%. Otkup proizvedenog svježeg sirovog mlijeka nastavlja da raste i tijekom 2017. godine je veći za 15.404 tone ili 6% u odnosu na otkup iz 2016. godine kada je iznosio 242.781 tonu. Otkupljeno mlijeko sadrži prosječno 3,9% mliječne masti i 3,3% proteina.

Tablica 16. Otkup sirovog kravljeg mlijeka

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Otkup kravljeg mlijeka (tona)	242.781	258.185	106
Prosječan sadržaj masti, %	3,9	3,9	100
Prosječan sadržaj proteina	3,3	3,3	100

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupna proizvodnja konzumnog mlijeka i mliječnih proizvoda, u 2017. godini, je iznosila 205.005 tona i veća je za 4% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine. Veća količina prikupljenog sirovog mlijeka svakako se odrazila i na povećanje proizvodnje.

Tablica 17. Proizvodnja konzumnog mlijeka i ostalih mliječnih proizvoda (2017 i 2016. godina)

Proizvodi	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Konzumno mlijeko	125.462	131.944	105
Pavlaka (vrhnje)	23.891	22.553	94
Fermentirani mliječni proizvodi	40.078	42.137	105
Maslaci ostali žuto-masni proizvodi	713	1.159	163
Kravlji sir	6.321	7.212	114
Ukupno	196.465	205.005	104

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vodeći proizvod mljekarske industrije je konzumno mlijeko koje čini oko 64% ukupne proizvodnje, zatim na drugom mjestu sa sudjelovanjem od 21% su fermentirani mliječni proizvodi, pavlaka je treći rangirani proizvod sa sudjelovanjem od 11%, sir ima udio od 4% dok 1% proizvodnje čine maslac i ostali žuto-masni proizvodi. Kod većine mliječnih proizvoda je zabilježena veća proizvodnja tijekom 2017. godine i to maslaca i ostalih žuto-masnih proizvoda za 63%, sira za 14%, mlijeka i fermentiranih proizvoda za 5%. Pavlaka je jedini proizvod kod kojeg je ostvarena proizvodnja zabilježila smanjenje od 6% u odnosu na proizvodnju iz prethodne godine.

3.2.3. Proizvodnja ostalih stočarskih proizvoda

Od ostalih stočarskih proizvoda značajni su proizvodnja jaja, vune i meda. Proizvodnja vune u 2017. godini iznosila je 1.448 tona što je više za 1% u odnosu na prošlu godinu, jaja 662.315 tisuća komada i manja je za 4% u usporedbi sa prethodnom godinom. Najznačajniji pad proizvodnje se bilježi kod meda i to za 17%, u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godina kada je iznosila 3.167 tona.

Tablica 18. Proizvodnja jaja, meda i vune u BiH

Proizvodi	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Jaja (000 komada)	688.805	662.315	96
Med (tona)	3.167	2.633	83
Vuna (tona)	1.438	1.448	101

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Promatrajući proizvodnju značajnijih stočarskih proizvoda u Republici Srpskoj u 2017. godini se bilježi smanjenje proizvodnje jaja i to oko 5%, dok proizvodnja meda bilježi pad za 24%, a proizvodnja sirove vune je manja za 1% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine.

Tablica 19. Proizvodnja jaja, vune i meda u RS, FBiH i Distriktu Brčko

Proizvodi	Republika Srpska		Federacija BiH		Distrikt Brčko	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Jaja (000 komada)	290.005	283.115	391.000	372.000	7.800	7.200
Med (tona)	1.621	1.350	1.427	1.088	120	195
Vuna (tona)	777	793	655	646	6	8

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku

Kada je riječ o Federaciji BiH pad proizvodnje se bilježi kod proizvodnje meda i to za 17%, jaja za 2%, dok proizvodnja vune bilježi rast proizvodnje za 2% u usporedbi sa proizvodnjom iz prethodne godine.

Što se tiče Distrikta Brčko, povećanje proizvodnje se bilježi kod proizvodnje vune i to za 38%, i meda za 63%, dok se u proizvodnji jaja bilježi smanjenje od 8% u usporedbi sa proizvodnjom iz 2016. godine.

3.3. BROJNO STANJE STOKE I PERADI

Prema statističkim podacima o brojnom stanju stoke za 2017. godinu ukupan broj goveda je manji za 2%, koza za 3%, i konja za 8%. Brojno stanje svinja je nešto veće i to za 10.703 grla ili 2% u odnosu na broj svinja iz prethodne godine. Kada je riječ o brojnom stanju ovaca bilježi se praktično isto stanje (blago, skoro zanemarivo povećanje od 2000 grla), dok je broj koza manji za 3%. Brojno stanje konja u 2017. godini je manje za 1.345 grla u usporedbi sa brojem konja iz prethodne godine od 15.834 komada.

Što se tiče brojnog stanja peradi zabilježeno je povećanje od 6% u odnosu na brojno stanje iz prethodne godine.

Broj košnica pčela je u usporedbi sa prethodnom godinom manji za oko 5.000 komada ili 1,2%.

Tablica 20. Brojno stanje stoke, peradi i košnica u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Distriktu Brčko BiH

	Federacija BiH		Republika Srpska		Brčko Distrikt		Ukupno	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Goveda	215.559	211.639	230.000	222.000	8.362	10.357	453.921	443.996
Ovce	514.544	520.406	491.000	485.000	8.457	11.415	1.014.001	1.016.821
Svinje	85.291	93.000	442.000	441.000	15.306	19.300	542.597	553.300
Konji	5.506	5.288	10.000	9.000	328	201	15.834	14.489
Perad, tisuća komada	8.705	9.365	11.413	12.067	174	151	20.292	21.583
Koze	43.946	44.616	30.000	27.000	991	1.050	74.937	72.666
Košnice pčela	231.168	225.773	169.000	164.000	9.832	15.227	410.000	405.000

Izvor: Agencija za statistiku BiH, FZS BiH, RZSRS

Prema prikupljenim i obrađenim podacima brojnog stanja stoke i peradi u Federaciji BiH za 2017. godinu i njihovom usporedbom sa podacima iz 2016. porast brojnog stanja je zabilježen kod slijedećih kategorija stoke: ovaca za 1%, svinja za 9%, peradi za 7,6% i koza za oko 2%. U odnosu na prethodnu godinu, smanjenje brojnog stanja je zabilježeno kod: goveda za 2%, konja za 4%, i košnica pčela za 2%.

U Republici Srpskoj je u 2017. godini u odnosu na prethodnu godinu zabilježeno povećanje brojnog stanja peradi i to za 6%, dok je istodobno smanjen broj svinja za 0,2%, ovaca za 1,2%, košnica pčela za 3%, goveda za 4%, koza i konja za 10%.

Kada je riječ o Distriktu Brčko povećanje brojnog stanja u 2017. godini je evidentirano kod ovaca za 35%, svinja za 26%, goveda za 24%, i koza za 6%. Brojno stanje peradi je u 2017. godini manje za 13% u odnosu na brojno stanje peradi iz prethodne godine. Prema dostavljenim podacima nadležnih tijela, broj košnica pčela se na području Distrikta Brčko povećao 5.395 komada ili 55%.

4. POTPORA POLJOPRIVREDI I RURALNOM RAZVITKU U BOSNI I HERCEGOVINI

Poljoprivredna politika u BiH u protekloj godini nije značajnije mijenjana. Mjere potpore koje su primjenjivane posljednjih godina ostale su aktualne i u 2017. godini i nije bilo značajnijih izmjena regulatornog okvira niti bitnijih izmjena sustava implementacije. Proračuni za poljoprivredu su ostali na gotovo istoj razini kao i prethodne godine. Međutim, u Federaciji BiH su tijekom 2017. godine izdvojena dodatna sredstva i to za realizaciju dugovanja iz prethodnih godina. Prethodnu godinu je obilježilo i nastojanje Vijeća ministara BiH da se kroz izmjene relevantnih zakona uvede tzv. „plavi dizel“ za poljoprivredne proizvođače, ali do toga, nažalost, nije došlo. Kao i prethodnih godina, bilo je nezadovoljstva poljoprivrednih proizvođača posebno sa nedovoljnim iznosom proračuna namijenjenih potpore poljoprivredi, ali i samom situacijom na tržištu izazvanoj slabom konkurentnošću domaće proizvodnje. Također su isticali zahtjevi poljoprivrednika iz RS-u, da se „Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela“ harmonizira sa istovjetnim federalnim Pravilnikom. Razlog je što je Federalna potpora u nekim oblastima dosta povoljnija za poljoprivredne proizvođače.

Ured za harmonizaciju sustava plaćanja je tijekom 2017. godine ažurirao postojeće dokumente o harmonizaciji mjera poljoprivredne potpore u BiH, a na entitetskim ministarstvima ostaje da se usklade sa ovim dokumentima. Tijekom 2017. godine je i usvojen „Nacrt Strateškog plana ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine“ čime je ispunjen jedan od uvjeta da se deblokiraju sredstva IPA-e, i za poljoprivredu. Planirano je ukupno 30 milijuna EUR-a za sektor poljoprivrede kroz IPA 2018. Pitanje IPARD-a i dalje ostaje neriješeno, i nije bilo nikakvih značajnijih aktivnosti na rješavanju problema modela IPARD strukture za BiH. Posljedica je da, sada je to već sasvim sigurno, nećemo biti u prilici koristiti sredstva IPA II instrumenta u sustavu IPARD, nego po drugačijem, IPARD-like modelu. Međutim, izostanak dogovora o modelu IPARD operativne strukture može ponovo dovesti do situacije da BiH ne bude uključena u raspodjelu sredstava za naredni paket pretpripravnih sredstava za poljoprivredu i ruralni razvoj koji Europsko povjerenstvo priprema za razdoblje 2021 - 2027.

Federacija Bosne i Hercegovine: Implementacija potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku je realizirana na temelju „Programa novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvitku za 2017. godinu“, kao i Pravilnika za svaki od modela potpore. Program novčanih potpora u poljoprivredi i ruralnom razvitku za 2017. godinu je usvojen krajem ožujka 2017. godine. Ukupna vrijednost Programa je bila 72.400.000 KM, od čega je 11.006.000 KM planirano za biljnu proizvodnju, 60.419.794,03 KM za animalnu, te 81.702,00 KM za ostale vrste potpore. Kao i prethodnih godina, Programom za 2017. godinu nisu predviđena sredstva za potporu ruralnom razvitku. Mjere potpore planirane Programom za 2017. godinu su slične mjerama potpore koje su implementirane prethodnih godina. Izmjene koje se odnose na mjere potpore su uglavnom vezane za povećanje iznosa potpore po jedinici mjere. Što se tiče regulatornog okvira, usvojen je „Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih potpora po modelu poticaja proizvodnji“ („Službene novine FBiH“, broj: 32/17), dok su postojeći Pravilnici za ostale aktualne modele potpore i dalje na snazi.

Republika Srpska: Kao i prethodnih godina, potpora poljoprivredi i ruralnom razvitku je implementirana na temelju „Plana korištenja sredstava za poticanje razvitka poljoprivrede i sela“ i „Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela“. Prethodno najavljeno donošenje novog zakonskog okvira nije realizirano tijekom 2017. godine. Proračun za potporu poljoprivredi je u 2017. godini bio 60 milijuna KM. Na temelju podataka koje je dostavilo Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Srpske, planirana sredstva su u cjelosti i utrošena. Također, prema informacijama objavljenim na službenoj stranici Ministarstva, svi poticaji iz 2017. godine su već isplaćeni korisnicima na njihove račune. U ožujku 2017. godine, usvojen je Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela. Forma Pravilnika je ista kao i prethodnih godina, sa izmjenama koje su uglavnom vezane za mjere potpore. Naime, za razliku od 2016. godine, Pravilnikom za 2017. godinu mjere su podijeljene u tri

skupine: potpora tekućoj proizvodnji, potpora dugoročnom razvitku i sustavne i ostale mjere potpore. Također, Pravilnikom za 2017. godinu nije predviđena mjera potpore za izgradnju objekata, kao ni mjera potpore nabavci mehanizacije. Što se tiče zakonodavnog okvira za sektor poljoprivrede i ruralnog razvitka, tijekom 2017. godine završene su javne konzultacije „Zakona o poticajima u poljoprivredi i ruralnom razvitku Republike Srpske“, koji još uvijek nije usvojen.

Brčko Distrikt BiH: Odjel za poljoprivredu BD koji je nadležan za kreiranje i provedbu mjera poljoprivredne politike na teritoriju Distrikta nije značajnije mijenjao svoju politiku tijekom 2017. godine u odnosu na prethodne godine. Međutim, po pitanju provedbe procedura uvedene su određene novine u „Pravilniku o načinu i uvjetima za poticaj poljoprivrednoj proizvodnji za 2017. godinu“. Jedna od izmjena je vezana za rok podnošenja zahtjeva za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku. Naime, Pravilnikom za 2016. godinu je definiran rok za podnošenje zahtjeva od 60 dana, od dana stupanja na snagu Pravilnika. Pravilnikom za 2017. godinu definiran je rok za podnošenje zahtjeva, 45 dana od dana objavljivanja javnog poziva za podnošenje zahtjeva. Nadalje, unesene su i manje izmjene koje su vezane za sam proces implementacije potpore, a odnose se na kontrolu na licu mjesta. Kad je u pitanju struktura mjera potpore, evidentne su određene izmjene kojim su, za razliku od 2016. godine kada je potpora mljekarstvu definirana kroz mjeru „Potpora mljekarstvu“ dok je Pravilnikom za 2017. godinu isto realizirano kroz mjeru „Držanje rasplodnih krava“. Ostale novine su uglavnom vezane za iznose potpore po jedinici mjere. Za neke od mjera su Pravilnikom za 2017. godinu definirani veći iznosi potpore po jedinici mjere u odnosu na 2016. godinu. Neke od tih mjera su: tov svinja, rasplodne ovce, tov janjadi, tov jaradi, itd.

4.1. Ukupna izdvajanja za poljoprivredu i ruralni razvitak u BiH

Tijekom prošle godine je na ime potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku ukupno izdvojeno nešto više od 164 milijuna KM, i ovo je od 2012. godine najveći zabilježeni iznos potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku. Konkretno, ukupan proračun namijenjen poljoprivredi entiteta i BD je u prošloj godini bio veći za oko 8 milijuna KM u odnosu na 2016. godinu, što predstavlja procentualno povećanje za 5,2%.

Tablica 21. Poljoprivredni proračuni u BiH (2010-2017.) u 000 KM

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Brčko Distrikt	6.843	6.776	9.620	10.417	7.370	7.759	9.541	11.833
Federacija BiH ¹	82.037	77.597	89.482	88.851	79.059	82.416	86.394	92.172
Republika Srpska	81.182	62.862	73.169	60.000	59.893	35.745	60.006	59.999
BiH	170.002	147.239	172.271	159.268	146.322	125.920	155.941	164.005

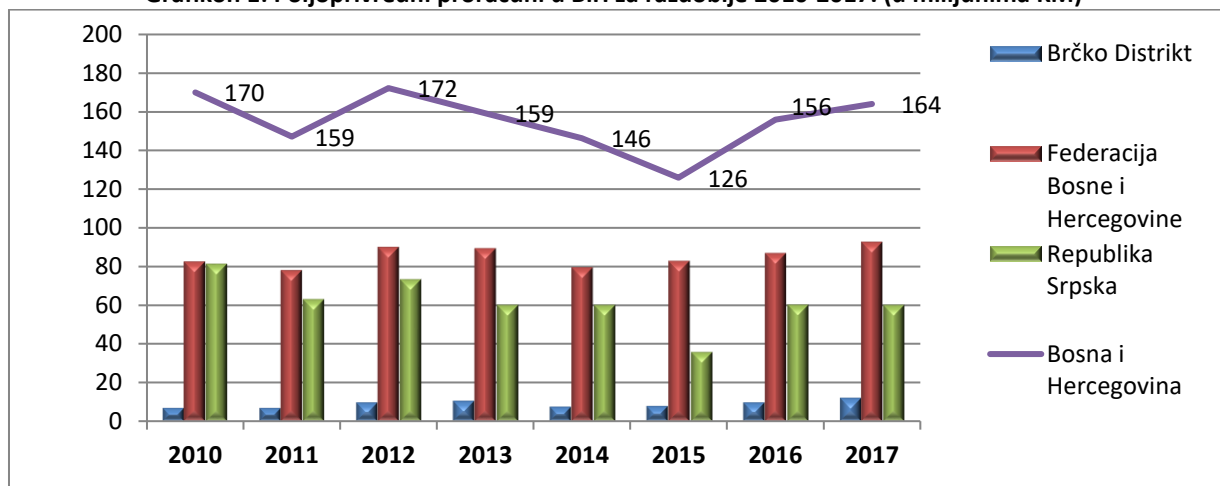
Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Ako promatramo pojedinačno entitetska izdvajanja, možemo vidjeti da je u Brčko Distriktu i Federaciji BiH u 2017. godini zabilježeno povećanje izdvojenih sredstava, dok je Republika Srpska ostala na istoj razini proračuna za potporu poljoprivredi. Procentualno sudjelovanje entiteta i Brčko Distrikta u ukupnom proračunu za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH² u 2017. godini je slijedeće: Brčko Distrikt 7%, Federacija BiH 56% i Republika Srpska 37%.

¹ Poticaji FBiH uključuju i poticaje sa kantonalnih razina

² Ukupni proračun za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH je zbirni proračun implementiran sa razine entiteta i Brčko Distrikta BiH

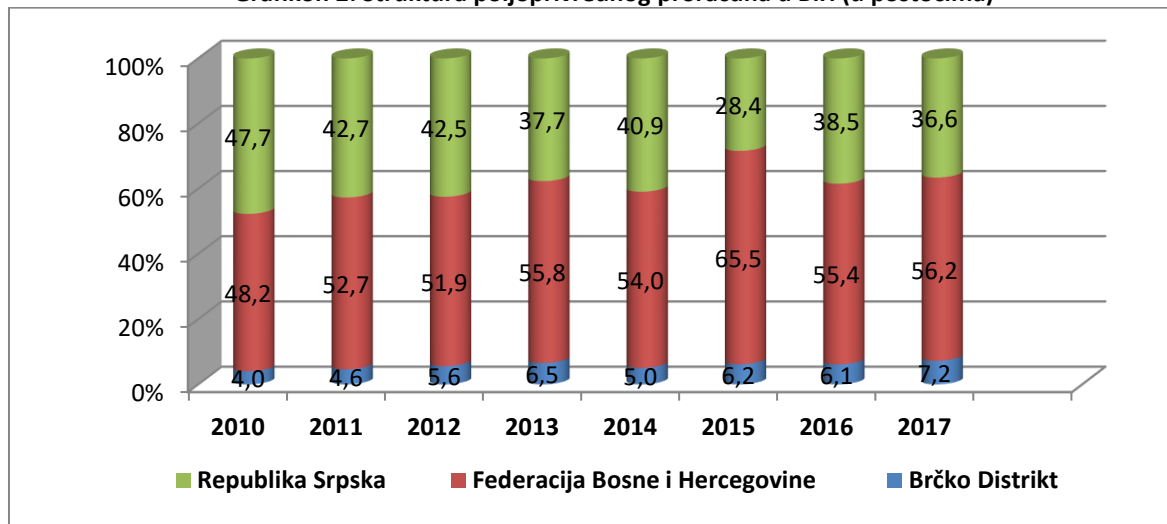
Grafikon 1: Poljoprivredni proračuni u BiH za razdoblje 2010-2017. (u milijunima KM)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

U Federaciji BiH je i u 2017. godini nastavljen trend povećanja izdvajanja za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku. Kako je vidljivo iz Grafikona 1, ovo je najveći iznos koji je Federacija BiH izdvojila u promatranom razdoblju. Navedeni iznos predstavlja zbir sredstava izdvojenih iz federalnog i kantonalnih proračuna. Kao što je već navedeno, i u Brčko Distriktu je u 2017. godini zabilježeno povećanje izdvojenih sredstava za poljoprivredu i ruralni razvitak. Utrošen je iznos od 11,8 milijuna KM i on predstavlja povećanje za oko 2,3 milijuna KM, odnosno oko 24% u odnosu na 2016. godinu. Republika Srpska je imala vrlo sličan proračun kao i 2016. godine, uz neznatno umanjjenje od oko 7 tisuća KM.

Grafikon 2: Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH (u postocima)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

4.2. Usporedba mjera potpore u BiH sa Europskom unijom i zemljama regiona, i razina dostignute harmonizacije sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije

Usporedbom poljoprivrednih proračuna zemalja regije sa proračunom za poljoprivredu i ruralni razvitak Bosne i Hercegovine, vidljivo je povećanje izdvajanja u svakoj od zemalja, a posebno u Crnoj Gori gdje je iznos skoro dupliran. Svrha usporednog pregleda je da se prikaže gdje se BiH nalazi kada je u pitanju poljoprivredna potpora. Zemlje koje su uzete u razmatranje su naši prvi susjedi sa kojim BiH

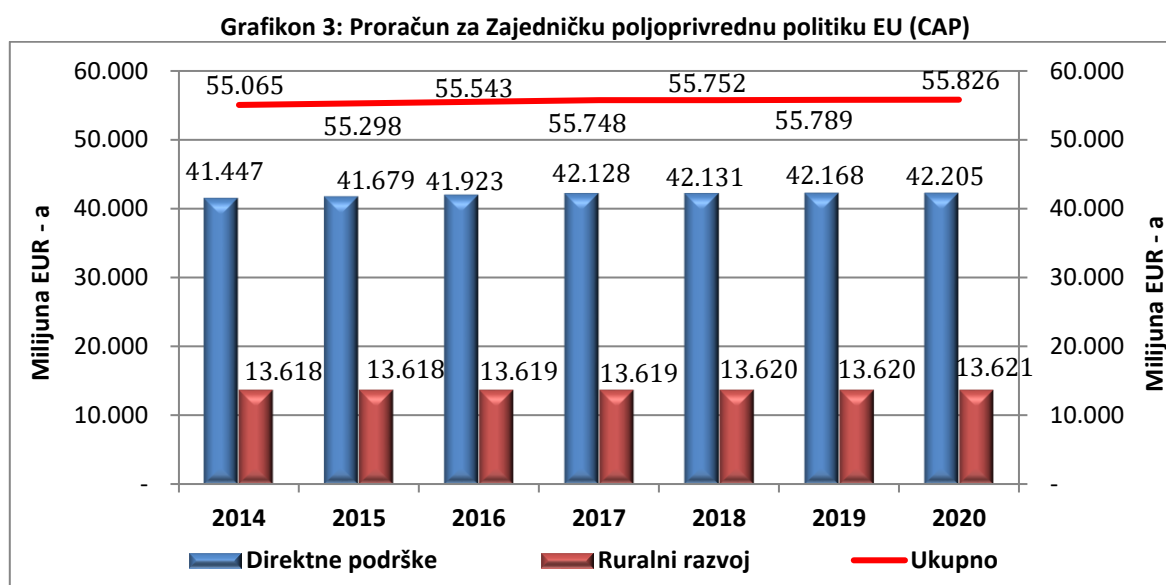
ima i najveću robnu razmjenu. U Tablici 23 vidimo da najveća izdvajanja za poljoprivredu ima Srbija, oko 223 milijuna EUR-a, što su daleko najveća izdvajanja u regiji. Poslije Srbije dolazi Makedonija sa 143 milijuna EUR-a. Na trećem mjestu je BiH koja je ove godine izdvojila nešto više od 83 milijuna EUR-a. Na posljednjem mjestu je Crna Gora koja je u 2017. godini za potporu poljoprivredi izdvojila blizu 30 milijuna EUR-a. Ako ova izdvajanja uporedimo sa prošlom godinom možemo reći da su sve zemlje zabilježile rast izdvajanja. Makedonija je imala rast od 4 %, Srbija 3 %, a BiH 5,2 % u odnosu na 2016. godinu. Najveći rast je imala Crna Gora koja je u odnosu na prošlu godinu imala izdvajanja veća za oko 85 %.

Tablica 22: Poljoprivredni proračuni zemalja regiona u 2017. godini (EUR)

	Srbija	Makedonija	Crna Gora	BiH
Proračun u 2016.	217.050.695,62	138.331.590,32	16.218.746,70	79.621.450,78
Proračun u 2017.	223.137.789,31	143.526.024,71	29.940.000,00	83.801.661,69

Izvor: Službeni dokumenti Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine

Kada su u pitanju izdvajanja za poljoprivredu na razini Europske Unije, situacija se značajno ne mijenja s obzirom da se proračun planira na sedmogodišnjoj razini, pa su oscilacije jako male. Planirana izdvajanja za ovo razdoblje (2014-2020) iznose 350 milijardi EUR-a, ili 55 milijardi EUR-a na godišnjoj razini (Grafikon 3).

Izvor: EU Commission – Multiannual financial framework 2014-2020. and financing of the CAP

Analizom strukture proračuna vidljivo je da je najveći obujam sredstava usmjeren za izravna plaćanja i mjere tržišno-cjenovne politike, oko 75%. Drugi dio proračuna namijenjen je mjerama ruralnog razvitka u visini od 25% ukupnog proračuna. Ovakva projekcija poljoprivrednog proračuna doprinosi povećanju sigurnosti poljoprivrednih proizvođača, uz konstantan rast i unapređenje poljoprivredne proizvodnje.

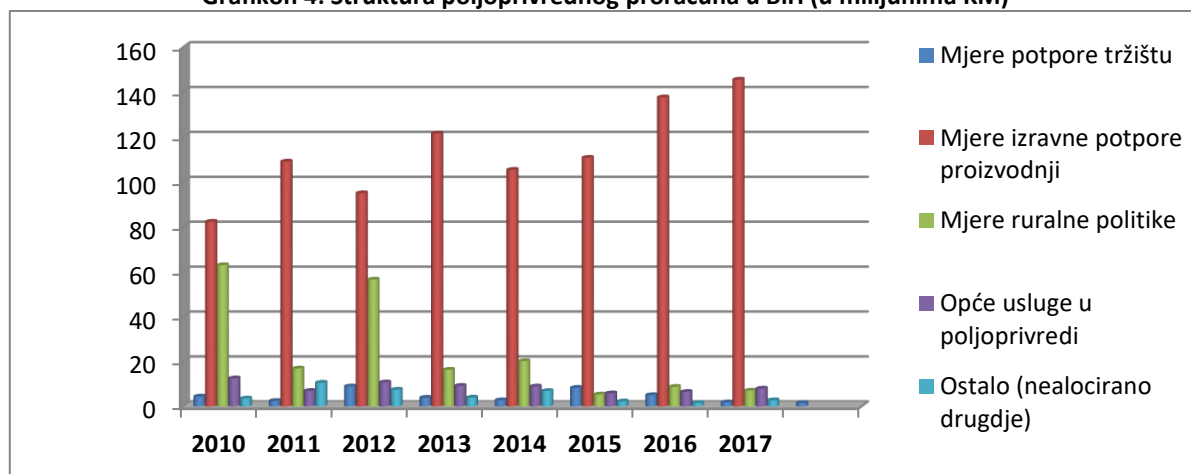
Iako se godinama unazad mjere potpora CAP EU pojednostavljaju, iz perspektive BiH ove mjere predstavljaju izuzetno kompleksnu cjelinu koja se dosta razlikuje od mjera koje su aktualne u našoj zemlji. Da bi poljoprivredni proizvođači u EU ostvarili pravo na potpore, potrebno je da ispune niz uvjeta koji se odnose na zdravlje biljaka i životinja, te očuvanje okoliša. U našoj zemlji, još uvijek ni entiteti ni BD kod ostvarivanja prava na potporu ne postavljaju gore navedene uvjete. Pored ove, postoji još niz različitosti između potpora koje se izdvajaju u našoj zemlji i onih u EU. Dok se u BiH

najviše poljoprivrednog proračuna izdvaja za mjere na bazi outputa³, u zemljama EU ovakav vid potpora ne postoji, nego se potpore izdvajaju na temelju hektara i grla. Također, da bismo mogli razmišljati o usklađivanju poljoprivredne politike naše zemlje sa politikom EU, potrebno je da prethodno uskladimo mjere potpore nadležnih institucija entiteta i BD. U skladu sa navedenim, do sada je pripremljen Plan harmonizacije mjera ruralnog razvitka u BiH, te Plan harmonizacije mjera izravnih potpora i tržišno-cjenovne politike.

4.3. Analiza strukture proračunske potpore po skupinama mjera

Kao i prethodnih godina, najveći obujam izdvojenih sredstava realiziran je kroz mjere izravne potpore proizvodnji. U apsolutnom iznosu, to je 145,5 milijuna KM, odnosno 88,7% proračuna utrošenog za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH u 2017. godini. Povećanje iznosa izdvojenih sredstava za ovu skupinu mjera u odnosu na prethodnu godinu iznosi 5,7% i za promatrano razdoblje ovo predstavlja maksimalno zabilježen iznos za mjere izravne potpore. Protekla godina je karakteristična i po tome što su prema visini izdvojenih sredstava mjere općih usluga u poljoprivredi na drugom mjestu, za koje je izdvojeno 7,8 milijuna KM ili 4,8% od ukupnog proračuna za prošlu godinu. Mjere ruralne politike su značajno smanjene i tek su na trećem mjestu po visini izdvajanja. Za mjere ruralne politike u 2017. godini izdvojeno je oko 7 milijuna KM ili 4,3% od ukupnog proračuna.

Grafikon 4: Struktura poljoprivrednog proračuna u BiH (u milijunima KM)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Na posljednjem mjestu je skupina mjera potpore tržištu, za koju je izdvojeno svega 0,76 milijuna KM. Sa procentualnim sudjelovanjem od 0,46% u ukupnom poljoprivrednom proračunu, ovo je do sada njihov najmanji zabilježeni iznos.

Skupina „nealocirano“ sudjeluje u ukupnom poljoprivrednom proračunu sa 2,8 milijuna KM što čini 1,7% ukupnog proračuna, i u odnosu na prethodnu godinu bilježi porast za 78,5%, što svakako nije afirmativno.

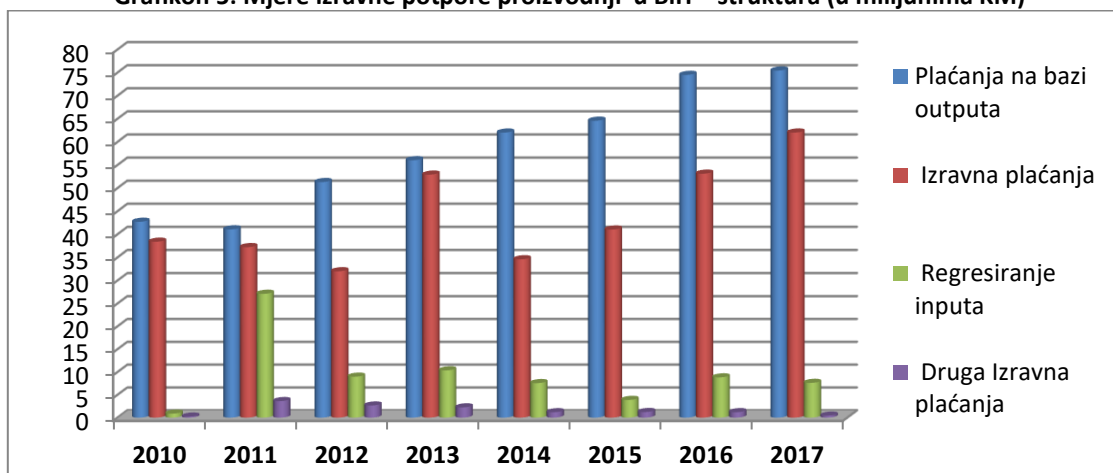
Mjere izravne potpore proizvođačima/proizvodnjama

Tijekom prošle godine, najveći dio proračuna namijenjen poljoprivredi i ruralnom razvitku je utrošen na mjere izravne potpore proizvodnjama. Za ovu skupinu mjera je u 2017. godini usmjereno 145,5 milijuna KM, što procentualno iznosi 88,7% ukupnog proračuna utrošenog na potporu poljoprivredi i

³ Plaćanja na bazi outputa su plaćanja na bazi proizvedene količine (po kg/l ili kom).

ruralnom razvitku. Za mjere izravne potpore je u prošloj godini isplaćeno 7,8 milijuna KM više u odnosu na 2016. godinu, što procentualno iznosi 5,72%. U okviru ove skupine, na prvom mjestu po visini izdvojenih sredstava su plaćanja na bazi proizvedenog, za koje je tijekom prošle godine izdvojeno 75,4 milijuna KM, odnosno 46% ukupnog poljoprivrednog proračuna. Mlijeko je i dalje glavni proizvod koji se potiče po količini proizvedenog.

Grafikon 5: Mjere izravne potpore proizvodnji u BiH – struktura (u milijunima KM)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

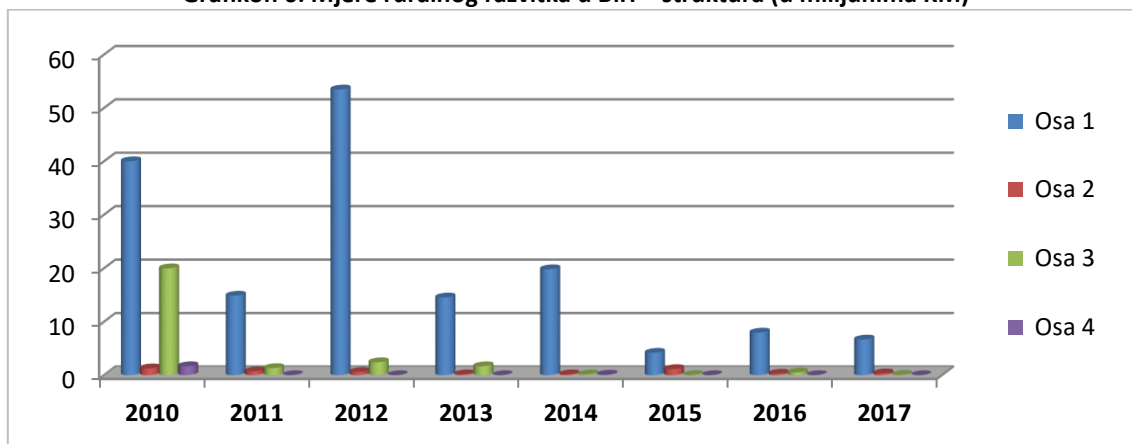
Na drugom mjestu po visini izdvojenih sredstava su izravna plaćanja po grlu i hektaru. Za ovu skupinu mjera je u 2017. godini izdvojeno oko 62 milijuna KM, odnosno 42,6 % proračuna za izravne potpore, ili 37,8% ukupnog proračuna namijenjenog poljoprivredi i ruralnom razvitku BiH u prošloj godini.

Na trećem mjestu po iznosu izdvojenih sredstava u 2017. godini su plaćanja za regresiranje inputa. Za ove mjere je izdvojeno 7,6 milijuna KM, odnosno 5,23% sredstava izdvojenih za izravne potpore. Na četvrtom, odnosno na posljednjem mjestu po visini izdvojenih sredstava u 2017. godini u okviru izravnih potpora su druga izravna plaćanja. Za njih je tijekom protekle godine utrošeno oko 440 tisuća KM.

Mjere ruralnog razvitka

Kao i prethodnih godina, potpora ruralnom razvitku u BiH je isplaćivana iz proračuna Brčko Distrikta i Republike Srpske, te iz proračuna nekih od kantona u Federaciji BiH. U skladu sa praksom koja je prisutna od 2012. godine, iz proračuna Federacije BiH u 2017. godini nije bilo isplata poticaja za potporu ruralnom razvitku. Ukupna izdvajanja za potporu ruralnom razvitku u BiH su i tijekom 2017. godine bila skoro na istoj razini kao i prethodnih godina. Prema visini izdvojenih sredstava, mjere potpore ruralnom razvitku su na trećem mjestu. Veće iznose izdvojenih sredstava su zabilježile mjere izravne potpore, zatim mjere općih usluga u poljoprivredi. U godini koja je iza nas, potpora ruralnom razvitku je zabilježila smanjenje u odnosu na godinu ranije. Realizirano je 7,03 milijuna KM, odnosno 4,28% od ukupnog proračuna za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku, čime je navedeni iznos potpre u 2017. godini za 1,7 milijuna KM ili 19,49% manji u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 6: Mjere ruralnog razvitka u BiH – struktura (u milijunima KM)

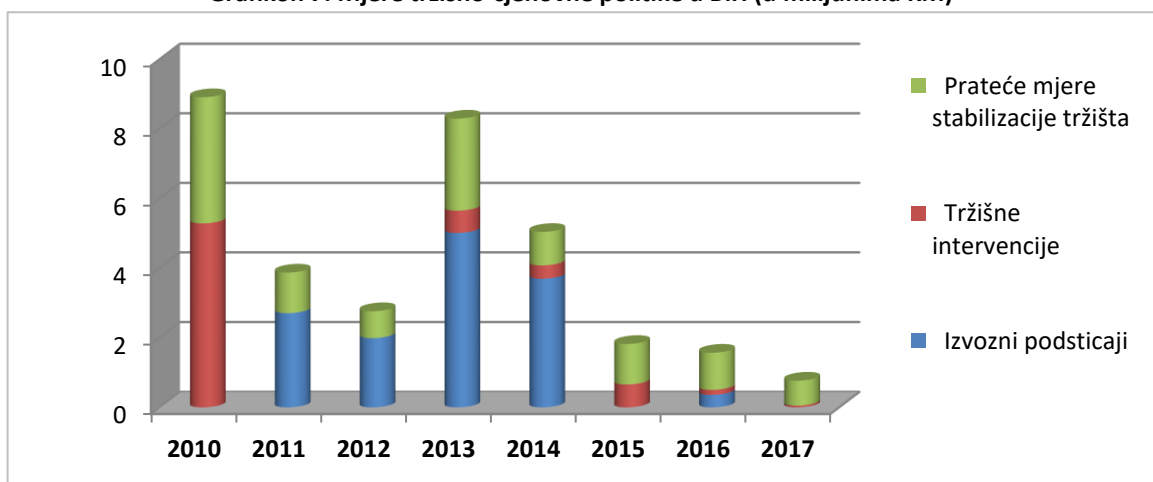
Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Ako promatramo strukturu potpore ruralnom razvitku tijekom 2017. godine, evidentno je da su najveći iznos potpore kao i prethodnih godina zabilježile mjere koje se mogu klasificirati kao mjere Ose 1. Putem mjera iz ove Ose, utrošeno je 6,6 milijuna KM, što predstavlja 94,6% proračuna utrošenog za potporu mjerama ruralnog razvitka, te 4,05% ukupnog poljoprivrednog proračuna. Na drugom mjestu su mjere iz Ose 2, za koje je izdvojeno nešto više od 335 tisuća KM, odnosno 4,7% proračuna za potporu ruralnom razvitku. Prema visini izdvojenih sredstava, mjere iz Ose 3 su na posljednjem mjestu, njihovo sudjelovanje u ukupnom proračunu za potporu ruralnom razvitku je 0,6%.

Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH

Analiza strukture mjera tržišno-cjenovne politike za 2017. godinu ukazuje na nastavak trenda smanjenja obujma izdvajanja proračunskih sredstava. Za mjere potpore tržištu i cijenama u protekloj godini izdvojeno je 763.299 KM u apsolutnom iznosu, ili 0,46% ukupnog poljoprivrednog proračuna. U usporedbi sa prethodnom 2016. godinom i potporom u visini 1.56 milijuna KM, smanjenje u visini izdvojenih sredstava za mjere tržišno-cjenovne politike u 2017. godini iznosi čak za polovinu, točnije za 51%.

Grafikon 7. Mjere tržišno-cjenovne politike u BiH (u milijunima KM)

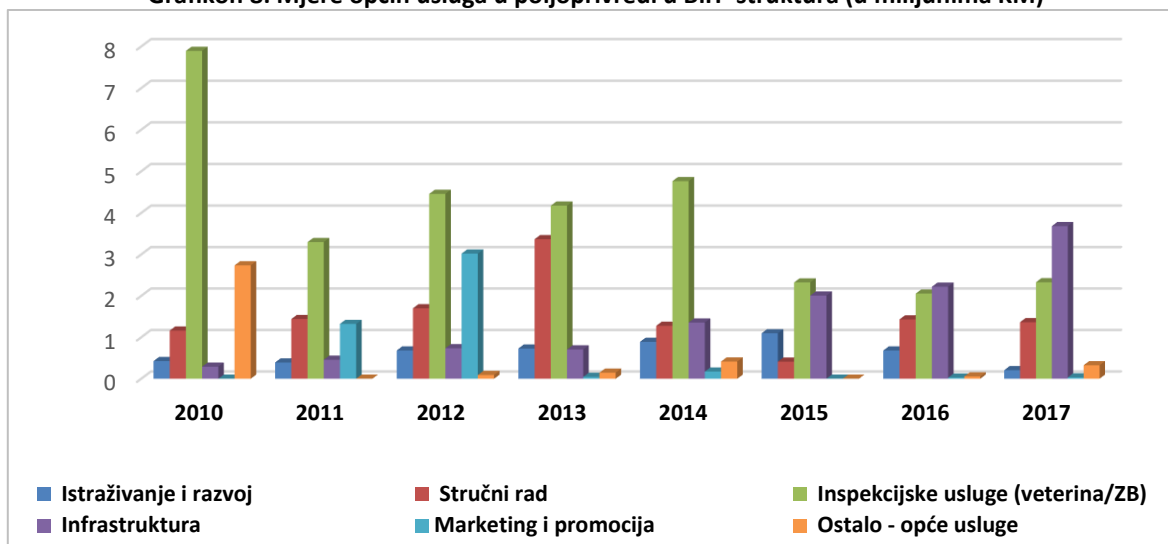
Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Najveći obujam izdvojene potpore realiziran je kroz mjeru prateće mjere stabilizacije tržišta (potpora otkupljivačima ili prerađivačima). Za ovu mjeru utrošeno je 713.799 KM ili 93,5% ukupnog proračuna za mjere potpore tržištu i cijenama. Ostatak proračuna od 49.500,0 ili 6,5% realiziran je putem mjere tržišnih intervencija. Za mjeru izvozni poticaji tijekom 2017. godine, nije bilo financijske potpore.

Mjere općih usluga u poljoprivredi

Za mjere općih usluga u poljoprivredi u 2017. godini izdvojeno je 7,8 milijuna KM odnosno 4,8% ukupnog proračuna za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH.

Grafikon 8: Mjere općih usluga u poljoprivredi u BiH- struktura (u milijunima KM)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

U odnosu na 2016. godinu, tijekom prošle godine za ovu skupinu mjera izdvojeno je za oko 1,4 milijuna KM više. Kao i prethodne, i u prošloj godini je u okviru ove skupine mjera najviše sredstava izdvojeno za uspostavu infrastrukture kvalitete. Za infrastrukturu je izdvojeno 3,7 milijuna KM, odnosno procentualno 46% sredstava izdvojenih za opće usluge u poljoprivredi. Slijedeće po visini izdvojenih sredstava jesu inspekcijske usluge. Za njih je u prošloj godini izdvojeno 2,3 milijuna KM, odnosno 29,3% ukupnog proračuna za opće usluge. Na trećem mjestu su izdvajanja za stručni rad. U ove namjene je utrošeno 1,7 milijuna KM, odnosno 17,2% od iznosa izdvojenog za opće usluge. Za istraživanje i razvitak je tijekom prošle godine izdvojeno 125 tisuća KM, a za marketing i promociju 31 tisuća KM.

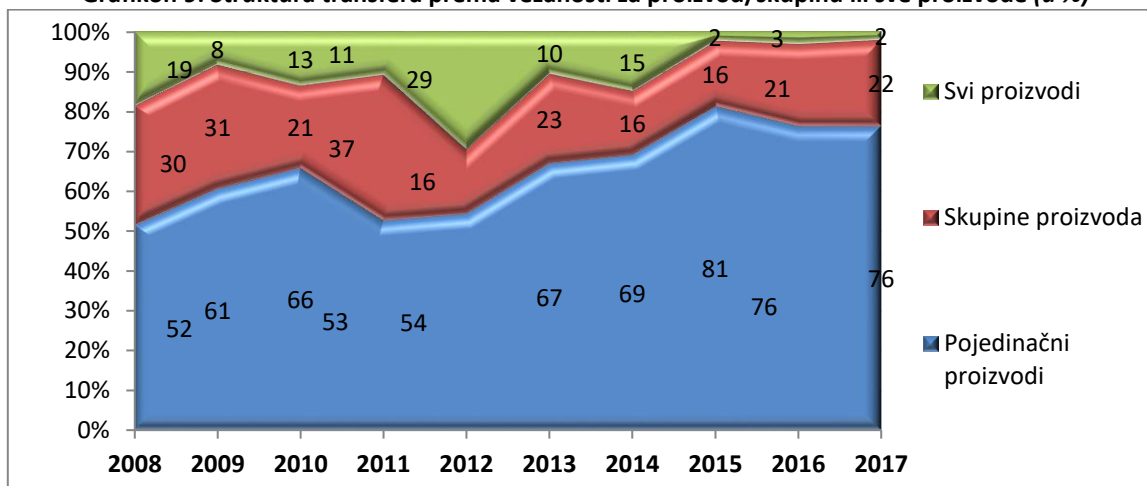
Nealocirano (ostalo)

U ovu skupinu se svrstavaju potpore koje se prema klasifikaciji potpora poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH ne mogu klasificirati ni u jednu drugu skupinu mjera. U 2017. godini za potporu ovoj skupini mjera utrošeno je 2,7 milijuna KM, što predstavlja 1,7% ukupnog proračuna za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u BiH. Pozitivno je to što su u odnosu na godinu ranije, izdvajanja za ovu skupinu mjera značajno umanjena.

Struktura potpore po proizvodima/proizvodnjama

U strukturi potpore po proizvodima, i tijekom 2017. godine najznačajnije mjesto zauzimaju pojedinačni proizvodi, koji u ukupnom proračunu participiraju sa 76,3 milijuna KM, odnosno sa procentom u visini od 46,52%.

Grafikon 9: Struktura transfera prema vezanosti za proizvod/skupinu ili sve proizvode (u %)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Transferi koji se odnose na skupinu proizvoda i sve proizvode u apsolutnim pokazateljima su isti kao i u 2016. godini. Skupina mjera koja se odnosi na potporu za skupine proizvoda je, prema visini izdvojenih sredstava, na drugom mjestu. Za ove mjere je izdvojeno 21,6 milijuna KM, odnosno 13,17 % ukupnog proračuna. Na trećem mjestu su transferi za sve proizvode, za koje je izdvojeno 2,0 milijuna KM, odnosno 1,21 % proračuna. Ako se promatra distribucija potpore prema proizvodima, vidi se da su transferi za mlijeko i dalje na prvom mjestu na koje odlazi polovina proračuna, ili točnije 50,52% ukupnog proračuna. Osim mlijeka, tijekom prošle godine značajnije je podržan sektor proizvodnje goveđeg mesa sa 6,53 % sudjelovanja, kao i proizvodnja pšenice sa 7,31 % sudjelovanja. Od ostalih pojedinačnih proizvoda izdvajaju se još i svinjsko meso sa 3,46 % sudjelovanja, svi ostali pojedinačni proizvodi su ispod 2 % sudjelovanja.

Tablica 23. Distribucija potpora po proizvodima/skupinama proizvoda (u %)

	2015.	2016.	2017.
Stočarska proizvodnja			
Mlijeko (kravlje)	55,86	49,18	50,52
Mlijeko (ovčije i kozje)	0,20	0,14	0,23
Goveđe meso	5,23	7,41	6,53
Svinjsko meso	3,14	3,42	3,46
Ovčije meso	0,11	0,14	0,00
Pileće meso	1,85	1,80	1,54
Jaja	0,54	0,32	0,32
Med	0,67	0,84	1,10
Riba	1,98	1,84	1,80
Ćurići	0,00	0,00	0,00
Konji	0,00	0,03	0,03
Biljna proizvodnja			
Pšenica	5,25	6,97	7,31
Kukuruz	3,66	1,90	1,84
Ječam	0,28	0,49	0,42
Duhan	0,37	0,29	0,25
Krumpir	0,32	0,51	0,17
Soja	0,44	0,09	0,01
Grožđe	0,97	0,57	0,55
Gljive	0,06	0,08	0,09
Ljekovito i aromatično bilje	0,36	0,33	0,16

Skupine proizvoda			
Povrće	2,43	2,77	3,52
Voće	3,29	5,36	4,26
Žitarice	0,17	0,29	0,33
Krmno i industrijsko bilje	0,44	1,18	1,10
Biljna proizvodnja uopšteno	4,38	6,01	5,55
Mlijeko i meso - goveda	0,78	0,55	2,11
Mlijeko meso ovce/koze	4,96	4,48	4,78
Svi proizvodi			
Svi proizvodi	2,26	3,05	2,02
	100,00	100,00	100,00

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjelja za poljoprivredu BD

U okviru transfera za skupine proizvoda, u Tablici 23 se može vidjeti da su skoro sve skupine proizvoda u 2017. godini imale procentualno manje sudjelovanje u ukupnom proračunu u odnosu na godinu ranije. I dalje je unutar ove skupine na prvom mjestu biljna proizvodnja-uopšteno sa 5,55% sudjelovanja, dok su poticaji za voće sudjelovali sa 4,26 %. Slijedeće skupine po izdvajanjima su mlijeko/meso ovce/koze sa približno 4,78 % sudjelovanja, dok se za ostale skupine izdvojilo dosta manje sredstava. Zadnja skupina su transferi za sve proizvode, koji su činili 2,02 % od ukupne potpore proizvodnjama. Također bilježe pad u odnosu na prošlu, ali i pretprošlu godinu.

Kantonalne potpore - Poljoprivredni proizvođači u Federaciji BiH pravo na potpore pored entitetske razine, ostvaruju i sa kantonalnih razina. Kantoni sredstva za poljoprivredu i ruralni razvitak izdvajaju u skladu sa svojim zakonskim i podzakonskim aktima, a u prošloj godini je na razini kantona za potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku izdvojeno 20,4 milijuna KM. Izraženo u postocima, kantoni su na prostoru Federacije BiH izdvojili 22,2% ukupnog proračuna utrošenog na potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku. Iako se sredstva izdvajaju izravno iz kantonalnih proračuna, isti se sumarno prezentiraju u ukupnim izdvajanjima Federacije BiH.

Tablica 24: Pregled kantonalnih izdvajanja u 2017. godini (u KM)

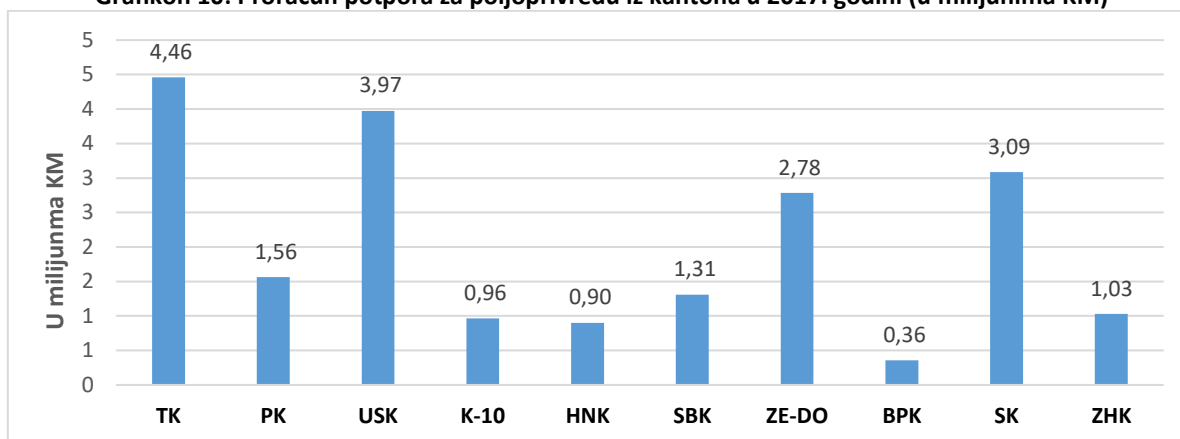
Kantoni	2015.	2016.	2017.
Tuzlanski kanton	3.266.426	3.955.349,80	4.462.732,49
Posavski kanton	1.334.016	1.995.743,10	1.562.437,67
Unsko - sanski kanton	3.561.362	4.327.218,50	3.974.200,62
Kanton 10 (Livanjski kanton)	1.016.411	968.775,90	963.929,46
Hercegovačko - neretvanski kanton	50.000	80.000,00	899.292,00
Srednje - bosanski kanton	390.710	562.682,20	1.309.606,64
Zeničko - dobojski kanton	1.810.284	2.255.484,70	2.783.600,00
Bosansko - podrinjski kanton	407.799	207.467,60	358.712,50
Kanton Sarajevo	3.239.585	3.215.438,10	3.085.734,50
Zapadno - hercegovački kanton	951.945	946.332,40	1.027.703,05
Ukupno	16.028.538	18.514.492	20.427.949

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjelja za poljoprivredu BD

Prvi po visini izdvojenih sredstava u prošloj godini je Tuzlanski kanton koji je izdvojio 4,5 milijuna KM ili 21,8% ukupnih sredstava izdvojenih sa razine kantona. Od navedenog iznosa, najviše sredstava je usmjereno u proizvodnju povrća, voća i pilećeg mesa, a u okviru ruralnog razvitka za nabavku mehanizacije i uređenje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta. Slijedeći po visini izdvojenih sredstava za potporu poljoprivredi i ruralnom razvitku u prošloj godini je Unsko - sanski kanton, sa izdvojenih 3,97 milijuna KM, odnosno 19,45% ukupnog proračuna. U ovom kantonu najviše sredstava je usmjereno za proizvodnju mlijeka, te za proizvodnju jagodičastog voća. U Sarajevskom kantonu je u 2017. godini iz proračuna za potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku izdvojeno 3,08 milijuna KM, što predstavlja

15,1% ukupno izdvojenih sredstava sa razine kantona, a najviše je poticana animalna proizvodnja, i u okviru koje su najveći iznosi izdvojeni za mliječna grla, uzgoj ovaca, tov junadi i brojlera. Slijedeći po visini izdvojenih sredstava je Zeničko-dobojski kanton, sa izdvojenih 2,78 milijuna KM, odnosno 13,6% ukupno izdvojenih sredstava sa razine kantona. Najviše sredstava u ovom kantonu u prethodnoj godini je izdvojeno za proizvodnju maline u okviru biljne proizvodnje, te uzgoj muznih grla i proizvodnju brojlera u okviru animalne proizvodnje. Iz Posavskog kantona je u 2017. godini za potpore poljoprivredi i ruralnom razvitku izdvojeno 1,56 milijuna KM što predstavlja 7,6% ukupnog proračuna izdvojenog sa razine kantona. Tijekom prošle godine, najviše sredstava iz ovog kantona je usmjereno na proizvodnju povrća i cvijeća u plastenicima i staklenicima.

Grafikon 10: Proračun potpora za poljoprivredu iz kantona u 2017. godini (u milijunima KM)

Izvor: Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, na temelju podataka entitetskih/kantonalnih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu BD

Srednjobosanski kanton je u prošloj godini za poljoprivredu i ruralni razvitak izdvojio 1,3 milijuna KM odnosno 6,4% ukupnog proračuna kantona. Iz ovog kantona je najviše sredstva u prošloj godini izdvojeno za potporu proizvodnji maline.

Ostali kantoni su imali manja sudjelovanja u ukupno izdvojenim sredstvima. Tako je iz Zapadno-hercegovačkog kantona izdvojeno je oko 1 milijun KM, zatim iz Kantona 10 je u prošloj godini izdvojeno 964 tisuće KM, iz Hercegovačko-neretvanskog kantona je izdvojeno 899 tisuća KM. Kanton iz kojeg je u 2017. godini izdvojeno najmanje sredstava je Bosansko - podrinjski kanton, sa 359 tisuća KM odnosno 1,75% ukupnih sredstava izdvojenih sa razine kantona.

5. TRGOVINA POLJOPRIVREDNO-PREHAMBENIM PROIZVODIMA

Iako trgovina poljoprivredno-prehrambenim proizvodima predstavlja značajan udio ukupne vanjskotrgovinske razmjene, istu i dalje karakterizira relativno visoka uvozna ovisnost, skromna vrijednost izvoza i stalno prisutan deficit. Ukupan bilans razmjene poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima sa inozemstvom u 2017. godini iznosio je više od 4 milijarde KM.

Tablica 25. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima (2016-2017. godina)

	2016.	2017.
Uvoz (Milijuna KM)	2.950	3.125
Izvoz (Milijuna KM)	934	1.009
Bilans (Milijuna KM)	3.884	4.134
Deficit (Milijuna KM)	-2.016	-2.116
Pokrivenost (%)	32	32

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda BiH sa inozemstvom, u protekloj godini je po prvi put vrijednost izvoza premašila milijardu KM, što predstavlja rast od 8% u odnosu na izvoz iz prethodne godine čime je ostvarena najveća vrijednost izvoza iz Bosne i Hercegovine, uopće. Istodobno je u odnosu na prethodnu godinu za 6% povećana vrijednost uvoza i iznosi oko 3 milijarde. Važno je istaći i to da je razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u prethodnoj godini imala do sada najveće ostvarene vrijednosti.

Kao odraz cjelokupnog stanja u poljoprivredi Bosne i Hercegovine koje se ogleda u nedovoljno razvijenim kapacitetima za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda i niske konkurentnosti domaće proizvodnje na stranom tržištu, već duži niz godina se bilježi deficit u trgovinskoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima. Iako izvoz bilježi pozitivna kretanja i ima stalni trend povećanja, vrijednost deficita je i dalje veoma visoka i još uvijek nije ispod 2 milijarde KM. Deficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2017. godini iznosio je 2,1 milijardu i veći je za 5% u odnosu na prethodnu godinu.

Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 32% i ostala je ista kao i prethodne godine.

Iako je proteklih godina napredak u izvozu evidentan, ipak je za održanje dostignute razine izvoza, a pogotovu za njegovo daljnje povećanje, potrebno mnogo više raditi na povećanju obujma proizvodnje, veće proizvodnosti, podizanja razine kvalitete, konstantne isporuke i povećanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora i to u kontekstu opredjeljenja na visoko vrijedne proizvode na kojima se i bazira trgovinski uspjeh i zadovoljavajuća dobit.

5.1. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda

Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz BiH dominantno je orijentiran na nekoliko skupina proizvoda, koji zauzimaju oko 2/3 ukupnog izvoza. Najznačajniji proizvodi koji su zastupljeni u izvozu su masti i ulja, voće, mlijeko i mliječni proizvodi, šećer i proizvodi na bazi šećera, proizvodi na bazi žitarica i brašna, voda, povrće, proizvodi mlinske industrije i meso.

Niska zastupljenost proizvoda animalnog podrijetla u ukupnom izvozu poljoprivrede i prehrambene industrije ukazuje između ostalog i na visoku razinu ekstenzivnosti poljoprivrede u BiH, odnosno na nepovoljnu proizvodnu strukturu i nisku zastupljenost proizvoda stočarstva u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Izvozna orijentacija poljoprivrede fokusirana je na određene poljoprivredne proizvode kod kojih se već duže vrijeme bilježi uspjeh na inozemnom tržištu i može poslužiti kao jedan od indikatora

konkurentnosti ovih spomenutih proizvoda, osim izvoza konzumnog mlijeka i smrznute maline, Bosna i Hercegovina bilježi deficit u robnoj razmjeni svih drugih poljoprivrednih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda.

U Bosnu i Hercegovinu se uvozi veliki broj poljoprivrednih proizvoda, a robe koji imaju najveći udio i vrijednost u ukupnom uvozu poljoprivrednih proizvoda u 2017. godini su: pića, alkoholi i sirće (10%), biljna i životinjska mast, i vosak i slično (8%), razni prehrambeni proizvodi (8%), meso i jestivi klanični proizvodi od (8%), žitarice (7,8%), proizvodi na bazi žitarica, brašna, mlijeka i slično (6%), voće (6%), ostaci i otpaci od prehrambene industrije, pripremljena životinjska hrana (6%), šećeri (6%), kakao i proizvodi od kaka (5%), mlijeko i mliječni proizvodi, jaja i med (5%).

Navedeni proizvodi čine oko 76% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 2,4 milijarde KM.

Tablica 26. Struktura razmjene poljoprivrednih proizvoda u BiH (glave CT 1-24) , Mil.KM

Glava CT	2016.		2017.		Rast/Pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
01	61	5	83	6	37	29
02	258	67	247	63	-4	-5
03	27	28	27	24	-3	-16
04	137	71	148	79	8	11
05	4	0	4	0	-1	-35
06	16	5	18	5	10	-1
07	77	40	75	39	-3	-2
08	165	109	191	149	16	37
09	109	11	117	11	8	0
10	249	52	243	25	-2	-53
11	53	40	52	55	-2	38
12	93	8	117	19	26	140
13	3	0	3	0	-5	954
14	0	0	0	0	-24	-17
15	207	143	262	170	27	19
16	94	54	106	55	13	2
17	170	68	178	66	5	-4
18	153	31	154	24	1	-24
19	181	65	197	66	9	2
20	70	18	74	20	5	11
21	231	20	249	19	8	-3
22	323	52	328	68	2	31
23	183	21	180	24	-2	18
24	85	27	72	22	-15	-20
Ukupno (1-24)	2.950	934	3.125	1.009	6	8

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi koji imaju najveći udio i vrijednost u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda u 2017. godini su: biljna i životinjska mast i vosak, i slično (17%), jestivo voće, kore agruma, dinja i lubenica (15%), mlijeko i drugi mliječni proizvodi, jaja peradi, ptičija jaja i med (8%), Pića, alkoholi i sirće sa sudjelovanjem (7%), proizvodi na bazi žitarica, mlijeka i slično (7%), šećeri i proizvodi od šećera (6%), meso i jestivi klanični proizvodi (6%), prerađevine od mesa, ljuskavaca, mekušaca ili drugih vodenih beskraljčnjaka (5%), proizvodi mlinske industrije (5%), i povrće (4%).

Navedeni proizvodi čine oko 80% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda što izraženo u novčanoj vrijednosti iznosi 810 milijuna KM.

5.2. Zemljopisna struktura u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Promatrajući robnu razmjenu poljoprivrednim proizvodima prema zemljopisnoj strukturi za 2017. godinu evidentno je da nešto više od polovine, ili 52% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda dolazi iz Europske unije i oko 30% uvoza iz zemalja CEFTA-e, iz zemalja koje čine ostatak svijeta 15%, zatim Turske 2% i 0,2% iz EFTA članica.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda oko 33% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda je bilo usmjereno ka CEFTA tržištu, na tržište EU 30%, oko 28% ka tržištu Turske, zemlje koje čine ostatak svijeta 7% i 1% u zemlje EFTA.

Tablica 27. Usporedni pregled BiH razmjene poljoprivrednim proizvodima po regionima (Mil. KM)

Regioni	2016.		2017.	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
EU	1.551	264	1.631	303
CEFTA	905	306	950	335
EFTA	5	11	5	10
UoST*	60	295	65	286
Ostatak svijeta	429	57	474	75
Ukupno	2.950	933	3.125	1.009

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

5.3. Robna razmjena BiH sa Europskom unijom

Europska unija je najznačajniji partner Bosne i Hercegovine u razmjeni poljoprivredno-prehrambenim proizvodima. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Europske unije u BiH u 2017. godini iznosio je 1,6 milijardi KM i veći je za 80 milijuna KM ili 5% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Europsku uniju iznosila je 303 milijuna KM i veća je za 39 milijuna KM ili 15% u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine.

Kada je riječ o državama Europske unije iz kojih se najviše uvoze poljoprivredni proizvodi u BiH, to su: Hrvatska (33%), Mađarska (12%), Njemačka (10%), Italija (9%) i Poljska (8%). Među zemljama članicama Europske unije u koje se najviše izvezlo poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2017. godini su Hrvatska (106 milijuna KM), Njemačka (47 milijuna KM), Italija (39 milijuna KM), Slovenija (26 milijuna KM), i Austrija (21 milijun KM). U prosjeku, oko 79% vrijednosti izvoza u Europsku uniju se plasira u ovih pet navedenih država.

Deficit u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i Europske unije u 2017. godini iznosio je 1,3 milijarde KM i manji je za 4,4% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima između EU i BiH za 2016. godinu iznosi 17%.

5.3.1. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine sa Republikom Hrvatskom

Promatrajući vanjskotrgovinsku razmjenu poljoprivrednim proizvodima između Republike Hrvatske i BiH u 2017. godini zabilježen je rast uvoza za 2%, rast izvoza za 7%, ali i rast deficita za 1% u usporedbi sa prethodnom godinom. Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda BiH i Hrvatske u 2017. godini je iznosila 23%.

Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi kod kojih je zabilježena najveća vrijednost uvoza i imaju i najveći udio u ukupnom uvozu iz Hrvatske u 2017. godini su: pivo dobiveno od slada (60 milijuna KM), čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao (32 milijuna KM), vode, uključujući mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom ili zaslađivačima (28 milijuna KM), pšenica i suražica (24 milijuna

KM), i ostali prehrambeni proizvodi koji nisu pomenuti niti uključeni na drugom mjestu (23 milijuna KM).

Na povećanje ukupne vrijednosti uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Hrvatske u BiH uticala je veća vrijednost uvoza živih goveda, raznih začina, živih ovaca i koza, ječma, ulja i drugo.

Tablica 28. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom poljoprivrednim proizvodima (Mil.KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/pad 2016/2015. (%)	Rast/pad 2017/2016. (%)
Uvoz	464	450	460	3%	2%
Izvoz	92	99	106	8%	7%
Deficit	-372	-350	-354	-6%	1%
Pokrivenost	20%	22%	23	10%	5%

Izvor: Agencija za statistiku BiH Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Hrvatsku u 2017. godini su: vode, uključujući mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom u vrijednosti od 23 milijuna KM, kruh i razni pekarski proizvodi u vrijednosti od 21 milijun KM; mlijeko i mliječni proizvodi 16 milijuna KM, prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti ili uključeni na drugom mjestu 5 milijuna KM. Poljoprivredni proizvodi koji su imali najveći utjecaj na rast vrijednosti ukupnog izvoza u Hrvatsku su mlijeko i pavlaka, suncokretovo sjeme, supe i čorbe, riblji fileti i ostalo riblje meso, i škrob-inulin.

Republika Hrvatska je, bez obzira na promjenu uvjeta u trgovini od 1. srpnja 2013. godine, kao i manji obujam trgovinske razmjene između dvije države, i dalje vodeći partner Bosne i Hercegovine u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, ali sada kao članica Europske unije.

5.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i CEFTA

CEFTA je tržište koje je na drugom mjestu po značaju koji ima zbog plasmana poljoprivrednih proizvoda iz BiH kako zbog blizine, tako i zbog tradicionalne povezanosti. Ukupna vrijednost izvoza na ovo tržište u 2017. godini iznosila je 335 milijuna KM i veća je za 9% u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine, dok je ukupna vrijednost uvoza u istom razdoblju iznosila 950 milijuna KM i veća je za 5%. U vanjskotrgovinskoj razmjeni sa CEFTA-om Bosna i Hercegovina bilježi deficit koji je u 2017. godini iznosio 614 milijuna KM i veći je za 3% u usporedbi sa visinom deficita iz prethodne godine.

Promatrajući članice CEFTA-e u koje se izvoze poljoprivredni proizvodi iz BiH, evidentno je da se u 2017. godini najviše (oko 42% ukupnog izvoza u CEFTA-u) izvozilo u Srbiju. Značajniji izvoz poljoprivrednih proizvoda je ostvaren u Makedoniju (22%), Crnu Goru (19%), i Kosovo* (15%). Što se tiče uvoza najznačajnije mjesto u uvozu poljoprivrednih proizvoda u BiH zauzima Srbija sa čak 91% udjela, zatim Makedonija sa udjelom od 6%, i Crna Gora sa udjelom od 2%. U razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa CEFTA-a zemljama, pokrivenost uvoza izvozom u 2017. godini je iznosila 35%.

I u 2017. godini ostaje ista konstatacija da, zbog blizine tržišta i tradicionalne povezanosti, region zemalja Jugoistočne Europe (CEFTA) predstavlja veoma važno tržište za poljoprivredne proizvode iz BiH.

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o neovisnosti.

5.4.1. Robna razmjena sa Republikom Srbijom

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Republike Srbije u BiH u 2017. godini iznosio je 861 milijuna KM i veći je za 41 milijun KM ili za 5% u odnosu na prethodnu godinu kada je uvoz iznosio 820 milijuna KM. Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Srbije u BiH u promatranom razdoblju od tri posljednje godine bilježi konstantan rast, a usporedo sa tim i stalni porast trgovinskog deficita. Uvoz je sa 776 milijuna KM koliko je iznosio 2015. godine u 2017. godini dostigao vrijednost od 861 milijun KM.

Tablica 29. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa Srbijom poljoprivrednim proizvodima (Mil. KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Uvoz	776	820	861	6	5
Izvoz	127	138	141	9	2
Deficit	-649	-682	-720	5	6
Pokrivenost	16	17	16	0,5	-6

Izvor: Agencija za statistiku BiH Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom(1-24)

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše uvozili iz Srbije u 2017. godini su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka u vrijednosti od 106 milijuna KM; kukuruz u vrijednosti od 69 milijuna KM; kruh, peciva, kolači, keks i ostali pekarski proizvodi u vrijednosti od 61 milijuna KM; sjeme suncokreta u vrijednosti od 61 milijun KM, i pšenica i suražica u vrijednosti od 54 milijuna KM. Struktura proizvoda koji su zastupljeni u uvozu u 2017. godini je slična i prethodnim godinama.

Povećanje uvoza poljoprivrednih roba iz Srbije ima i pozitivnu stranku jer se velikim dijelom uvozila sirovina koja je preradom u domaćim kapacitetima najvećim dijelom izvožena, uglavnom na tursko tržište, a sve zahvaljujući priznavanju dijagonalne kumulacije podrijetla. Ovo se prije svega odnosi na izvoz ulja suncokreta, brašna, ali i govedine uvozom teladi i junadi za tov.

Pozitivno je istaći i to da je izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Srbiju kontinuirano bilježio povećanje, te je sa vrijednosti od 127 milijuna KM koliko je iznosio izvoz 2015. godine, dostigao vrijednost od 141 milijun u 2017. što je za 14 milijuna KM ili 11% više. Vrijednost izvoza u 2017. godini je bila za 3 milijuna KM veća nego prethodne godine.

Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše izvozili u Srbiju, u 2017. godini su: voće i orašasti plodovi u vrijednosti od 34 milijuna KM; ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od mesa u vrijednosti od 12 milijuna KM, kruh i ostala peciva u vrijednosti od 12 milijuna KM, čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao u vrijednosti od 11 milijuna KM; uljane pogače u vrijednosti od 10 milijuna km, te mlijeko i pavlaka, nekoncentrirani i bez dodanog šećera u vrijednosti od 8 milijuna KM.

Deficit bilježi konstantan rast u promatranom razdoblju od tri posljednje godine uprkos tome što je i izvoz bilježio stalni rast te dostigao vrijednost od 702 milijuna KM u 2017. godini, što je za 38 milijuna više nego prethodne godine.

Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima BiH i Srbije u 2017. godini je iznosila skromnih 16 %.

5.5. Razmjena poljoprivrednim proizvodima Bosne i Hercegovine i EFTA

Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje EFTA-e u 2017. godini je iznosio 10 milijuna KM i manji je za 7% u usporedbi sa ostvarenim izvozom iz prethodne godine. Kao što je i vidljivo iz podataka u tablici, izvoz poljoprivrednih proizvoda u EFTA-u bilježi kontinuiran rast sa 8 milijuna koliko je iznosio 2015. godine na skoro 11 milijuna KM u 2016. godini, odnosno 10 milijuna u 2017.

Suficit u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i EFTA-e iznosio je 5 milijuna KM i manji je za 3% čemu je doprinijela neznatno manja vrijednost izvoza u odnosu na vrijednosti uvoza. Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u 2017. godini iznosio je 218%.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u EFTA-u u 2017. godini su: voće i orašasti plodovi u vrijednosti od 3 milijuna KM; osušeno povrće u vrijednosti od 2 milijuna KM; vode uključujući mineralne i gazirane vode u vrijednosti od 1,7 milijuna KM, ostalo svježe ili rashlađeno povrće 443 tisuće KM, ekstrakt od slada, prehrambeni proizvodi od brašna u vrijednosti od 421 tisuću KM i ulje od repice u vrijednosti od 420 tisuća KM.

Tablica 30. Robna razmjena Bosne i Hercegovine sa EFTA (Mil.KM)

Opis	2015.	2016.	2017	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Uvoz	3,96	4,81	4,56	21	-5
Izvoz	7,74	10,70	9,95	38	-7
Suficit	3,78	5,89	5,39	56	-8
Pokrivenost u %	194	229	218	18	-5

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom(1-24)

Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz EFTA-e u BiH varira po godinama i kreće se od 4 do 4,56 milijuna KM. U 2017. godini je ostvaren uvoz u vrijednosti od 4,56 milijun KM i u usporedbi s uvozom iz prethodne godine bilježi pad od oko 5%.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz EFTA-e u BiH u 2017. godini su: sosovi i preparati za sosove u vrijednosti od milijun KM, ribe sušene i soljene u vrijednosti od 762 tisuće KM, ribe svježe ili rashlađene u vrijednosti od 621 tisuću KM, prehrambeni proizvodi u vrijednosti od 558 tisuća KM.

BiH, u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa EFTA-om ostvaruje suficit koji je varirao u promatranom razdoblju, što je uzrokovano variranjem vrijednosti uvoza i rastom izvoza. Najveći suficit, od oko 6 milijuna KM u razmjeni poljoprivrednim proizvodima između BiH i EFTA-e je ostvaren 2016. godine, s tim što je u 2017. godini bio za 0,42 milijuna KM ili 8% manji nego prethodne godine.

Ono što je karakteristično za razmjenu poljoprivrednim proizvodima između BiH i EFTA-e je visok postotak pokrivenosti uvoza izvozom koji je u 2017. godini iznosio 218%.

5.6. Razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH i R. Turske

Tijekom posljednje tri godine Republika Turska je postala jedno od značajnijih tržišta za plasman poljoprivrednih proizvoda iz BiH. Turska je jedan od vodećih partnera u vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima, s obzirom da se jedna trećina poljoprivrednih proizvoda i hrane izvozi na ovo tržište. Također, Turska je jedna od rijetkih zemlja sa kojim BiH ostvaruje značajan suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni.

Tijekom 2017. godine je izvezeno poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 286 milijuna KM s tim što je vrijednost izvoza u usporedbi sa prethodnom godinom bila za 3% manja.

Vrijednost uvoza poljoprivrednih proizvoda iz Turske u BiH iznosila je 65 milijuna KM i bilježi blaži rast od 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni suficit u robnoj razmjeni sa Turskom u 2017. godini iznosio je 221 milijun KM i manji je za 6%.

Tablica 31. Robna razmjena poljoprivrednim proizvodima BiH sa Turskom

Opis	2015.	2016.	2017.	Rast/Pad 2016/2015. (%)	Rast/Pad 2017/2016. (%)
Izvoz	229	295	286	29	-3
Uvoz	58	60	65	3	9
Suficit	171	236	221	38	-6
Pokrivenost (%)	394	495	440	26	-11

Izvor: Agencija za statistiku BiH * Poljoprivredni proizvodi su razvrstani u skladu sa CN klasifikacijom

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se plasiraju na tursko tržište nije mnogo izmijenjena ni u 2017. godini. Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Tursku su: ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka, kemijski nemodificirani u vrijednosti od 146 milijuna KM; goveđe meso, svježe ili rashlađeno u vrijednosti od 47 milijuna KM; proizvodi mlinske industrije u vrijednosti od 47 milijuna KM, žitarice u vrijednosti od 21 milijun KM; uljano sjeme i plodovi u vrijednosti od 8 milijuna KM, šećer i ostali proizvodi od šećera u vrijednosti od 5 milijuna KM.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Turske u 2017. godini su: limuni i limete u vrijednosti od 6,73 milijuna KM; proizvodi od šećera (uključujući bijelu čokoladu), bez kakaa - ostali u vrijednosti od 6 milijuna KM; rajčica, svježa ili rashlađena u vrijednosti od 4,53 milijuna KM; čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao - ostali u vrijednosti od 4,27 milijuna KM; te kruh, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi sa sadržajem kakaa ili bez kakaa-ostalo (TB 1905 90) u vrijednosti od 3,62 milijuna KM.

Sveukupno, trend povećanja obujma trgovine između dvije zemlje je rastao zahvaljujući povećanju vrijednosti izvoza iz BiH, i to naročito u posljednje tri godine.

Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Turskom u 2017. godini iznosila je čak 440%.

6. REALIZACIJA MJERA I PRIORITETA U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVITKA U 2017. GODINI

Kada je riječ o regulativi u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka i pored brojnih realiziranih aktivnosti u tijeku 2017. godine u konačnici nije bilo značajnijeg napretka u pogledu usaglašavanja konačnog teksta i usvajanja Nacrta Zakona o vinu Bosne i Hercegovine. Iako su izrađeni i usklađeni tekstovi Nacrta Zakona o hrani, Nacrt Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrt Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, zbog nedostavljanja potrebnih mišljenja od svih entitetskih nadležnih institucija, isti još uvijek nisu upućeni u proceduru razmatranja.

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizirana u poljoprivrednom sektoru tijekom 2017. godine vezana je za izradu i usvajanje Strateškog plana ruralnog razvitka BiH. Zakonom o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08), u Članku 12, propisano je donošenje Strateškog plana ruralnog razvitka BiH (SPRR). Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, u skladu sa svojim nadležnostima, koordinira procesom izrade predmetnog dokumenta. Strateškim planom se definiraju ciljevi ruralnog razvitka, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna financijska sredstva i procedure za njihovo korištenje. Strateški plan ruralnog razvitka BiH je osnova za

usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvitka donesenih na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti na izradi Nacrta Strateškog plana ruralnog razvitka BiH započete su formiranjem Interresornog povjerenstva za izradu Nacrta dokumenta čiji su članovi, pored predstavnika MVTEO bili i predstavnici nadležnih institucija entiteta i Brčko Distrikt BiH. Uz veoma dobru suradnju nadležnih institucija, osiguranu tehničku pomoć, te visok stepen profesionalizma članova povjerenstva, već krajem lipnja 2017. godine izrađen je i usaglašen Prednacrt dokumenta, a po okončanju javnih konzultacija, krajem kolovoza, i Nacrt Strateškog plana ruralnog razvitka BiH koji je dostavljen u proceduru usvajanja.

U dokumentu su sadržane sve bitne komponente prethodno izrađenih entitetskih strateških dokumenata uz potpuno poštivanje nadležnosti svih razina vlasti u BiH. U izradi dokumenta, u obzir su uzete analize, ciljevi, mjere i planovi koji su već na snazi i implementiraju se u okviru entitetskih i BD strateških dokumenata, a korištene su i prethodno izrađene sektorske analize za meso i mlijeko, voće i povrće, žitarice; vino i ruralnu diversifikaciju. Sadržaj Strateškog plana ruralnog razvitka BiH je baziran na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora poljoprivrede i ruralnog razvitka, a za izradu analize korišteni su zvanični podaci nadležnih entitetskih institucija i agencija za statistiku.

Nacrt SPRR sadrži pet poglavlja:

1. Analiza trenutačne situacije u poljoprivredi i ruralnim područjima BiH;
2. Analiza snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji u poljoprivredi i ruralnim područjima u BiH u naredne četiri godine;
3. Strateški okvir i skup prioriteta za razvitak poljoprivrede i ruralnih područja za naredne četiri godine;
4. Indikativni akcijski plan za provedbu Strateškog plana;
5. Indikativni finansijski okvir koji odražava raspodjelu resursa, uključujući raspodjelu sredstava javne uprave, privatnog sektora i donatorske zajednice.

Prva dva poglavlja se odnose na analizu stanja trenutačne situacije kao i analizu snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji tzv. SWOT analizu kojom se detaljnije pokazalo kakvo je stanje u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvitka i gdje imamo društvene i ekonomske osnove, prirodne prednosti i predispozicije za razvitak, kao i to, gdje su najizraženije slabosti u ovoj oblasti.

Ostala tri poglavlja dokumenta se odnose na definiranje strateškog okvira, mjera, plana aktivnosti kao i definiranja finansijskog okvira i pripremljena su u okviru rada Interresornog povjerenstva, a u potpunosti su ga uradili predstavnici nadležnih institucija.

Nacrtom Strateškog plana ruralnog razvitka BiH, definirana je vizija da se u razdoblju od 2018. do 2021. godine stvore konceptualno nove i na temelju postojećih resursa konkretne osnove za unapređenje konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i kvalitete života u ruralnim područjima, za sve društvene skupine a naročito mlade, uz osiguranje odgovarajuće zaštite okoliša kroz učinkovitije iskorištavanje raspoloživih resursa, unapređen kvalitet proizvoda i povećanu razinu investicija u cilju poticanja restrukturiranja, modernizacije, primjene inovacija i promoviranja diverzifikacije ekonomije ruralnih područja.

Primarni cilj ovog dokumenta je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvitka, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrde potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korištenje. U tom kontekstu, SPRR obezbjeđuje širok okvir koji vodi postepenom usklađivanju poljoprivrede i ruralnog razvitka u BiH, sa najboljim praksama EU, te promovira privlačenje investicija i tehničku potporu u procesu usklađivanja i razvitka sektora na svim razinama upravljanja.

U pravcu ostvarivanja vizije projektirano je šest osnovnih strateških ciljeva razvitka poljoprivrede i ruralnih područja u BiH za razdoblje 2018-2021. godine:

1. Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uvjeta poslovanja sa okruženjem;
2. Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje razine investicija i unapređenje prijenosa znanja i promoviranje inovacija;
3. Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvalitete i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti;
4. Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama;
5. Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga;
6. Unapređenje institucionalnih sustava i kapaciteta i harmonizacija pravnog okvira, iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, na svim razinama vlasti, u pravcu postepenog približavanja zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU.

Ovi ciljevi pružaju širi okvir za razvitak poljoprivrede i ruralnih područja (jačanje konkurentnosti, unapređenje tržišnosti, održivo upravljanje prirodnim resursima, poboljšanje kvalitete života i unapređenje institucionalnih i zakonodavnih kapaciteta), i istodobno, nastoje uvažiti aktualne strateške prioritete koje su odredili entiteti i BD BiH. Dokument pokriva širok spektar aktivnosti koje mogu da doprinesu dostizanju postavljenih ciljeva i ispunjenju vizije. U okviru postavljenih ciljeva definirano je 11 mjera i 66 podmjera.

Pristup iznesen u Strateškom planu ruralnog razvitka BiH je sveobuhvatan, dok je pristup za implementaciju, kako je definirano u Akcijskom planu, predviđeno da bude postepen, prepoznavajući potrebu za izgradnjom institucionalnih kapaciteta i kapaciteta korisnika, kako bi se mogla učinkovitije iskoristiti raspoloživa izravna potpora za ruralni razvitak, ali i ostali vidovi tehničke i finansijske potpore. Akcijskim planom jasno su definirane aktivnosti u skladu sa nadležnostima institucija, a okvirni finansijski plan definira ukupno potrebna sredstva za implementaciju predloženih mjera i ciljeva. Ukupno potrebna sredstva za realizaciju mjera i dostizanje ciljeva u četvorogodišnjem razdoblju dostižu iznos veći od jedne milijarde KM i predstavljaju zbir potrebnih sredstava domaćih proračuna, donatorskih i kreditnih sredstava, kao i privatnog sudjelovanja.

U Republici Srpskoj su u tijeku 2017. godine u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka pripremljeni, ali nisu upućeni u dalju proceduru, tekst novog Zakona o poljoprivredi, tekst nacrtu Zakona o komori inženjera poljoprivrede, i tekst Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu. Također, izrađen je i Nacrt Zakona o izmjenama zakona o duhanu i upućen Narodnoj skupštini RS na razmatranje. U oblasti poljoprivredne politike i stočarske proizvodnje doneseni su slijedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 31/17, 51/17, 76/17, 93/17 i 102/17),
- Pravilnik o usmjeravanju sredstava za potporu novom ciklusu poljoprivredne proizvodnje („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 91/17),
- Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava za nabavku opreme za navodnjavanje („Službeni glasnik Republike Srpske" br. 101/17),
- Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja goveđih trupova i polutki („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 69/17),
- Pravilnik o načinu i uvjetima za odobravanje organiziranja uzgoja kvalitetno priplodnih životinja (Službeni Glasnik PC 76/17),
- Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra organizacija za uzgoj („Službeni glasnik Republike Srpske", br. 76/17).

Također, značajniji broj podzakonskih akata u oblasti stočarske proizvodnje je pripremljen, ali procedura objave u Službenom glasniku Republike Srpske nije završena do kraja 2017. godine, i to za : Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja svinjskih trupova i polutki (pravilnik u izradi), Pravilnik o postupku razvrstavanja i ocjenjivanja ovčijih trupova i polutki (objava predviđena za prosinac 2017. godine), Pravilnik o kvalitetu jaja (upućen u dalju proceduru), Pravilnik o sadržaju prijave i postupak priznavanja nove rase, soja ili hibrida (predviđen za kraj 2017.godine), Pravilnik o izmjeni i dopuni pravilnika o kvaliteti svježeg sirovog mlijeka i rad ovlaštenog laboratorija (izmjena pravilnika je urađena i poslata u pravnu službu na dalje postupanje), Pravilnik o uvjetima za proizvodnju genetskog materijala i prenos jajnih stanica i embriona (dostavljen u pravnu službu na dalje postupanje).

Ujedno, pripremljeni su i Program uzgoja ovaca u Republici Srpskoj i Program zaštite genetičkih resursa iz oblasti stočarstva koji su upućeni u dalju proceduru do objave u Službenom glasniku Republike Srpske.

Korištenje pretpristupnih fondova Europske unije namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvitku za razdoblje 2014-2020. (IPARD II)

Raspoloživa potpora zemljama pristupnicama u okviru drugog paketa instrumenta pretpristupne pomoći Europske unije (IPA II) namijenjena je ispunjenju posebnih ciljeva navedenih u Uredbi o uspostavi IPA II, a koja je u skladu sa potrebama svake zemlje korisnice kao i njenim pojedinačnim planom proširenja. Kako bi se povećao efekt finansijske pomoći EU, ista je koncentrirana na prioritete u kojima su reforme i investicije najpotrebnije za ispunjavanje kriterija za članstvo, što se za svaku zemlju pojedinačno detaljnije definira u Indikativnom strateškom dokumentu (eng. Indicative Strategy Paper). Indikativnim strateškim dokumentom se definiraju prioritete finansijske pomoći zemljama kandidatima EU, kao potpora na njenom putu u ispunjavanju kriterija u pristupanju Europskoj uniji. Novom IPA II Uredbom, Bosni i Hercegovini je ostavljena mogućnost da koristi sredstva u okviru svih područja politike. Međutim, u nedostatku izgrađenog neizravnog sustava upravljanja, neusvajanja strateških dokumenata, kao i činjenica da su radna tijela definirana sustavom koordinacije u procesu evropskih integracija tek skoro u potpunosti zaživjela, pomoć Bosni i Hercegovini je trenutačno usmjerena isključivo prema sektorima u kojima postoje dogovorene strategije kao i mehanizmi implementacije. Poljoprivredni sektor do 2018. godine nije bio oblast u kojem su ispunjeni preduvjeti za financiranje iz IPA II programa.

Uspostava IPARD strukture u Bosni i Hercegovini

Konkretni pomaci u dogovoru oko usaglašenog modela za uspostavu IPARD operativne strukture do danas nisu evidentirani. Razlozi zastoja vežu se za nedostatak opredjeljenja nadležnih institucija da poduzimaju korake po ovom pitanju i odgađanja razgovora do uspostave mehanizma koordinacije. Kako je mehanizam koordinacije konačno usaglašen i usvojen, a operativna tijela predviđena mehanizmom koordinacije već funkcionalna i korištena u procesu donošenja strateških dokumenata, postoji osnova da će razgovori po ovom pitanju biti uskoro i nastavljeni. Vijeće ministara BiH je prethodne godine usvojilo informaciju o aktivnostima definiranja modela operativne strukture za provedbu IPARD II, navedeni su i svi preduvjeti koji se moraju ispuniti kako bi se zabilježio konkretan napredak. Vijeće ministara je zadužilo MVTEO BiH da „u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta, Brčko Distrikta i kantona, nastavi aktivnosti s ciljem definiranja modela Operativne strukture za provedbu programa IPARD II“ što je i rađeno u okviru mehanizma koordinacije pri izradi strateškog dokumenta.

Potpuno je jasno da i dalje osnovni i nezaobilazni preduvjet za korištenje IPARD sredstava ostaje uspostavljen pravni i institucionalni okvir. Institucionalna struktura za korištenje IPARD pretpristupnih sredstava se sastoji iz općeg IPA okvira, upravljačkog i kontrolnog sustava i IPARD operativne strukture. Osnova za pružanje IPA II finansijske potpore BiH za poljoprivredu je Indikativni strateški dokument koji priprema Europsko povjerenstvo u konzultacijama sa zemljom korisnicom. Pošto Bosna i Hercegovina nije imala usvojen cjelovit strateški dokument za poljoprivredu na razini države, sektor poljoprivrede nije bio uključen u sustav potpore u IPA za razdoblje 2014 – 2017. godine. Međutim, u

drugoj polovini 2017. godine je rađena srednjoročna revizija Indikativnog strateškog dokumenta, a pošto su nastavljene aktivnosti nadležnih institucija u koordinaciji MVTEO BiH na izradi Strateškog plana ruralnog razvitka BiH, poljoprivredni sektor je uvršten kao moguća potencijalna oblast za korištenje pretpristupnih sredstava iz IPA II paketa. Ovim su stečeni uvjeti da Europsko povjerenstvo tijekom 2017. godine razmotri i uvrsti poljoprivredni sektor u Bosni i Hercegovini u IPA potporu u razdoblju 2018 - 2020. godine. Kako su aktivnosti na izradi Strateškog plana ruralnog razvitka BiH napredovale nastavkom rada predstavnika svih nadležnih institucija na izradi prijedloga dokumenta, Europsko povjerenstvo je uključilo sektor poljoprivrede u Indikativni strateški dokument, ali uz uvjet da Strateški plan ruralnog razvitka BiH bude usvojen.

Dakle, za korištenje IPARD sredstava u standardnim procedurama koje su iste za svaku od zemalja pristupnica, sem izrađenog Indikativnog strateškog dokumenta, zemlja korisnica mora imati izrađene strateške dokumente neophodne za povlačenje IPARD II. Jednako kao i za druge zemlje pristupnice, i za Bosnu i Hercegovinu to znači da treba imati izrađena i usvojena dva dokumenta i to Strateški plan ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine i IPARD program.

Kako je drugi tehnički uvjet za korištenje IPARD sredstava, uspostavljena IPARD operativna struktura i dalje predstavlja ograničavajući faktor, uporedo sa izradom Strateškog plana ruralnog razvitka BiH vođene su konzultacije sa predstavnicima relevantnih Direktorata Europskog povjerenstva, prije svih sa Direktoratom za proširenje i Direktoratom za poljoprivredu. Imajući u vidu da proces izgradnje IPARD operativne strukture podrazumijeva reformu postojećih uprava (ili dijelova uprava) u IPARD operativnu strukturu, a što zahtijeva dugo vremensko razdoblje, nastojao se osigurati pristanak predstavnika Europskog povjerenstva za korištenje IPA pretpristupnih sredstava u IPARD sličnom obliku. Nakon više razgovora i održanih sastanaka, a uz povoljne informacije toka izrade Strateškog dokumenta, predstavnici Europskog povjerenstva su prihvatili i podržali mogućnost korištenja sredstava IPA II iz paketa za poljoprivredu. Dogovoreno je da se nastavi potpora jačanja kapaciteta institucija za postepeno prilagođavanje domaćih politika poljoprivrede sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije, i po prvi put da se sredstva mogu koristiti i za izravnu potporu poljoprivrednicima u jačanju konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i diversifikaciju ruralnih aktivnosti. Nacrt Akcijskog dokumenta je već izrađen i dostavljen Direkciji za europske integracije na prosleđivanje Evuopskom povjerenstvu na komentare i preporuke.

Međutim, iako su ostvareni određeni rezultati i suglasnosti za korištenja EU pretpristupnih fondova za poljoprivredu i ruralni razvitak IPA II paketa, i dalje ostaje obveza uspostave IPARD operativne strukture. Kako se u prethodnom razdoblju, na tehničkoj i ekspertskoj razini u više navrata konkretno radilo na iznalaženju odgovarajućeg modela IPARD operativne strukture, neće biti potrebno većeg napora da se sa tim aktivnostima nastavi, posebno kada se ima usvojen sveobuhvatni strateški dokument za cijelu Bosnu i Hercegovinu. Međutim, kako politički stavovi po pitanju izgleda IPARD operativne strukture nisu u potpunosti usaglašeni, a posebno oko uspostave strukture plaćanja, neophodno je da po ovom pitanju što hitnije dođe do razgovora i postizanja dogovora na najvišoj političkoj razini, te da uspostavu IPARD operativne strukture treba razmatrati u okviru svih aktivnosti na ispunjenju uvjeta za pristupanje EU.

Pitanje izvoza vina iz Bosne i Hercegovine u Europsku uniju

Problemi izvoza vina podrijetlom iz Bosne i Hercegovine u Republiku Hrvatsku zabilježeni su početkom 2017. godine, kada su proizvođači vina iz BiH obavijestili institucije u BiH o otežanom stavljanju u promet vina sa oznakom zemljopisnog podrijetla te oznakom kvalitete vina iz Bosne i Hercegovine na tržište Republike Hrvatske. Uz ovo otežano stavljanje u promet vina nastalo je i kao rezultat primjene novih pravila Republike Hrvatske o vršenju kontrole vina u rinfuzi i pretpakovinama podrijetlom iz trećih zemalja, a koji stavljaju na raspolaganje poljoprivrednom inspektoru i ovlaštenom kontrolnom organu Republike Hrvatske neoubičajeno dugo razdoblje u kojem se uzorci za analizu i rezultati analize

vina iz uvoza trebaju uzeti i dostaviti osobi koja se bavi prometom vina, što je uvjet za svaku daljnju aktivnost sa uvezenim vinima.

Zemljopisne oznake - Prvo otvoreno pitanje - označavanje vina sa oznakom zemljopisnog podrijetla nastalo je kao rezultat neusklađenih naziva zaštićenih područja navedenih u Aneksu II, Dijelu B Protokola VII SSP-a objavljenih u registru Europskog povjerenstva E - bachuss, čije korištenje zahtjeva poljoprivredna inspekcija Republike Hrvatske, i naziva zaštićenih područja koji su na snazi u BiH u skladu sa domaćom legislativom, koje koriste domaći vinari u domaćem i međunarodnom prometu. Uz ovo, nazivi zaštićenih područja u E - bachussu navedeni su na engleskom jeziku, što nije praksa. Usljed navedenog, domaći vinari bili su u obvezi, nakon prigovora poljoprivredne inspekcije Republike Hrvatske, po prvi put u devet godina primjene Protokola o vinu, mijenjati etikete na vinu kako bi se prilagodili nazivima navedenim u E bachuss registru i to isključivo za potrebe izvoza u Republiku Hrvatsku, dok se izvoz u druge države članice odvija neometano. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je početkom veljače 2017. godine, u svojstvu predstavničkog tijela BiH nadležnog za osiguranje provedbe Protokola VII u ime BiH, te u skladu sa člancima 11. i 4. Aneksa II Protokola VII, zatražilo od DG AGRI-a kao predstavničkog tijela Europske unije da izmijeni nazive registrirane u E bachussu u skladu sa dostavljenom detaljno razrađenom rejonizacijom vinogradarskih područja u BiH.

Oznake kvalitete vina - Drugo pitanje je korištenje naziva vrhunsko vino i kvalitetno vino. Naime, poljoprivredna inspekcija Republike Hrvatske zabranjuje prodaju vina u boci zbog oznake kvaliteta vina (stona vina sa zemljopisnim podrijetlom, kvalitetna vina sa zemljopisnim podrijetlom, te vrhunska vina sa zemljopisnim podrijetlom) i oznake „kontrolirano podrijetlo“. Također, inspekcija u Republici Hrvatskoj traže povlačenje sa tržišta svih vina na kojima stoji napisan kvalitativni naziv i kontrolirano podrijetlo, iako su prednja etiketa i natpis jedinstveni za tržište Bosne i Hercegovine i zemlje članice EU-28. Ovakvo ponašanje se argumentira navodima da su ovi nazivi zaštićeni tradicionalni izrazi u skladu sa zakonodavstvom Republike Hrvatske i da ih vinari iz BiH stoga ne mogu koristiti. Međutim, Ministarstvo vanjske trgovine je uvidom u E- Bacchus registar ustanovilo da to nije točno i da se ovi nazivi ne nalaze na listi zaštićenih tradicionalnih izraza za Republiku Hrvatsku.

Rokovi za postupanje nadležnih tijela Republike Hrvatske - Treće pitanje se tiče neuobičajeno dugog razdoblja ostavljenog za postupanje poljoprivrednoj inspekciji i kontrolnom tijelu Republike Hrvatske, prije stavljanja u promet vina u rinfuzi i pretpakovina, koje doseže razdoblje od 45 dana od dana prijavljanja pošiljke. Nadležna tijela Republike Hrvatske ne prihvaćaju u potpunosti VI – 1 dokument kojeg izdaje certificirani laboratorij u BiH – Federalni agromediterranski zavod Mostar kao kredibilan što rezultira dodatnim provjerama kako bi se potvrdila usklađenost pošiljke sa navodima u VI-1 dokumentu. Posljednji slučaj takve prakse prijavljen je Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva 18. rujna od strane jednog od najvećih proizvođača i izvoznika vina u Republiku Hrvatsku, a prijava se odnosila na praksu analize svake pošiljke vina podrijetlom iz Bosne i Hercegovine u PET ambalaži.

Europsko povjerenstvo je o navedenoj problematici informirano detaljno na tehničkom sastanku održanom 03. 08. 2017. godine, a prethodno u izravnoj komunikaciji Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i predstavnika DG AGRI-a.

Poljoprivredni informacijski sustav i poljoprivredna statistika

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u proteklom razdoblju sprovedo nekoliko aktivnosti u namjeri da riješi pitanja koja su u zastoju ali i da održi dostignuti stepen razvitka Poljoprivrednog informacijskog sustava.

Vijeće ministra BiH je upoznato sa svim aktivnostima i statusu uspostave i razvitka Poljoprivrednog informacijskog sustava na temelju informacije koju je sačinilo Ministarstvo vanjske trgovine i

ekonomskih odnosa BiH te je donesen zaključak da Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta nastavi sa aktivnostima na pripremi dokumenta „Smjernice za uspostavu i razvitak poljoprivrednog informacijskog sustava u Bosni i Hercegovini“. Još jedna o aktivnosti koja se nastojala realizirati odnosi se na uspostavu i razvitak i Sustava identifikacije zemljišnih parcela u BiH o čemu je također informirano Vijeće ministara BiH i to u vidu informacije koju je pripremila Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Vijeće ministra BiH je predmetnu informaciju razmotrilo te pozvalo sve nadležne institucije da u koordinaciji sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa nastave realizaciju započetih aktivnosti i definiranje minimalnih zajedničkih elemenata za uspostavu i razvitak Sustava identifikacije zemljišnih parcela u BiH. S tim u vezi, u lipnju 2017. godine realizirana je TAIEX studijska posjeta za predstavnike BiH u Italiji na temu „Registar za identifikaciju i registraciju poljoprivrednih parcela LPIS“, u sklopu koje su sudionici posjete upoznati sa nacionalnim poljoprivrednim informacijskim sustavom Italije. Iskustva stječena na ovoj studijskoj posjeti koristiće se u izradi okvirnih smjernica i uspostavi LPIS-a u BiH.

Za potrebe unapređenja poljoprivrednog informacijskog sustava Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je u 2017. godini, u okviru aktivnosti održavanja Registra poljoprivrednih gazdinstava, kreiralo vlastiti izvještajni sustav za potrebe diseminacije podataka i to u dvije faze. Prva faza je za institucionalne potrebe a druga za javnu prezentaciju statističkih podataka iz Registra poljoprivrednih gazdinstava. Implementacija prve faze je završena. Za ove potrebe korišteni su Microsoft Business Intelligence alati posljednje generacije i multidimenzionalna baza podataka.

Prepreke koje se pojavljuju u implementaciji poljoprivrednog informacijskog sustava a ogledaju se u različitim gledištima entiteta i državne razine o načinu organizacije i nadležnosti tijela koja će upravljati poljoprivrednim informacijskim sustavom rješavaće se u okviru uspostavljenih radnih skupina mehanizma koordinacije. Također, neophodna je i puna potpora svih uključenih stranaka na afirmaciji dosadašnjih aktivnosti i nastavak posla na uspostavi poljoprivrednog informacijskog sustava u BiH kroz aktivno poticanje nadležnih institucija na suradnju, posebno u rješavanju pitanja međusobne razmjene podataka elektroničkim putem kao i usklađenost poljoprivrednog informacijskog sustava sa zahtjevima EU.

Nakon uređenja i validacije podataka dobivenih Popisom stanovništva, kućanstava i stanova koji je sproveden 2013. godine, došlo se do podatka da se oko 365.000 kućanstava bavi poljoprivrednom proizvodnjom. Nakon primjene unaprijed definiranih pragova od ukupnog broja, broj porodičnih poljoprivrednih gazdinstava je 270.590 (122.760 u Republici Srpskoj, 143.920 u Federaciji BiH i 3.910 u Brčko Distriktu) od kojeg je 5.000 pravnih osoba i obrtnika. Pomenuti broj poljoprivrednih gazdinstava predstavlja adresar poljoprivrednih gazdinstava za Popis poljoprivrede i istraživanja u poljoprivrednoj statistici na bazi uzorka.

U sklopu IPA 2014 Višekorisičkog programa - komponente Godišnje statistike usjeva i Statistika animalne proizvodnje, statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku RS) su u prosincu 2017. godine sprovele Godišnje istraživanje farmi na uzorku od 10.000 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. Svrha ankete je prikupljanje osnovnih informacija o poljoprivrednoj proizvodnji (biljna i stočna proizvodnja), uporabi poljoprivrednih proizvoda, radnoj snazi na gazdinstvu, te cijenama zemljišta i rente u referentnom razdoblju. Prikupljeni podaci će omogućiti testiranje europske i međunarodne metodologije o strukturi poljoprivrednih gazdinstava. Pored toga, biće moguća usporedba BiH sa zemljama regije i EU s obzirom da se po prvi put primjenjuje način prikupljanja podataka koji je praksa u svim zemljama.

Aktivnosti na pripremi popisa poljoprivrede nisu ni u 2017. godini započete, s obzirom da nije riješeno pitanje zakonskog okvira koji regulira ovu oblast.

U Republici Srpskoj i u 2017. godini su sprovedene aktivnosti obnove registracije i razvrstavanja poljoprivrednih gazdinstava. Broj registriranih gazdinstava u Republici Srpskoj zaključno sa prosincem 2017. godine je iznosio 38.781, a površina poljoprivrednog zemljišta koje se koristi na tim imanjima je 174.024 hektara. Sakupljanje računovodstvenih podataka na poljoprivrednim gazdinstvima je sprovedeno na 106 porodičnih poljoprivrednih imanja.

Ostale aktivnosti koje su sprovedene u Republici Srpskoj odnose se na:

- Kontinuirano jačanje sustava protivgradne zaštite Republike Srpske, kroz realizaciju dijela Projekta „Uspostavljanje tehničko - meteorološkog servisa i modernizacija sustava protivgradne zaštite Republike Srpske" i izradu nove Metodologije protivgradne zaštite, kojom treba da se poveća učinkovitost i ekonomičnost zaštite od grada u Republici Srpskoj, odnosno da se kroz realizaciju ovog velikog Projekta, obezbijedi efikasniji sustav protivgradne zaštite na cijelom teritoriju Republike Srpske.
- U oblasti pčelarstva nastavljen je rad i ažuriranje registra pčelara i pčelinjaka te izdavanje rješenja i distribucija identifikacijskih pločica. U 2017. godini registrirano je 150 novih pčelara. Pored izdanih rješenja za upis u registar pčelara i pčelinjaka u Republici Srpskoj, izdano je i 25 rješenja o obustavi postupka. Započete su aktivnosti u oblasti uzgojno selekcijskog rada u pčelarstvu, formirana je radna skupina i završen obilazak pčelara koji su Ministarstvu podnijeli zahtjev za osnivanje repro centara i testnih stanica.
- Mjere potpore razvitku poljoprivrednog zadrugarstva sprovode se kroz Zadružne saveze i zadruge u cilju rješavanja pitanja zadružnog imetka, inventarizaciju zadruga i zadružnog imetka te usmjeravanje potpore samo na aktivne zadruge, sufinansiranje poslovnih aktivnosti zadruga, provedbu zadružne revizije, potpora u održavanju sajma ruralnog stvaralaštva u selu Tarevci, općina Modriča, praćenje realizacije Programa razvitka poljoprivrednog zadrugarstva.
- Plasman kredita i zajmova - Putem Investiciono razvojne banke RS zaključno sa 7. prosincem 2017. godine realizirani krediti u agrarnom sektoru iznosili su 9 milijuna KM a za unapređenje poljoprivredne proizvodnje iz Fonda Partner putem Razvojne banke 565.000 KM.
- U oblasti zemljišne politike - podaci o izvršenim pedološkim analizama poljoprivrednog zemljišta u 2017. godini su uneseni u digitalnu bazu podataka Osnova zaštite, uređenja i korištenja poljoprivrednog zemljišta Republike Srpske. Ministarstvo je, uz aktivno sudjelovanje Pravobraniteljstva RS i Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, izvršilo uknjižbu prava raspolaganja na poljoprivrednom zemljištu na području općine Kozarska Dubica, sa korisnika ODAIP "Poljoprivreda" Draksenić u korist Republike Srpske. Putem Pravobraniteljstva RS pokrenuti su postupci uknjižbe prava raspolaganja i na poljoprivrednom zemljištu na području općina Nevesinje i Srbac. Kontinuirano praćenje i sudjelovanje u sudskim postupcima, pokrenutim protiv bespravno upisanih korisnika na poljoprivrednom zemljištu (AD „Ratar" Prnjavor, AD „Ratarstvo" Nova Topola u stečaju i AD „Ivanjsko polje" u stečaju Brod. Realizirani svi zahtjevi Općina, Gradova i drugih institucija koji su ispunjavali uvjete za donošenje Odluke Vlade Republike Srpske o prijenosu prava svojine na nepokretnostima (općine Laktaši, Milići, grad Prijedor i JP „Protivgradna preventiva Republike Srpske"). Raspisani javni pozivi za dodjelu u zakup poljoprivrednog zemljišta ukupno 2.951,553 ha, od čega na općinama i gradovima: Srbac 773,4041 ha, Brod 446,9331 ha, Šamac 721,0421 ha, Derventa 258,3076, Prijedor 600,4886 ha, Trebinje 188,9669 ha i Šipovo 2,4129 ha. Postupak za dodjelu koncesije okončan i ukupno dodijeljen površina 335,8115 ha, od čega na općinama i gradovima: Trebinje 202,5976 ha, Laktaši 49,9633 ha i Bijeljina 83,2506 ha. Pored okončanih, u toku su postupci dodjele koncesije za ukupno 398 ha, od čega na općinama i gradovima: Bijeljina 150 ha, Nevesinje 65 ha, Prijedor 60 ha, Berkovići 65 ha i Modriča 58 ha. Kontinuirano je vršeno davanje suglasnosti i mišljenja na prostorno-plansku dokumentaciju, dokumentaciju iz oblasti zaštite okoliša studije izvodljivosti koncesionih i drugih projekata, smjernice za izdavanje poljoprivredne suglasnosti kao i mišljenja na primjenu odredbi Zakona o poljoprivrednom zemljištu, postupaka zamjene poljoprivrednog zemljišta u svojini Republike Srpske. Uspostava

registra korisnika poljoprivrednog zemljišta u svojini Republike Srpske (zakupaca i koncesionara), sa svim elementima izvršavanja ugovornih obveza u odgovarajućem programu, bila je usko vezana za obuke službenika i nabavu softvera. Budući da su obuke završene u tijeku prosinca mjeseca, aktivnost nabavke softvera će se realizirati u narednoj godini. Po pitanju uspostave koordinacije sa inspekcijskim organima, u cilju utvrđivanja prioriteta kontrole i nadzora nad izvršenjem Zakona o poljoprivrednom zemljištu, rješavani su pojedinačni slučajevi i obavljane konzultacije sa nadležnom inspekcijom.

- Međunarodnu suradnju koja se ogledala u implementaciji projekta koji je financirala JICA, zatim u provedbi aktivnosti u okviru programa poboljšanja poslovnog okruženja i jačanja konkurentnosti (IFC), povezivanja agrarnih subjekata RS i Republike Italije, UN WOMEN i Džender centrom Republike Srpske u provedbi programa „Formiranje džender tima i iniciranje inovativne džender akcije za rodno odgovorno budžetiranje na regionalnoj razini“.

Realizacija aktivnosti definiranih u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla

Aktivnost koja je označena kao prioritetna u ovom dokumentu je usklađivanje uloge i nadležnosti institucija u mreži hrane a sprovodi se kroz izradu i usvajanje adekvatnog zakonodavstva iz ove oblasti, gdje se jasno definiraju nadležnosti institucija u sektoru sigurnosti hrane. S tim u vezi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH je kao nosilac aktivnosti izmjene tri zakona: Zakona o hrani, Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvitku Bosne i Hercegovine formiralo i koordiniralo rad Interresorne radne skupine za izradu pomenutih Zakona. Interresorna radna skupina, sastavljena od predstavnika svih relevantnih institucija iz ove oblasti, pripremila je tekstove prednacrtava navedenih zakona. U 2017. godini nije bilo značajnijeg napretka u pogledu usaglašavanja konačnog teksta i usvajanja Nacrta Zakona o vinu Bosne i Hercegovine. Iako su izrađeni i usklađeni tekstovi Nacrta Zakona o hrani, Nacrta Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini i Nacrta Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku BiH, zbog nedostavljanja potrebnih mišljenja od svih entitetskih nadležnih institucija, isti još uvijek nisu upućeni u proceduru razmatranja.

Pored ovih aktivnosti, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa radilo je i na uspostavi i osiguravanju novih tržišta i izvoza proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla na tržišta izvan EU. Najznačajnije aktivnosti koje su provedene u izvještajnom razdoblju odnosile su se na pripreme za dolazak više inspekcijskih timova (Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Europskog povjerenstva, inspekcija Ruske Federacije i inspekcija iz Republike Turske).

Inspekcijski tim Europskog povjerenstva je proveo evaluaciju sustava za izvoz mesa peradi i proizvoda od mesa peradi na tržište Europske unije u razdoblju od 26.09 - 06.10.2017. godine. Posjeta ove inspekcije obavljena je na način da su inspektori Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Europskog povjerenstva izvršili audit sustava službenih kontrola u sektoru peradarstva koji se implementira u Bosni i Hercegovini. Nakon uvodnog sastanka inspekcijski tim iz EU je, u svrhu provjere funkcioniranja sustava službenih kontrola u sektoru peradarstva i realizacije 12 preporuka koje su nadležna tijela u BiH dobila prilikom prethodne FVO misije iz 2012. godine, izvršio obilazak nadležnih tijela na svim razinama (Ured za veterinarstvo, nadležna entitetska ministarstva poljoprivrede i entitetske uprave za inspekcijske poslove), kao i dva laboratorija koje obavljaju različite vrste laboratorijskih analiza u sektoru peradarstva (laboratorij Veterinarskog fakulteta u Sarajevu i Veterinarskog instituta „Dr Vaso Butozan“ u Banja Luci), te četiri kandidirana objekta za izvoz (dvije klanice peradi: „Brovis“ d d Visoko i „Madi“ doo Tešanj, i dva objekta za preradu mesa peradi „Ovako“ doo Sarajevo i „Argeta“ doo Sarajevo). Po okončanju obilaska terena inspekcijski tim iz EU je 06. listopada 2017. godine održao i završni sastanak kojom prilikom je predstavio preliminarne nalaze do kojih je došao tijekom misije. Generalno, audit tim je primijetio značajna poboljšanja u sustavu službenih kontrola uključujući i akreditaciju službenih laboratorija i uvjete u objektima koji su posjećeni, u odnosu na prethodni audit iz 2012. godine koji je obuhvatio isto područje. U narednom

razdoblju, u skladu sa procedurama rada inspekcije iz EU, nakon dobivanja preliminarnog izvješća o obavljenoj misiji na koji će Ured za veterinarstvo BiH moći dati svoje komentare, konačno izvješće će biti i službeno objavljeno na stranici Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Europskog povjerenstva.

Jedan od značajnijih rezultata ostvarenih realizacijom aktivnosti iz Mape puta je zabilježen u oblasti izvoza proizvoda animalnog podrijetla. U 2017. godini je za izvoz mesa u R. Tursku odobren koridor, odnosno prijevoz mesa i prerađevina od goveđeg mesa preko teritorije EU, što je potvrđeno objavljivanjem Provedbene odluke Evropskog povjerenstva o izmjeni Priloga II. Odluke 2007/777/EZ u pogledu popisa trećih zemalja ili njihovih dijelova iz kojih je odobreno unošenje u Uniju mesnih proizvoda i obrađenih želudaca, mjehurica i crijeva (Odluka 2017/1461 EZ od 8. kolovoza 2017.godine). Praktično, ovom odlukom Europskog povjerenstva znatno je olakšan i pojeftinjen transport proizvoda animalnog podrijetla u Tursku, a otvorile su se mogućnosti za izvoz ovih proizvoda i u druge zemlje, posebno zemlje Srednjeg Istoka i Ruske Federacije.

Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u 2017. godini sprovodila aktivnosti koje se odnose na upis novih sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine. Uprava za zaštitu zdravlja bilja je pokrenula proceduru za izvršenje zaključaka Vijeća ministara BiH donošenjem određenih Odluka Uprave po hitnom postupku: Pravilnik o dopuni Pravilnika o priznavanju sorti u BiH; („Službeni glasnik BiH“ br.29/17) i Pravilnik o dopuni Pravilnika o upisu sorti u Sortnu listu BiH: („Službeni glasnik BiH“ br. 29/17). Ponovna uspostava upisa sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine, omogućila je korištenje novih sorti koje imaju veće i stabilnije prinose, a samim tim domaća poljoprivredna proizvodnja postaje konkurentnija. Aktiviranjem rada Povjerenstva za sorte, u Sortnu listu Bosne i Hercegovine je u kratkom roku upisano preko 200 novih sorti i hibrida.

U tijeku 2017. godine nastavljen je rad nadležnih institucija na određivanju i provedbi nacionalnih programa monitoringa: bolesti bilja, bolesti životinja, bolesti prouzrokovanih hranom, monitoringa pesticida, mineralnih đubriva, veterinarskih lijekova i zdravstvene ispravnosti hrane. Ovaj proces je neophodno i dalje kontinuirano izvršavati i sprovoditi svake godine. Uprava za zaštitu zdravlja bilja u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta, kantona i Brčko Distrikta BiH, godinama sprovodi Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) nad karantinskim štetnim organizmima na krumpiru u BiH. Provedba programa posebnog nadzora nad krumpirom je kontinuiran proces koji je neophodno sprovoditi i nakon dobivanja suglasnosti za izvoz u EU. Kako bi se u cilju zaštite zdravlja potrošača utvrdila razina rezidua pesticida u proizvodima biljnog podrijetla na tržištu Bosne i Hercegovine, urađene su kontrole da li isti odgovara važećim propisima, te poduzete odgovarajuće mjere. Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine je u suradnji sa nadležnim entitetskim, kantonalnim, gradskim, općinskim, te inspeksijskim tijelima Brčko Distrikta BiH u razdoblju od 30.05 – 28.09.2017. godine provela Program kontrole rezidua pesticida u i na hrani biljnog podrijetla u BiH za 2017. godinu.

Program mjera zdravstvene zaštite životinja i njihove provedbe u 2017. godini kao godišnji plan mjera kontrole zaraznih bolesti životinja je također aktivnost koja je realizirana. Program definira set mjera koje je potrebno sprovesti sa pripadajućim uputama i dodatnim odlukama. U skladu sa navedenim, u 2017. godini je nastavljena implementacija mjera kontrole bruceloze kod malih preživara kroz provođenje cijepljenja, te oralne vakcinacije lisica protiv bjesnila. Oba ova programa su sprovedena u sklopu IPA 2012 projekta „Jačanje kapaciteta za kontrolu zdravlja životinja i nusproizvoda životinjskog podrijetla“.

Institut za akreditiranje BiH je nastavio sa realizacijom ključne aktivnosti jačanja tijela za ocjenu usklađenosti obveza. S tim u vezi, u razdoblju svibanj 2017 - studeni 2017. godine, Institut za akreditiranje BiH je akreditirao šest novih ispitnih laboratorija, uključujući jedan medicinski laboratorij, od kojih su tri laboratorija za ispitivanja proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla.

7. ZAŠTITA ZDRAVLJA BILJA, VETERINARSTVO I SIGURNOST HRANE

7.1. Zaštita zdravlja bilja

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koju je u suradnji sa nadležnim institucijama entiteta i BD sprovodila Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja u 2017. godini je provedba aktivnosti koje proizilazile na temelju potpisanog Protokola za osiguranje fitosanitarnih zahtjeva između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Federalne službe za veterinarski i fitosanitarni nadzor (Ruska Federacija) prilikom međusobnih isporuka proizvoda visokog fitosanitarnog rizika. U vezi sa navedenim registracija proizvođača i izvoznika proizvoda visokog fitosanitarnog rizika u Rusku Federaciju se odvijala nesmetano i u 2017. godini. Ukupan broj registriranih izvoznika voća i povrća u Rusku Federaciju je povećan na 30 poduzeća. Podaci o registriranim izvoznicima i proizvođačima su dostupni na web stranici Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja. O svakoj izmjeni i dopuni registracije, Uprava je obavještavala Federalnu službu za veterinarski i fitosanitarni nadzor (Rosseljhohnadzor). Uspostavljen sustav sa Federalnom službom za veterinarski i fitosanitarni nadzor Ruske Federacije, putem kojeg se svaka pošiljka voća i povrća iz Bosne i Hercegovine najavljuje Ruskoj Federaciji je i u 2017. godini bio obvezujući. Uprava putem službenih e-mail adresa Federalnoj službi za veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu Ruske Federacije, verificira svaki fitosanitarni certifikat izdan od strane fitosanitarnih inspektora Inspektorata entiteta i Brčko Distrikta BiH. Također, između Uprave i Federalne službe za veterinarsku i fitosanitarnu kontrolu uspostavljen je i sustav dodatne provjere fitosanitarnog certifikata putem kojeg je Upravi dodijeljen pristup serveru sa jedinstvenim kodom za svaki fitosanitarni certifikat za koji se traži dodatna provjera. Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja sa Federalnom službom za veterinarski i fitosanitarni nadzor je načelno dogovorila posjetu predstavnika navedene institucije Bosni i Hercegovini sa ciljem održavanja predavanja za ciljane skupine (fitosanitarni inspektori, izvoznici i ovlaštena lica). Osnovni cilj obuke je: obučiti inspektore da izvrše fitosanitarni pregled voća i povrća namijenjenog izvozu u Rusku Federaciju u skladu sa zahtjevima važeće zakonske regulative Ruske Federacije. U vezi sa naprijed navedenom problematikom, Uprava je hitnoj proceduri izvršila izmjena i dopune Pravilnika o formi i sadržaju fitosanitarnog certifikata i fitosanitarnog certifikata za reeksport. Uspostavljena je centralizirana baza podataka izdanih fitosanitarnih certifikata kao i njihovih elektroničkih kopija, što samim tim olakšava provjeru u smislu proizvoda koji se izvoze za Rusku Federaciju, tako da postoji jedna adresa u Bosni i Hercegovini kada se govori o provjerama izdanih certifikata, a to je državno odgovorno tijelo za zaštitu zdravlja bilja, tj. Uprava. Uspostavom i vođenjem objedinjene središnje baze podataka o izdanim certifikatima kao i podacima koje oni sadrže, a koji se elektronički dostavljaju od strane nadležnih inspektorata možemo konstatirati da se izvoz u Rusku Federaciju u 2017. godini odvijao nesmetano.

Na 30. izvanvanrednoj sjednici Vijeća ministara BiH održanoj u ožujku 2017. godine doneseni su zaključci kojima je Uprava zadužena da po hitnom postupku donese izmjene Pravilnika o upisu sorti na Sortnu listu i Pravilnika o priznavanju sorti poljoprivrednog bilja u Bosni i Hercegovini, kao i da donese Poslovnik o radu zajedničkog Povjerenstva za sorte, kako bi počeo upis sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine. S tim u vezi Uprava je izvršila sve obveze po Zaključcima Vijeća ministara BiH, tako da su stvoreni uvjeti za upis sorti u Sortnu listu Bosne i Hercegovine i proces upisa je otpočeo i kontinuirano se obavlja. Do kraja 2017. godine u Sortnu listu Bosne i Hercegovine upisano je ukupno 272 sorte.

Tijekom 2017. godine BiH je ratificirala UPOV Konvenciju („Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj 4/17), čime je ovaj dugotrajni proces doveden do kraja, a BiH je zvanično postala 75. članicom UPOV-a. Ovo je bila posljednja multilateralna obveza Bosne i Hercegovine u Legislativnom akcijskom planu za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO). U skladu sa zahtjevom UPOV-a imenovani su predstavnici BiH u UPOV-u.

Tijekom 2017. godine na razini BiH usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o formi i sadržaju fitosanitarnog certifikata i fitosanitarnog certifikata za reeksport („Službeni glasnik BiH“, broj 06/17)
- Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) karantinskih štetnih organizama na krumpiru u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu. („Službeni glasnik BiH“, broj 36/17)
- Pravilnik o prostornoj stručnoj i tehničkoj osposobljenosti Tijela za potvrđivanje; („Službeni glasnik BiH“ br. 53/17)
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o upisu sorti u Sortnu listu BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 29/17)
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o priznavanju sorti u BiH „Službeni glasnik BiH“ br.29/17)
- Odluka o izmjenama Odluke o formiranju Zajedničkog povjerenstva za sorte poljoprivrednog bilja u BiH („Službeni glasnik BiH“ br. 44/17,53/17)
- Izmjene i dopune popisa aktivnih materija dozvoljenih za uporabu u fitofarmaceutskim sredstvima u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 48/17)
- Odluka o davanju ovlaštenja Federalnom zavodu za poljoprivredu za obavljanje analiza u svrhu službenog ispitivanja kvalitete mineralnih đubriva („Službeni glasnik BiH“, broj 54/17)

Za bolju implementaciju podzakonskih akata kroz Twinning projekt IPA 2012 “Dalje jačanje kapaciteta u fitosanitarnom sektoru iz oblasti sredstava za zaštitu bilja, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarni laboratorij i fitosanitarnu inspekciju”, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta BiH izradila Smjernice za certifikaciju sjemena žitarica prema OECD šemi i devet Smjernica za integralnu zaštitu i to za: breskvu, jabuku, krastavac, krumpir, Solanaceae, vinovu lozu, višnju, šljivu, kao i generalne smjernice.

Kada je riječ o Republici Srpskoj usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uvjetima koje moraju da ispunjavaju pravne osobe koje se bave proizvodnjom sredstava za zaštitu bilja („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 18/17),
- Pravilnik o normama kvalitete, pakiranju, plombiranju i deklariranju sadnog materijala („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 21/17)
- Program posebnog nadzora karantinskih štetnih organizama na krumpiru u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 42/17)
- Pravilnik o načinu i uvjetima korištenju sredstava za sufinansiranje JU Poljoprivrednog instituta Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 43/17).
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskog štetnog organizma *Erwinia amylovora* (Burrill) Winslow et al. prouzrokovača bakteriozne plamenjače jabučastih voćaka na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 61/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma *Xylella fastidiosa* Wells et al. - prouzrokovača pirsove bolesti na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 62/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskih štetnih organizama u registriranim rasadnicima u Republici Srpskoj u 2017. godini, („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 65/17“),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom kestenove ose šiškarice – *Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu u Republici Srpskoj za 2017. godinu, („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 70/17“),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma zlatopjegasti krasnik - *Agilus auroguttatus* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 70/17),

- Pravilnik o vođenju registara proizvođača, doradivača, prometnika i uvoznika sjemena poljoprivrednog bilja („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17)
- Pravilnik o izmjeni i dopuni pravilnika o načinu dostavljanja sjemena za priznavanje sorte, metodama ispitivanja i zahtjevu za priznavanje sorte („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o uvjetima koji obezbjeđuju očuvanje kvalitete sjemena u prodajnom objektu („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskih štetnih organizama na koštičavom voću na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinskog štetnog organizma *Monilinia fructicola (Winter) Honey* - prouzrokovača američke smeđe truleži plodova jabučastih i koštičavih voćaka na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17)
- Program posebnog nadzora nad prisustvom štetnog organizma *Candidatus Phytoplasma vitis/Grapevine flavescence dorée phytoplasma FD* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom azijske voćne mušice *Drosophila suzukii Matsumura* na području Republike Srpske u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Program posebnog nadzora nad prisustvom karantinski štetnog organizma krasac jasena – *Agrilus planipennis* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 76/17),
- Pravilnik o otkrivanju, sprečavanju širenja i suzbijanja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum (Smith) Yabuuchi et al.*, prouzrokovača smeđe truleži krtola krumpira i bakterijskog uvenuća krumpira i rajčice („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 81/17),
- Pravilnik o mjerama za otkrivanje, sprečavanje širenja i suzbijanje štetnog organizma *Synchytrium endobioticum (Schilb.) Pere.*, prouzrokovača raka krumpira, i načinu obavještanja o poduzetim mjerama („Službeni glasnik Republike Srpske", broj " - broj 86/17).
- Rješenje o utvrđivanju Liste registriranih sredstava za zaštitu bilja („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 94/17).
- Rješenje o utvrđivanju Spiska ovlaštenih laboratorija koje organiziraju i sprovode poslove od javnog interesa u oblasti dijagnostike štetnih organizama i zaštite zdravlja bilja („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 95/17).

Također, u izvještajnom razdoblju nakon što je razmatrala „Informaciju o zakonskoj regulativi BiH i Republike Srpske u oblastima sjemena i sadnog materijala i problematici uvoza sorti sjemena“, Vlada Republike Srpske usvojila je Zaključak kojim od institucija BiH zahtijeva da pokrenu proceduru izmjena i dopuna Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednih biljaka BiH, te da izmijene Odluku o klasifikaciji roba na režime izvoza i uvoza, kako bi se omogućio uvoz sorti sjemena koje su registrirane u Republici Srpskoj.

Na razini Federacije BiH u izvještajnom razdoblju nisu donošeni propisi iz oblasti zaštite zdravlja bilja. S obzirom da na razini BiH nije donesen zajednički program nadzora štetnih organizama, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva je za potrebe poljoprivredne Izvještajno-prognozne službe u Federaciji BiH izradilo i svim kantonalnim službama dostavilo smjernice za pregled bilja na određene štetne organizme. Smjernicama je dat opis desetak štetnih organizama po fazama razvića, navedene su biljke domaćini svakog od njih, te opisana mjesta pregleda, broj, vrijeme i način

vršenja pregleda, metode prikupljanja uzoraka organizama za determinaciju i određene preporuke za rad.

U Brčko Distriktu BiH primjenjuju se propisi Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

Kada je u pitanju inspekcijski nadzor, u fitosanitarnoj oblasti kroz Twinning projekt IPA 2012 "Daljnje jačanje kapaciteta u fitosanitarnom sektoru iz oblasti sredstava za zaštitu bilja, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarnu inspekciju", Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja je u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH izradila Priručnik „Procedure za rad fitosanitarne inspekcije“. Ovaj Priručnik je urađen s ciljem poboljšanja aktivnosti institucija koje su uključene u fitosanitarni sustav Bosne i Hercegovine, kao i da procedure koje su navedene u priručniku pomognu u standardizaciji rada fitosanitarnih inspektora u obavljanju svakodnevnih aktivnosti i da na taj način potaknu razvitak međunarodne trgovine i smanjenje rizika od uvođenja novih štetnih organizama. Kao sastavni dio Priručnika urađene su Procedure uzorkovanja za kvalitetu fitofarmaceutskih sredstava i mineralnih đubriva i ostataka fitofarmaceutskih sredstava. U okviru istog projekta, a kao pomoć pri radu fitosanitarnih inspektora urađene su: Smjernice za pregled i uzimanje uzoraka za laboratorijska ispitivanja radi posebnog nadzora štetnih organizama za: *Anoplophora glabripennis*, *Anoplophora chinensis*, *Erwinia amylovora*, *Bursaphelenchus xylophilus*; *Gibberella circinata*, Plum pox virus, *Xylella fastidiosa*, Flavescence Doree, *Candidatus Phytoplasma vitis* i *Candidatus phytoplasma solani*.

Kada je u pitanju Federalna uprava za inspekcijske poslove važno je istaći da je Vlada Federacije BiH na 118. sjednici održanoj dana 7. 9. 2017 godine, između ostalih, donijela Odluku o Usvajanju Pravilnika o izmjeni i dopuni Pravilnika o unutarnjoj sistematizaciji Federalne uprave za inspekcijske poslove, kojom je u značajnoj mjeri promijenjena organizacija fitosanitarnih inspektora, na način da su isti iz Sektora granične inspekcije gdje su bili sistematizirani prije ovih izmjena, sada vraćeni u Federalni poljoprivredni inspektorat Federalne uprave za inspekcijske poslove.

Projekti koji su implementirani u 2017. godini u fitosanitarnoj oblasti su:

- Twinning projekt IPA 2012 – „Daljnje jačanje kapaciteta fitosanitarnog sektora u oblasti fitofarmaceutskih sredstava, zdravlja bilja, sjemena i sadnog materijala, uključujući fitosanitarne laboratorije i fitosanitarne inspekcije“ – završen travanj 2017
- Projekt "Institucionalna potpora za certificiranje i kontrolu sadnog materijala" tehnički podržan od Češke razvojne agencije koja se implementira sa središnjim institutom za nadzor i testiranje u poljoprivredi iz Republike Češke. Opći cilj projekta je sposobnost da se ispune zahtjevi standarda EU, uključujući usvajanje učinkovitog sustava certificiranja sadnog materija, uključujući jačanje službene kontrole u BiH.

Pored prethodno navedenih projekata, korišteni su i instrumenti tehničke pomoći i to TAIEX, BTSF (Better Training for Safer Food), treninga u organizaciji Europske povjerenstva.

U 2017. godini održan je sedmi sastanak ugovornih strana Roterdamske konvencije. Na Konferenciji je sudjelovalo više od 1.600 sudionika iz 188 država potpisnica zajedno sa promatračima, predstavnicima NVO, te industrije u oblasti upravljanja kemikalija i otpada. Ostvarena je značajna suradnja i koordinacija na međunarodnom planu u okviru aktivnosti vezanih za IPPC (International Plant Protection Convention) i EPPO (European and Mediterranean Plant Protection Organization, kao i sa CPVO (Community Plant Variety Office), a nastavljena je i dobra suradnja i koordinacija sa fitosanitarnim službama država u regiji.

Tijekom 2017. godine, na temelju podataka iz izvješća dostavljenih od strane fitosanitarne inspekcije inspektorata entiteta i Brčko Distrikta BiH, zabranjen je uvoz i naređeno vraćanje ukupno 12 pošiljaka i to:

- 9 pošiljaka sjemenskog krumpira podrijetlom iz zemalja EU (5 iz Holandije, 1 iz Danske, 1 iz Njemačke, 1 iz Luksemburga, 1 iz Francuske) zbog utvrđenog prisustva štetnog organizma *Fusarium sp.*,
- Jedne pošiljke sadnog materijala jabuke podrijetlom iz Francuske zbog utvrđenog prisustva štetnog organizma *Agrobacterium tumefaciens*,
- Jedne pošiljke sjemenskog kukuruza iz Slovenije zbog toga što utvrđena kvaliteta ne odgovara propisanom,
- Jedne pošiljke mineralnog đubriva zbog neuredne dokumentacije.

7.2. Veterinarstvo

U oblasti zakonodavstava na razini BiH usvojeni su i stupili na snagu:

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu s odredbama propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17 od 29. 08. 2017.godine) - na prijedlog Agencije za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine u suradnji s Uredom za veterinarstvo Bosne i Hercegovine i nadležnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,
- Odluka o uvođenju preventivnog cijepljenja goveda protiv bolesti kvrgave kože („Službeni glasnik BiH“, broj 24/17),
- Odluka o odobravanju provedbe cijepljenja protiv bolesti plavog jezika u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 29/17);
- Odluka o usvajanju Plana službenih kontrola mlijeka i proizvoda od mlijeka za izvoz u Europsku uniju za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 06/17),
- Program mjera zdravstvene zaštite životinja i njihove provedbe u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 19/17 od 17.03.2017. godine, 50/17),
- Odluka o usvajanju programa kontrole salmoneloze kod peradi vrste *Gallus gallus* u Bosni i Hercegovini za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 29/17),
- Odluka o provedbi Plana praćenja i kontrole rezidua za 2017. godinu („Službeni glasnik BiH“, broj 35/17),
- Odluka o izmjeni i dopuni Programa mjera zdravstvene zaštite životinja i njene provedbe u 2017. godini („Službeni glasnik BiH“, broj 50/17),
- Uputa o provedbi postupka certifikacije pošiljki mesa goveda u svrhu izvoza u Republiku Tursku („Službeni glasnik BiH“, broj 57/17),

Kada je riječ o Republici Srpskoj usvojeni su i stupili na snagu:

- Zakon o veterinarstvu u Republici Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 75/17)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o veterinarsko-medicinskim proizvodima („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 75/17)
- Naredba o mjerama za sprečavanje pojave i širenja bolesti influence ptica u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 15/17)
- (Program kontrole salmoneloze kod pilića vrste *Gallus Gallus* uzgajanih za proizvodnju mesa (tovnih brojlera) u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 33/17)
- Program kontrole salmoneloze kod odraslih rasplodnih jata (rasplodna jata u proizvodnji) vrste *Gallus Gallus* u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 33/17)

- Program kontrole salmoneloze u jatima koka nosilja i proizvodnje konzumnih jaja vrste Gallus Gallus u Republici srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/17)
- Pravilnik o načinu i kriterijima raspodjele sredstava Fonda za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 39/17)
- Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o načinu i kriterijima raspodjele sredstava fonda za suzbijanje i iskorjenjivanje zaraznih bolesti (Službeni glasnik Republike Srpske broj 51/17)
- Naredbe o provedbi mjera zaštite životinja od zaraznih i parazitskih bolesti u Republici Srpskoj u 2017. godini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/17)
- Pravilnik o uvjetima za rad veterinarskih organizacija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 98/17)
- Pravilnik o uvjetima i načinu dodjele ovlaštenja za provedbu programa mjera i upisa u registar ovlaštenih veterinarski organizacija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 98/17)

Donošenjem novog Zakona o veterinarstvu u Republici Srpskoj uvode se nove, suvremene mjere kontrole bolesti životinja koje omogućavaju njihovo rano otkrivanje putem propisanih programa kontrole i nadziranja, kao i brzo suzbijanje i iskorjenjivanje primjenom mjera propisanim posebnim programima. Provedbom propisanih mjera i utvrđivanjem zdravstvenog statusa životinja na razini stada, imanja, kompartmenta, regije ili države u odnosu na određenu bolest prema jasno određenim kriterijima, omogućit će se vlasnicima životinja zadovoljavanje veterinarskih uvjeta za stavljanje životinja u unutarnji i međunarodni promet bez ograničenja. Novi sustav sigurnosti hrane (tzv. “higijenski paket”), odgovornost za sigurnost hrane i hrane za životinje prebacuje na subjekte u poslovanju sa hranom odnosno hranom za životinje i vlasnike životinja. Uvode se sustavi samokontrole i u skladu sa procjenom rizika određuju se načini i frekvencije kontrola. Stvaraju se pretpostavke da se službene kontrole obavljaju na učinkovitiji i racionalniji način. Republika Srpska je izradila Veterinarski informacijski sustav Republike Srpske i nakon sprovedenih obuka, od 08. 06. 2017. godine počela sa njegovom primjenom. Prioritet je dat na unosu podataka i praćenju cijepljenih životinja protiv bolesti kvrgave kože, klasične kuge svinja i cijepljenja protiv antraksa u distriktima gdje se bolest javljala u prethodnom razdoblju.

U Brčko Distriktu BiH primjenjuju se propisi Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

Praćenje revizijskih misija Direkcije za zdravlje i reviziju hrane DG SANTE-a i buduće revizijske posjete (perad, konzumna jaja i drugo)

U izvještajnom razdoblju još dvije mljekare su odobrene za izvoz u EU i uvrštene na listu DG SANTE. Trenutačno se na toj listi nalazi 10 objekata iz BiH iz kojih je odobren izvoz termički obrađenog mlijeka i mliječnih proizvoda u EU.

Nakon revizije iz ožujka 2016. godine koja je u sektoru mljekarstva obavljena od strane inspektora Direkcije za zdravlje i hranu, reviziju i analize - DG SANTE nadležna tijela iz BiH su dobila 3 preporuke koje je trebalo riješiti. Akcijski plan za 2017. godinu koji je Ured za veterinarstvo BiH u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta napravio u cilju rješavanja ove tri preporuke odobren je od stranke pomenute Direkcije u lipnju 2017. godine. Dvije od pomenute tri preporuke su već uspješno riješene i završene, dok je za treću preporuku koja se odnosi na sustav identifikacije i kontrole kretanja životinja kao krajnji rok za njen završetak postavljen 31.12.2017. godine. Međutim, ova aktivnost je još uvijek u fazi realizacije.

U izvještajnom razdoblju Ured za veterinarstvo BiH je od strane Direkcije za zdravlje i hranu, revizije i analize Evropskog povjerenstva dobio termin provedbe misije u sektoru peradarstva, koji je zatražen u rujnu 2016. godine, tako da su u razdoblju od 26.09.2017 – 06.10.2017. godine dva inspektora iz ove

Direkcije obavili inspekciju u BiH. Ured za veterinarstvo BiH je u suradnji sa nadležnim tijelima, u svrhu izvoza u EU odobrio do sada dvije klanice peradi i dva objekta za preradu mesa peradi.

U cilju poboljšavanja sustava službenih kontrola u sektoru peradarstva Ured za veterinarstvo BiH je izradio Upute koje su objavljene na službenoj stranici Ureda i distribuirane na teren, nadležnim veterinarskim inspektorima, i to:

- Uputa o metodologiji određivanja minimalne frekvence službenih veterinarskih kontrola u objektima odobrenim za izvoz,
- Uputa o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola farmi za držanje peradi
- Uputa o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola objekata za preradu jaja i centara za pakiranje jaja,
- Uputa o postupanju kod službenih veterinarskih kontrola klanica peradi, rasjekaonica i objekata za preradu mesa peradi,
- Smjernice za uzorkovanje kožica trupova nakon klanja za mikrobiološka ispitivanja i interpretacija dobivenih rezultata.

U Republici Srpskoj su nastavljene aktivnosti u cilju realizacije gore navedenih preporuka koje se tiču inspekcijskog nadzora i nakon odobravanja izvoza mlijeka i proizvoda od mlijeka na tržište EU. Trenutačno, u RS je odobreno 60 farmi muznih grla za proizvodnju mlijeka namijenjenog EU tržištu, sa ukupnim kapacitetom oko 19.103.266 l godišnje. Također, u RS su odobrena dva objekta za preradu mlijeka i izradu proizvoda od mlijeka namijenjenog EU tržištu. Prioritet u radu Veterinarske inspekcije RS stavljen je na kontrole objekata i farmi koje su odobrene za izvoz u EU. Provedene su službene kontrole i supervizije objekata za preradu mlijeka i primarnih proizvođača i druge aktivnosti koje su prethodile dolasku inspektora EC. Inspektorima EP Veterinarska inspekcija RS stavila je na uvid dokumentaciju o provedenim službenim kontrolama i prezentirala svoje postupke i procedure u skladu sa zahtjevima inspektora koji su provodili audit.

U sklopu priprema za misiju Direkcije za zdravlje i hranu, reviziju i analize - DG SANTE u Bosni i Hercegovini (Proizvodnja mesa peradi i proizvoda od mesa peradi namijenjenih izvozu u EU – DG(SANTE)/2017-6225) koja je planirana od 26. rujna do 06. listopada 2017. godine, Republika Srpska je intenzivno radila na pripremi i edukaciji kako primarnih proizvođača - farmera, tako i prerađivačkih kapaciteta.

MPŠV Republike Srpske je donijelo Plan službenih kontrola za kontrolu salmonela i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom (14.12.2016. godine) sa ciljem provedbe adekvatnih i učinkovitih mjera radi otkrivanja i kontrole salmonela i drugih uzročnika zoonoza u svim relevantnim fazama proizvodnje, prerade i distribucije, a posebno na razini primarne proizvodnje, uključujući hranu za životinje, kako bi se smanjila njihova raširenost i rizik koji predstavljaju za javno zdravstvo. U skladu sa navedenim planom izvršena je obuka nadležnih veterinarskih inspektora. Nakon implementacije gore navedenog plana izvršena je korekcija istog u skladu sa preporukama, donesen je Plan službenih kontrola /službenog uzorkovanja za kontrolu salmonela i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom za 2017. godinu (15.09.2017. godine).

7.3. Sigurnost hrane

Agencija za sigurnost hrane BiH i nadležna tijela entiteta i Distrikta Brčko BiH su tijekom 2017. godine sprovodili aktivnosti vezane za: procjenu rizika u oblasti sigurnosti hrane, monitoring hrane, istraživanje kvalitete soli na BH tržištu, monitoring kvalitete meda na tržištu, suradnju sa laboratorijama za kontrolu hrane, Prehrambene navike stanovništva, izrade propisa usaglašenih sa legislativom Europske unije, oblast genetički modificiranih organizama, priznavanje prirodnih

mineralnih i prirodnih izvorskih voda, Implementacija propisa iz oblasti sigurnosti hrane i međunarodnu suradnju

Pravni akti koji su usvojeni u oblasti sigurnosti hrane na razini BiH su:

- Pravilnik o metodama uzorkovanja i analitičkim metodama za kontrolu količina dioksina, dioksinima sličnim PCB-a i PCB-a koji nisu slični dioksinu u određenoj hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine mikotoksina u hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o dopunama pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu s odredbama propisa o hrani i hrani za životinje te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o utvrđivanju metoda za uzorkovanje i kriterija učinkovitosti za metode analize za službenu kontrolu razine eruka kiseline u hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o izmjenama pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“, broj 62/17);
- Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt s hranom („Službeni glasnik BiH“, broj 66/17).

Procjena rizika u oblasti sigurnosti hrane - Agencija je poduzela pripreme radnje u cilju formiranja Savjetodavnog vijeća, Znanstvenog vijeća i znanstvenih odbora. U okviru ovog objekta, u izvještajnom razdoblju, a na temelju zaprimljenih EU RASFF obavijesti o rizicima podrijetlom iz hrane, obavijesti izvan EU RASFF sustava i INFOSAN obavijesti, pripremljeno je ukupno 14 inicijalnih procjena rizika koje imaju za cilj da na pravovremen način daju smjernice nadležnim tijelima za poduzimanje odgovarajućih mjera, kao i informacije potrošačima i drugim zainteresiranim strankama o rizicima podrijetlom iz hrane.

EU RASFF sustav – Agencija je zaprimila ukupno 21 EU RASFF obavijest o rizicima podrijetlom iz hrane. Izvršena je evaluacija obavijesti, pripremanje i dostavljanje obavijesti nadležnim tijelima u nacionalnom sustavu, zaprimanje povratnih informacija, te sačinjavanje povratnih informacija za upućivanje nadležnoj službi EC putem EU RASFF. Agencija redovito dostavlja izvješće Europskom povjerenstvu o poduzetim mjerama od stranke nadležnih tijela u BiH koja se putem RASFF WINDOW, SANTE RASFF EC čini dostupnim svim članicama RASFF mreže. Obavijesti izvan EU RASFF sustava – Agencija je zaprimila ukupno 28 obavijesti izvan EU RASFF sustava koje su na daljnje postupanje i poduzimanje odgovarajućih mjera dostavljene nadležnim tijelima. WHO/FAO INFOSAN mreža – Od stranke INFOSAN kontakt točke za hitne slučajeve za BiH, u 2017. godini zaprimljene su dvije informativne note koje nisu zahtijevale postupanje nadležnih tijela u BiH.

Monitoring hrane – Agencija je u suradnji sa nadležnim inspekcijским organima u BiH u 20 gradova i općina provela Program praćenja (monitoring) ostataka pesticida u i na hrani biljnog podrijetla u 2017. godini za koje su osigurana financijska sredstva u proračunu Agencije. U okviru programa praćenja (monitoringa) ostataka pesticida u i na hrani biljnog podrijetla u 2017. godini, izvršeno je uzorkovanje 195 proizvoda od kojih su u četiri uzorka bili sadržani ostatci pesticida u koncentraciji iznad propisane MRL vrijednosti što ukupno čini 2 %. Od ukupnog broja uzoraka kod 60 su pronađeni ostaci ispod MRL vrijednosti (u dozvoljenim granicama), dok kod 131 (67%) uzorka ostaci pesticida nisu detektirani. Kod 28 uzoraka identificirana je jedna aktivna materija, dok je kod 32 uzorka identificirano više od jedne aktivne materije. Kada je u pitanju podrijetlo uzoraka 109 ili 56% analiziranih uzoraka je podrijetlom iz BiH, dok je 86 ili 44% analiziranih uzoraka iz uvoza. Tijekom 2017. godine Agencija je uputila nadležnim inspekcijским tijelima Informacije o provedenom uzorkovanju hrane, izvješća o laboratorijskom ispitivanju analiziranih uzoraka i preporuke za poduzimanje odgovarajućih radnji, s obzirom na utvrđene rizike kod uzoraka sa utvrđenim vrijednostima iznad propisanog MRL za određene aktivne

supstance. Nakon provedenog Programa praćenja (monitoring) ostataka pesticida u i na hrani biljnog podrijetla u 2017.godini, a što se tiče pet ključnih izvoznih proizvoda iz BiH, jedino je utvrđena vrijednost ostataka pesticida iznad maksimalno dozvoljene količine u šljivi (Acetamidid 0,088 mg/kg). Metode za određivanje ostataka pesticida u okviru navedenog Programa su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Istraživanje kvalitete soli na tržištu Bosne i Hercegovine - Agencija je u suradnji i uz financijsku potporu UNICEF-a BiH, provela istraživanje kvalitete soli na tržištu Bosne i Hercegovine koje je za cilj imalo prikupljanje podataka o kvaliteti soli koji će poslužiti za izradu strateških dokumenata ili znanstveno/stručnih studija u formi izvješća, preporuka, obavijesti ili savjeta u skladu sa dobivenim rezultatima istraživanja. U okviru navedenog Istraživanja, od ukupno 200 analiziranih uzoraka 64 uzorka odgovarala su važećim propisima, dok 136 (68% od analiziranih) uzoraka nije odgovaralo važećim propisima. Od ukupnog broja neodgovarajućih uzoraka 23 uzorka soli (16,9% od ukupnog broja neodgovarajućih) su podrijetlom iz domaće proizvodnje, dok je 113 uzoraka (83,1% od ukupnog broja neodgovarajućih) uzoraka podrijetlom iz uvoza. Na temelju provedenog istraživanja, Agencija je pripremila Izvješće o provedenom istraživanju kvalitete soli na tržištu BiH, koji je Vijeće ministara BiH usvojilo. Agencija je nadležnim inspekcijskim tijelima u BiH uputila preporuke koje su se odnosile na pojačanu kontrolu svih vrsta soli na tržištu u BiH, kao i primjenu važećih propisa za sve vrste soli prilikom uvoza u BiH. Također, preporuke su dostavljene i proizvođačima i uvoznicima, te su se iste odnosile na to da je u procesu proizvodnje potrebno primjenjivati postupke koji isključuju prisustvo stranih tijela ili ih svode na minimum kao i da se kod tehnološkog procesa jodiranja soli namijenjene za ljudsku ishranu koja se stavlja na tržište BiH, kao i kod soli koja se uvozi i koja je namijenjena tržištu BiH treba pridržavati odredbi Pravilnika o soli za ljudsku ishranu („Službeni glasnik BiH“, broj 39/09 i 30/12) i Pravilnika o pružanju informacija potrošačima o hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 68/13). U okviru ove aktivnosti, izdana je Brošura o istraživanjima kvalitete soli, i održana je konferencija na temu „Prezentacija rezultata istraživanja kvalitete soli na tržištu BiH“, na kojoj je učešće uzelo 65 sudionika. Metode korištene u okviru navedenog istraživanja su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Monitoring kvalitete meda na tržištu Bosne i Hercegovine - Monitoring meda je proveden na području cijele BiH i ukupno je izvršeno uzimanje 100 uzoraka meda. Monitoring je pripremila i sprovela Agencija u suradnji sa nadležnim inspekcijskim tijelima entiteta i Brčko Distrikta BiH. Ukupan broj izvršenih analiza na 100 uzetih uzoraka iznosio je 900. Rezultati laboratorijskih analiza su pokazale da 47 uzoraka nije bilo u skladu s Pravilnikom o medu i drugim pčelinjim proizvodima („Sl. Glasnik BiH“, broj 37/09 i 25/11). Razlozi neusklađenosti su bili povećan sadržaj HMF-a, aktivnost dijastaze, smanjen sadržaj reduciranih šećera, električna provodljivost, sadržaj saharoze, mineralnih materija i sadržaj materija nerastvorljivih u vodi. Agencija je pripremila preporuke za nadležna inspekcijska tijela u BiH kako bi se pojačala kontrola meda u skladu sa odredbama važećih propisa na tržištu u BiH, kao i kontrola određenih vrsta meda kod kojih su utvrđena najveća odstupanja u pogledu praćenih i analiziranih parametara, te primjenjivale odredbe važećih propisa prilikom uvoza meda u BiH. Metode korištene u okviru navedenog istraživanja su akreditirane u skladu sa standardom ISO 17025.

Suradnju sa laboratorijama za kontrolu hrane - Agencija je i u 2017. godini nastavila suradnju sa laboratorijama za kontrolu hrane u BiH. Na temelju obrađenih podataka o laboratorijskim analizama hrane do dana 10. 01. 2018. godine, u BiH je u 2017.godini, uzeto 18,411 uzoraka hrane, pri čemu su urađene 42.902 analize hrane. Od tog broja neodgovarajućih je bilo 242 ili 1,31% uzoraka, odnosno 790 ili 1,84% analiza. Na temelju podataka o laboratorijskim analizama vode, u BiH je u 2017. godini uzet 4.001 uzorak vode. Od tog broja neodgovarajućih je bilo 924 ili 23,09% uzoraka. U suradnji sa institucijama javnog zdravstva, nastavljene su aktivnosti na praćenju, prikupljanju i analizi podataka o pojavi i kretanju oboljenja koja se prenose putem hrane. Na području BiH u 2017. godini registrirano je ukupno 617 slučajeva obolijevanja, gdje je hrana potvrđena kao uzrok /put prijenosa. Registrirana je i jedna epidemija toxiinfectio/intoxicatio alimentaris sa sedam oboljelih.

Prehrambene navike stanovništva – Agencija je u 2017. godini započela sa implementacijom projekta prehrambenih navika stanovništva BiH koji je podržan od strane Europskog autoriteta za hranu koji je i osigurao neophodna financijska sredstva. Projekt će se provoditi u skladu s EU Menu tehnologijom, što garantira da su prikupljeni podaci u BiH harmonizirani s podacima i drugih zemalja članica EU i dio su opće europske baze podataka o prehrambenim navikama stanovnika Europe. U drugoj polovini 2017. godine započeto je sa pilot projektom na uzorku od 10% ukupnog broja ispitanika u cilju testiranja upitnika i protokola anketiranja i unosa podataka u softver. Izvršena je obuka trenera koji će obučiti anketare, kao i izrada baze receptura nacionalnih jela za potrebe izrade knjige veličine porcija koja je potrebna za potrebe procjena unosa hrane i izračuna kvaliteta prehrane. Krajnji korisnici su institucije BiH, te entitetske institucije i akademska zajednica. Agencija je u 2017. godini u segmentu komunikacije sa potrošačima posredstvom sredstava javnog priopćavanja evidentirala ukupno 158 aktivnosti, među kojima su priopćenja za javnost, izjave za medije, te pismeni odgovori na upite medija. Potrošači su i putem službene web stranice redovito izvještavani o rizicima podrijetlom iz hrane, te aktivnostima Agencije o čemu su u 2017. godini objavljena 63 teksta.

Koordinacija izrade propisa usaglašenih sa legislativom Europske unije kako bi se osigurao izvoz hrane i hrane za životinje, te zaštitili interesi potrošača i proizvođača - U 2017. godini u Službenom glasniku BiH objavljeno je devet propisa o hrani, koji su doneseni na prijedlog Agencije u suradnji sa nadležnim tijelima, od strane Vijeća ministara BiH i to :

- Ispravka pravilnika o izmjenama i dopunama pravilnika o maksimalno dozvoljenim količinama za određene kontaminante u hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 9/17),
- Pravilnik o utvrđivanju metoda za uzorkovanje i kriterija efikasnosti za metode analize za službenu kontrolu razine eruka kiselina u hrani („Sl. Glasnik BiH“, broj 62/17).
- Pravilnik o uzorkovanju i analitičkim metodama za kontrolu količina dioksina, dioksimina sličnim PCB- a, PCB- a koji nisu slični dioksinu u određenoj hrani („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine mikotoksina u hrani („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o službenim kontrolama koje se provode radi verifikacije postupanja u skladu sa odredbama propisa o hrani i hrani za životinje, te propisa o zdravlju i dobrobiti životinja („Sl. glasnik BiH“, broj 62/17),
- Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom („Sl. glasnik BiH“, broj 66/17),
- Pravilnik o postupku ocjenjivanja i ovlašćivanja laboratorija za ispitivanje, kontrolu i praćenje GMO- a i proizvoda koji se sastoje, sadrže ili potiču od GMO-a („Sl. glasnik BiH“, broj 73/17) i
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o maksimalnoj razini pesticida u i na hrani za životinje biljnog i životinjskog podrijetla („Sl. glasnik BiH“, broj 92/17).

Navedeni pravilnici predstavljaju nastavak već započetih aktivnosti iz ranijih godina.

Na temelju Programa rada Agencije za 2017. godinu, Agencija je u suradnji sa nadležnim tijelima realizirala slijedeće aktivnosti :

- Pravilnik o hrani za dojenčad i malu djecu, hranu za posebne medicinske potrebe i zamjeni za cjelodnevnu prehranu pri redukcijskoj dijeti,
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o prehrambenim aditivima su u fazi dostavljanja na odobranje Upravnom odboru, i

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika usitnjenom mesu, poluproizvodima i proizvodima od mesa donesen od strane Vijeća ministara BiH i objavljen je u Sl. glasniku BiH, broj 84/17. imajući u vidu izmjene i dopune EU zakonodavstva.

Agencija je u 2017. godini pripremila i Pravilnik o sustavima kvalitete za prehrambene proizvode koji je također odobren od strane Upravnog odbora i bit će upućen u daljnju proceduru donošenja. Agencija je nakon niza održanih konzultacija i sastanaka sa nadležnim tijelima BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH pripremila Nacrt višegodišnjeg programa kontrole ostataka pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog podrijetla, koji je zasnovan na procjeni rizika i usmjeren posebno na procjenu izloženosti potrošača i usklađenosti s važećim zakonodavstvom BiH i relevantnom legislativom na razini Europske unije, a prije svega sa Provedbenom Uredbom Povjerenstva (EU) 2017/660 od 6. travnja 2017. godine o koordiniranom višegodišnjem programu kontrole Unije za 2018, 2019. i 2020. godinu za osiguranje usklađenosti s maksimalnim razinama ostataka pesticida i ocjenu izloženosti potrošača ostacima pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog podrijetla.

Oblast genetički modificiranih organizama – Vijeće za GMO, u izvještajnom razdoblju, održalo je ukupno 12 sjednica na kojima je doneseno šest Mišljenja po zahtjevima subjekata u poslovanju sa hranom za životinje za izdavanje Rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište BiH GM hrane za životinje, sedam stručnih mišljenja sa preporukama i jedno saopćenje za javnost. Agencija je shodno Mišljenjima Vijeća za GMO, donijela šest rješenja o odobrenju za stavljanje na tržište BiH GM hrane za životinje, koja sadrži GMO odobren u skladu s važećim propisima Europske unije.

Povjerenstvo za priznavanje prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u Bosni i Hercegovini – U izvještajnom razdoblju Povjerenstvo je održalo pet sjednica na kojima je rješavalo 18 predmeta za priznavanje prirodnih mineralnih, prirodnih izvorskih i stonih voda. Povjerenstvo je okončalo 11 predmeta i donijelo Mišljenje o priznavanju, na temelju kojih je Agencija donijela 11 rješenja, dok je 7 predmeta u postupku rješavanja. U navedenom razdoblju je objavljena ažurirana Lista priznatih prirodnih mineralnih i prirodnih izvorskih voda u BiH, kao i Popis stonih voda, te su iste objavljene u “ Sl. glasniku BiH”, broj 72/17, i na web stranici Agencije. Sve priznate vode upisane su u Registar Agencije.

Upravni odbor Agencije – je u izvještajnom razdoblju održao 12 sjednica na kojima je razmatrao više informacija i izvješća iz pojedinih oblasti iz sigurnosti hrane, kao i Program rada Agencije, te propise iz oblasti sigurnosti hrane, kao i program rada Agencije, te propise iz oblasti sigurnosti hrane koje na prijedlog Agencije u suradnji sa nadležnim tijelima donosi Vijeće ministara BiH. Upravni odbor je u izvještajnom razdoblju usaglasio i odobrio Odluku o izmjenama odluke o imenovanju članova Upravnog odbora i Odluku o izmjenama i dopuni Statuta Agencije, kojom se omogućava jasnije definiranje procedure imenovanja Znanstvenih odbora i Znanstvenog vijeća, kao stručnih tijela predviđenih Zakonom o hrani za utvrđivanje znanstvenih mišljenja u okviru djelokruga rada Agencije. Vijeće ministara BiH je na 125. sjednici održanoj dana 22. 12. 2017. godine dalo suglasnost na Odluku o izmjenama i dopunama Statuta Agencije.

Realizacija obuka za provedbu propisa iz oblasti sigurnosti hrane iz nadležnosti Agencije

U cilju što efikasnije primjene propisa iz oblasti sigurnosti hrane i osposobljavanja osoblja nadležnih tijela i svih zainteresiranih stranaka, a da bi se unaprijedio postojeći sustav i isti uskladio sa propisima i standardima Europske unije, Agencija je u izvještajnom razdoblju, u suradnji sa međunarodnim organizacijama organizirala i osigurala sudjelovanje predstavnika iz BiH na različitim obukama. Agencija je u 2017. godini, uz tehničku potporu TAIEX- a organizirala slijedeće ekspertske misije i radionice : „Službene kontrole GMO“, i „Zaštita oznake originalnosti, oznake zemljopisnog podrijetla i tradicionalnog ugleda hrane“. Na navedenim događajima sudjelovalo je ukupno 100 predstavnika nadležnih tijela BiH , entiteta i Brčko Distrikta BiH, subjekata u poslovanju s hranom i udruženja potrošača. Agencija je u izvještajnom razdoblju nastavila i veoma uspješnu suradnju sa USAID/SIDA

FARMA II Projektom u okviru koje su realizirane slijedeće obuke : „Kontrole prisustva pesticida“, „Prikupljanje podataka o potrošnji hrane“, i „Izgradnja kapaciteta procjene rizika u području hrane i hrane za životinje i razvitak nacionalne baze podataka za prikupljanje podataka o kemijskim pojavama“. Koordinacija aktivnosti sa DG NEAR – realizirano je sudjelovanje predstavnika BiH na devet treninga u sklopu „*Better training for safer food*“.

Međunarodna suradnja – Suradnja sa Europskim autoritetom za sigurnost hrane (EFSA) – Agencija je u protekloj godini potpisala Sporazum sa EFSA-om. Na temelju potpisanog Sporazuma, Agencija je ispoštovala slijedeće obveze : Imenovanje predstavnika kao nacionalnih organizatora, odnosno imenovanje predstavnika Znanstvenog odbora i imenovanje Kontakt točke ispred BiH za EFSA-u, održavanje dvije ekspertske misije vezano za prikupljanje podataka o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom (zoonoses, FBO I AMR), i održavanje radionice na temu: „Procjena rizika zasnovana na dokazima i o bazama podataka za procjenu rizika“. Uspostavljen je sustav za prikupljanje i izvještavanje o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom u koji su uključene nadležne institucije BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH, te je dostavljeno izvješće o zoonozama i uzročnicima zoonoza, antimikrobnoj rezistenciji i epidemijama uzrokovanim hranom, koji je i zvanično publiciran od strane EFSA-e. Započete su aktivnosti vezano za prikupljanje podataka o reziduama pesticida i ostacima veterinarskih lijekova. Imenovano je devet predstavnika BiH u znanstvene mreže EFSA-e. Agencija je pripremila i devetomjesečno Izvješće o realizaciji aktivnosti koji je dostavljeno EFSA-i , te je isto upućeno Europskom povjerenstvu na uvid.

Na temelju realizacije obveza iz potpisanog Sporazuma, potpisan je novi Ugovor o međusobnoj suradnji na razdoblje od 18 mjeseci.

Kada je riječ o sigurnosti hrane, u Republici Srpskoj na temelju Zakona o hrani RS donesen je Pravilnik o vođenju Središnjeg registra objekata koji posluju sa hranom („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 78/17). Osim toga, pripremljeni su i u daljnju proceduru upućeni Pravilnik o pružanju informacija potrošačima o hrani i Pravilnik o higijeni hrane.

Što se tiče aktivnosti koje su sprovedene u oblasti sigurnosti hrane u Republici Srpskoj radilo se na pronalaženju strateških partnera za revitalizaciju kapaciteta koji nisu u funkciji. Vršen je upis i vođenje Središnjeg registra objekata koji posluju sa hranom u skladu sa Zakonom o hrani („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 19/17) i Pravilnikom o vođenju Središnjeg registra objekata koji posluju sa hranom („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 78/17) - doneseno 63 rješenja o upisu u Središnji registar objekata koji posluju sa hranom. Također, vršen je upis i vođenje Registar proizvođača jakih alkoholnih pića u skladu sa Zakonom o jakim alkoholnim pićima („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 81/15) i Pravilnikom o Registru proizvođača jakih alkoholnih pića, sadržaju proizvođačke specifikacije, obilježavanju posuda i vođenju podrumске evidencije („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 103/16) - upisano je 48 proizvođača jakih alkoholnih pića;

Na temelju Zakona o vinu RS donesen je Pravilnik o minimalno tehničko-tehnološkim uvjetima u pogledu stručnog kadra, objekata, prostorija, opreme i uređaja za proizvodnju vina („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 56/17). Tako, na temelju pomenutog zakona je pripremljen i Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Vinogradarskog registra i Vinarskog registra ali nije objavljen u Službenom glasniku RS do kraja 2017. godine.

Vršen je upis i vođenje Vinarskog registra u skladu sa Zakonom o vinu („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 80/15) i Pravilnikom o minimalnim tehničko - tehnološkim uvjetima u pogledu stručnog kadra, objekata, prostorija, opreme i uređaja za proizvodnju vina („Službeni glasnik Republike Srpske", broj 56/17) - upisano je 26 proizvođača vina.

Vršena koordinacija sa inspekcijskim tijelima u cilju kontrole kvaliteta poljoprivrednih proizvoda radi zaštite zdravlja ljudi - Zakonom o hrani izvršena je podjela i detaljno razgraničenje nadležnosti između

inspekcije za hranu, veterinarske i poljoprivredne inspekcije, čime se ostvaruje bolja koordinacija rada ovih inspekcija i efikasniji nadzor subjekata u poslovanju sa hranom.

U skladu sa Pravilnikom o postupku utvrđivanja i ispunjenosti uvjeta za rad ispitnih laboratorija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 106/10) ovlaštena su dva laboratorija za analizu hrane.

8. ORGANSKA PROIZVODNJA, PRAVNI OKVIR I UVJETI ZA IZVOZ ORGANSKIH PROIZVODA

Organska proizvodnja je sustav održive poljoprivrede koji se bazira na visokom poštivanju ekoloških principa putem racionalnog korištenja prirodnih resursa, uporabe obnovljivih izvora energije, očuvanja prirodne raznolikosti i zaštite okoliša. Proizvodnja i plasman organski proizvedene hrane, predstavlja jedan od glavnih ciljeva Europske unije, a u Bosni i Hercegovini postaje sve zastupljenija i ekonomski značajnija. Prednosti za ovaj vid proizvodnje ogledaju se kako u usitnjenim posjedima kao i zemljištu koje dugo ili uopće nije bilo u sustavu intenzivne proizvodnje i time kontaminirano štetnim materijama. Iako u Bosni i Hercegovini postoje prirodni resursi koji su pogodni za razvitak organske proizvodnje, broj proizvođača koji se bave tom proizvodnjom je mali, a količine proizvedene organske hrane u odnosu na konvencionalnu proizvodnju, još uvijek skromne.

Na temelju nezvaničnih informacija na području FBiH postoji oko 70 organskih proizvođača. Ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a dvije su u fazi konverzije. U Republici Srpskoj je identificirano 26 proizvođača koji se bave organskom poljoprivrednom proizvodnjom, a trenutačno ih je najviše u oblasti ljekovitog bilja i bobičastog voća.

Prema izvješću FIBL instituta (Research Institute of Organic Agriculture), organska proizvodnja u BiH u 2016. godini je bila zastupljena na 659 ha što čini malo više od 0,03% ukupno obradivog zemljišta, dok se sakupljanje samoniklih biljnih vrsta odvijalo na površini od 50.250 ha. Na temelju podataka koji su prikazani u tablici u nastavku evidentno je da se u razdoblju od 2013. do 2016. godine znatno povećale površine za uzgoj organskih usjeva i to sa 292 na 659 hektara ili za 126%.

Tablica 32. Površina pod organskom proizvodnjom u Bosni i Hercegovini (ha)

2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
343	343	292	353	576	659

Izvor podataka: The world of organic production, Statistics and emergine trends FIBL&IFOAM-Organics international (2017): Frick and Bonn, 2017-02-20

Vrijednost izvezenih organskih proizvoda iz BiH na inozemno tržište u 2017. godini je iznosila 4 milijuna eura što je u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine više za 14%, a u usporedbi sa vrijednosti izvoza iz 2015. udvostručena. Države u koje se pretežno izvoze organski proizvodi su Njemačka, Holandija, Danska, Italija, Švedska i Švicarska.

Zakonodavstvo u oblasti organske proizvodnje - U skladu sa nadležnostima u oblasti poljoprivrede entiteti su donijeli ili su procesu donošenja zakonskih i podzakonskih akata za organsku proizvodnju dok Brčko Distrikt BiH ovu oblast nema uređenu. Relevantno zakonodavstvo se usklađuje za zakonodavstvom EU.

U Republici Srpskoj na snazi je Zakon o organskoj proizvodnji Republike Srpske („Službeni Glasnik RS“, broj 12/13) kao i slijedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o uvjetima za izdavanje certifikata za organske proizvode;
- Pravilnik o uvjetima za rad kontrolnih organizacija i načinu vršenja kontrole u postupku organske proizvodnje;
- Pravilnik o tehnološkim postupcima prerade u organskoj proizvodnji;
- Pravilnik o metodama organske, biljne i stočarske proizvodnje i razdoblju konverzije;
- Pravilnik o sadržini, obrascu i načinu vođenja evidencije u organskoj proizvodnji.

U Federaciji BiH na snazi je Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji („Službene novine F BiH“ broj 72/16) dok su pravilnici u procesu izrade.

Certifikacija i uslovi izvoza – Temeljne EU uredbe za organsku poljoprivrednu proizvodnju i stavljanje u promet organski proizvedenih roba u Europskoj uniji su:

- Uredba Vijeća (EC) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda
- Uredba Povjerenstva (EC) br. 889/2008 - o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda s obzirom na organsku proizvodnju, označavanje i kontrolu (obje na snazi od 2009)
- Uredba Povjerenstva (EC) br. 1235/2008, o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 s obzirom na režime za uvoz organskih proizvoda iz trećih zemalja
- Uredba Povjerenstva (EC) br. 271/2010 o izmjeni Uredbe (EZ) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EC) br. 834/2007 u pogledu oznaka organske proizvodnje Europske unije

Organski proizvodi iz zemalja koje nisu članice EU mogu se distribuirati na tržište EU samo ako su proizvedeni i ako je inspekcija provedena pod uvjetima koji su identični ili ekvivalentni onima koji se primjenjuju na organskim proizvođačima u EU. Pravila uvedena 2007. godine su fleksibilnija u odnosu na uredbu koja joj je prethodila a po kojoj su organski proizvodi mogli biti uvezeni u EU samo ako su imali EU-certifikat i ukoliko je njihova proizvodnja bila nadgledana od strane članica zemalja EU. Tada je postupak izdavanja dopuštenja zamijenjen novim pravilima uvoza i kontrolnim tijelima (certifikacijskim organizacijama) iz zemalja koje nisu članice EU, omogućeno je da budu izravno nadležne za izdavanje certifikata i nadgledane od strane Europskog povjerenstva i zemalja EU. Ovim je omogućeno Europskom povjerenstvu da vrši nadzor i praćenje uvoza organskih proizvoda. Istom regulativom postavljen je temelj za pravila EU o organskoj proizvodnji uključujući vina, proizvode akvakulture i morske trave.

Bilateralni sporazum je uobičajeni način priznavanja trećih zemalja od strane Europskog povjerenstva u suradnji sa državama članicama. Pri tome, Povjerenstvo uz potporu država članica vrši nadzor postupaka tijekom proizvodnje i kontrole organskih proizvoda da sve bude u skladu sa ciljevima i načelima EU legislative za ovu oblast.

Bosna i Hercegovina nije potpisnica bilateralnog sporazuma o priznavanju trećih zemalja od strane Europskog povjerenstva ali EU propisi dozvoljavaju da se mogu uvoziti organski proizvodi i iz trećih zemalja koje još nisu postigle bilateralni sporazum sa EU čime je i organskim poljoprivrednim proizvođačima iz Bosne i Hercegovine omogućeno da izvoze na europsko tržište. Europsko povjerenstvo je propisalo da proizvod koji se proizvodi i kontrolira na isti način kao u Europskoj uniji može imati slobodan pristup na zajedničko EU tržište. Kontrolna tijela koja namjeravaju poduzeti takve kontrole moraju biti odobrena od strane Europskog povjerenstva i država članica, a njihov nadzor je izravna dužnost Povjerenstva u suradnji sa državama članicama. Dodatno, a budući da se uvjeti proizvodnje u trećim zemljama ponekad razlikuju od onih u Europi, nije uvijek moguće primijeniti potpuno ista pravila za proizvodnju ili kontrolu. Zbog toga je moguće i postojanje sličnih pravila a koja su u skladu s ciljevima i načelima EU legislative za ovu oblast.

Postoje posebne upute Europskog povjerenstva koje propisuju kako kontrolna tijela apliciraju za odobrenja, kako se nadgledaju i koje druge mjere treba poduzeti u vezi sa uvozom organskih proizvoda i njihovom kontrolom. Propisi o uvozu olakšavaju uvoz organske hrane u EU dok u isto vrijeme promoviraju bolji monitoring i na taj način se bore protiv obmana i prevara. Uvoz iz trećih zemalja je propisan Uredbom (EC) br. 834/2007, gdje se navodi da se proizvod uvezen iz treće zemlje može staviti na tržište Zajednice kao organski proizvod pod uvjetom da:

- je proizvod proizveden u skladu sa pravilima koja proizvodnje koja su ekvivalentna pravilima proizvodnje i označavanja navedene Uredbe
- da su subjekti podvrgnuti mjerama kontrole koje su jednako učinkovite kao i mjere kontrole propisane navedenom Uredbom i da su se te mjere primjenjivale neprekidno i učinkovito;
- da su subjekti svoje aktivnosti u svim fazama proizvodnje, pripreme i distribucije u trećim zemljama podvrgnuli sustavu kontrole kako je propisano u navedenoj Uredbi;
- da je za proizvod izdata potvrda o inspekciji koju su izdali nadležno tijelo, kontrolno tijelo ili kontrolna ustanova iz treće zemlje, priznata kako je propisano navedenom Uredbom.

Aneks III Uredbe 1235/2008 sadrži listu trećih zemalja koje su priznate od strane EU da imaju ekvivalentna pravila organske proizvodnje i kontrole. Aneks IV iste Uredbe sadrži listu kontrolnih tijela i institucija priznatih i ovlaštenih da verificiraju da su proizvodi koji se stavljaju na tržište EU kontrolirani od strane tijela ovlaštenih u skladu sa Uredbom 834/2007.

Za akreditaciju uvoza u Europsku uniju postoji 6 skupina proizvoda koje jedna kontrolna agencija može kontrolirati, a to su: neprerađeni biljni proizvodi, žive životinje ili neprerađeni životinjski proizvodi, proizvodi akvakulture i alge, prerađeni poljoprivredni prehrambeni proizvodi, prerađeni poljoprivredni proizvodi za uporabu kao stočna hrana, i vegetativni sadni materijal i sjemena za uzgoj. Sva kontrolna tijela priznata od EC nalaze se u Aneksu IV Uredbe 1235/2008., a za Bosnu i Hercegovinu su navedeni:

1. "Agreco R.F. Göderz GmbH", Mündener Straße 19, 37218, Witzhausen, Germany
2. "Bio.inspecta AG", Ackerstrasse, 5070, Frick, Switzerland
3. "Ecocert SA", BP 47, 32600, L'Isle-Jourdain, France
4. "IMOSwiss AG", Weststrasse 1, 8570, Weinfelden, Switzerland
5. "LACON GmbH", Moltkestrasse 4, 77654, Offenburg, Germany
6. "ORSER", Paris Caddesi No: 6/15, 06540, Ankara, Turkey
7. "Organic Control System", Trg cara Jovana Nenada 15, 24000, Subotica, Srbija
8. "Organska kontrola", Džemala Bijedića br.2, 71000, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Aneksom V Uredbe (EC) 1235/2007 propisan je Certifikat o inspekciji koji se izdaje za svaku pojedinačnu pošiljku a sadrži podatke o certifikacijskom tijelu, izvozniku, proizvođaču, uvozniku, količinama, CN kodovima i sl.

„Organska kontrola“ je jedina kontrolna agencija sa sjedištem u Bosni i Hercegovini i ona osim teritorija BiH, može kontrolirati i proizvodnju organskih proizvoda na području Srbije i Crne Gore. Priznata je od strane Europskog povjerenstva kao ovlašteno kontrolno tijelo za certifikaciju organskih proizvoda namijenjenih izvozu na tržište Europske unije i za kontrolu neprerađenih biljnih proizvoda i prerađenih poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Iako je još od 2010. godine bilo pokrenuto pitanje i isticana potreba usvajanja zakonodavstva o organskoj proizvodnji na razini BiH, ipak ni do danas nije postignuta suglasnost da se ta aktivnost i realizira. Naime, Ustavom Bosne i Hercegovine poljoprivreda ne spada u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine gdje je također propisano i da BiH može preuzeti nadležnosti u onim stvarima u kojima se o tome postigne suglasnost entiteta. Zakonom o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku Bosne i

Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08) propisano je da je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nadležno za osiguranje uspostave koordinacije svih neophodnih institucija i drugih tijela, koordiniranje razvitka neophodnih mjera i procedura za ispunjavanje međunarodnih obveza i trgovinskih standarda u onome što se odnosi na sektor poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo, a što je propisano istim zakonom, obezbjeđuje da se sve odluke u vezi sa planiranjem na svim razinama vlasti, budu donesene u dogovoru, koordinaciji i suradnji, te uz aktivno sudjelovanje predstavnika svih odgovornih institucija i zainteresiranih stranaka koje su uključene u ruralni razvitak, a u skladu sa dobrim praksama EU.

Sa svim navedenim, a uzimajući u obzir da je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, vođeno preporukama EU kao i zahtjevima tržišta organskih proizvoda, pokretalo proceduru za donošenja zakona o organskoj proizvodnji na razini BiH, nije došlo do dogovora i suglasnosti oba entiteta da se uđe u proceduru izrade jednog okvirnog propisa. Kako je u međuvremenu, prvo u Republici Srpskoj 2013. godine usvojen Zakon o organskoj proizvodnji Republike Srpske (uključujući i naknadno donesene podzakonske akte) a nakon toga je i u Federaciji BiH 2016. godine usvojen Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji (podzakonski akti su u fazi usvajanja), smanjeno je i interesiranje uključenih i zainteresiranih stranaka da se nastavi sa izradom okvirnog propisa o organskoj proizvodnji. Također, usvajanje zakona i podzakonskih akata na razini entiteta u značajnoj mjeri je doprinijelo da se ova oblast uredi u skladu sa EU zakonodavstvom čime su dodatno obezbijeđeni bolji uvjeti za proizvodnju i izvoz organskih proizvoda a koji, kako statistike pokazuju, imaju trend stalnog porasta. Međutim, uočavajući neophodnost dodatne promocije i dizanja svijesti o mogućnostima koje pruža proizvodnja i prodaja/izvoz organskih proizvoda, neophodan je dodatni angažman svih nadležnih institucija na pružanju potpore i promoviranju organske proizvodnje kod domaćih proizvođača i konzumenta a posebno promocija na izvoznim tržištima.

Strateškim planom ruralnog razvitka BiH je prepoznat značaj organske proizvodnje te je definirana i posebna mjera – Potpora organskoj proizvodnji, zaštita životne sredine (okoliš), smanjenje utjecaja klimatskih promjena; a u okviru ove mjere zasebna podmjera – Potpora proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje u skladu sa najboljim praksama EU zahtjevima tržišta.

9. RIBARSTVO

9.1. Proizvodnja/uzgoj ribe

Ukupna proizvodnja slatkovodne ribe u 2017. godini u Federaciji BiH iznosi 1.833 tona, što je za 8,9% više u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja pastrve iznosi 1.803 tone i u odnosu na prošlu godinu porasla je za 8,8%, ostale ribe iznosi 30 tona i veća je za 18,7% u usporedbi sa prethodnom godinom. Ostvarena ukupna proizvodnja morske ribe iznosi 177 tone i veća je za 1,9% u usporedbi sa 2016. godinom.

Tablica 33. Uzgoj/proizvodnja ribe u Federaciji BiH (u tonama)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Uzgoj/proizvodnja slatkovodne ribe			
Pastrmka/pastrva	1.657	1.803	109
Ostala riba*	25	30	119
Ukupno	1.683	1.833	109
Uzgoj/proizvodnja morske ribe			
Orada	94	96	102
Lubin	80	81	102
Ukupno	174	177	102

Izvor: Federalni zavod za statistiku BiH

*Ostala riba (šaran, zlatovčica, itd.)

U Republici Srpskoj proizvodnja konzumne ribe u ribnjacima u 2017. godini smanjena je za 35,3% u odnosu na 2016. godinu. Proizvodnja konzumne ribe u šaranskim ribnjacima u 2017. godini manja je za 46,7%, dok je u pastrvskim ribnjacima manja za 29,0%. Proizvodnja šarana čini 25,5% od ukupno proizvedene ribe, proizvodnja pastrve 70,5%, a proizvodnja ostale ribe čini 4,0% od ukupno proizvedene ribe. Ovaj vidljivi pad proizvodnje isključivo je vezan za izuzetno nepovoljne vremenske prilike (nedostatak padavina i velike vrućine), posebno za slatkovodno ribarstvo. Smanjenje proizvodnje se odrazilo i na cijenu ribe na tržištu, tako da su u tijeku 2017. godine zabilježene cijene koje su bile značajno veće (u nekim slučajevima i do 50%) u odnosu na prethodne godine.

Tablica 34. Proizvodnja konzumne ribe u Republici Srpskoj (u tonama)

	2016.	2017.	Indeks 2017/2016.
Šaran	769	446	58
Pastrva	1.738	1.234	71
Ostala riba	201	71	35
Ukupno	2.708	1.751	65

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

9.2. Usklađivanje zakonodavstva u BiH sa EU zakonodavstvom u oblasti ribarstva

Bosna i Hercegovina još uvijek nije ugovorna stranka u međunarodnim, multilateralnim ili bilateralnim ugovorima u oblasti ribarstva. Sa FAO Općim povjerenstvom za ribarstvo Mediterana (FAO GFCM) surađuje u svojstvu neugovorne članice. Generalno, suradnja sa FAO GFCM i članstvo u FAO AdriaMed projektu otvara mogućnost da institucije u Bosni i Hercegovini ostvare tehničku pomoć koja će prije svega pomoći razvitku i harmonizaciji domaćeg zakonodavstva sa zahtjevima FAO Općeg povjerenstva za ribarstvo Mediterana (GFCM) a koji su konzistentni sa zakonodavstvom Europske unije.

Europsko povjerenstvo je putem zaključaka sa sastanaka Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo podržala suradnju BiH i FAO GFCM, koja će BiH prije svega pomoći u bržoj provedbi obveza predviđenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju u oblasti ribarstva, između ostalog i usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa pravnom stečevinom Europske unije u ovoj oblasti.

Kada je riječ o konkretnim aktivnostima koje su sprovedene po pitanju suradnje s GFCM, predstavnici nadležnih institucija Bosne i Hercegovine uključeni su i sudjeluju u radu radnih tijela GFCM. S tim u vezi, tijekom redovitog sastanka Odbora za usklađenost održanog u siječnju 2017. godine, analizirani su odgovori i pojašnjenja ugovornih članica kao i neugovornih članica u pogledu statusa provedbe odluka GFCM-a te razmjene relevantnih podataka i informacija koje je prethodno zatražilo Tajništvo GFCM-a. Istodobno se na sastanku razgovaralo o operacionalizaciji tehničke pomoći u svjetlu različitih zahtjeva koje je zaprimilo Tajništvo GFCM-a, a čiji cilj je rješavanje postojećih praznina u pogledu zakonodavnog usklađivanja. Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina u izvješću sa sastanka Odbora za usklađenost navedeno je da je status provedbe preporuka GFCM-a u proteklom razdoblju ohrabrujući. Budući da je Bosna i Hercegovina stekla status za suradnju izvan Ugovornog odnosa tek 2016. godine, razumljivo je da novoj članici treba vremena kako bi u pogledu harmonizacije sustigla druge zemlje članice. Evidentno je da uspoređujući regulativu koju imaju druge sudionice AdiaMed programa, a koja je usklađena sa EU regulativom, Bosna i Hercegovina bi trebala izraditi i usvojiti novo okvirno zakonodavstvo u oblasti ribarstva i akvakulture. S tim u vezi, iskazan je poseban interes za osiguranje, uz potporu GFCM, progresivne harmonizacije sa propisima EU u oblasti ribarstva.

S obzirom da GFCM također ima razvijene kapacitete za potporu zajedničkim projektima na sub-regionalnoj i regionalnoj razini koji unapređuju znanstvenu suradnju i izgradnju kapaciteta u zemljama korisnicama, a sve u skladu sa GFCM prioritetima i strateškim ciljevima, BiH je pokrenula preliminarne aktivnosti uključivanja u aktivnosti FAO AdriaMed projekta. S tim u vezi, započet je postupak potpisivanjem projektnog ugovora (u skladu sa važećim propisima u BiH). Vijeće ministara BiH utvrdilo je Prijedlog za zaključivanje Projektnog sporazuma „Znanstvena suradnja za potporu odgovornom

ribarstvu na Jadranu/potpore za uspostavu podregionalnog sustava za praćenje ribarstva“ – AdriaMed između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO). Procedura zaključivanja Ugovora je u tijeku, a Bosna i Hercegovina će se potpisivanjem projektnog sporazuma uključiti u sve aktivnosti AdriaMed projekta u oblasti znanstvene suradnje u jadranskim zemljama (Albanija, Hrvatska, Italija, Crna Gora i Slovenija), a sve u skladu s Kodeksom o odgovornom ribarstvu koji je usvojio UN FAO. Projekt financiraju Europsko povjerenstvo, Republika Italija i Republika Hrvatska. Dugoročni cilj projekta je davanje potpore jadranskim državama u ostvarenju programa zajedničkog upravljanja ribarstvom, uz punu i koordiniranu suradnju državnih uprava za ribarstvo, istraživačkih struktura, riboprerađivačkih poduzeća i profesionalnih ribara. Prijedlog ovog sporazuma biće dostavljen Predsjedništvu BiH u dalju proceduru, a za potpisnika projektnog sporazuma predložen je ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Formalni rad u ovom projektu, Bosna i Hercegovina će ostvariti nakon potpisivanja Sporazuma o implementaciji projekta. Time će doprinijeti sveukupnom ispunjavanju prioriteta i strateških ciljeva FAO GFCM-a i prioriteta zajedničke ribarske politike EU.

Na temelju prijedloga DG MARE, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine pokrenulo je i okončalo postupak za potpisivanje teksta Malteške ministarske deklaracije MedFish4Ever koja je prepoznata kao korak ka postizanju održivog korištenja ribljih resursa, zaštiti morskog okoliša i regionalnoj suradnji u Mediteranu. Potpisivanje ove deklaracije predstavlja još jedan doprinos u ispunjenju međunarodnih obveza EU, u okviru ciljeva održivog razvitka, a omogućit će i pristup značajnim fondovima EU za očuvanje i održivi razvitak ribljeg fonda.

U kontekstu izgradnje kapaciteta u oblasti ribarstva u 2017. godini održane su dvije TAIEX ekspertske misije na kojima su sudjelovali predstavnici nadležnih institucija svih razina vlasti u oblasti ribarstva u BiH, i to: Tehnička pomoć za izradu akcijskog plana u oblasti ribarstva s aspekta približavanja Bosne i Hercegovine europskim integracijama, i ekspertska misija Održivo ribarstvo (akvakultura) – proširenje znanja iz relevantnih aspekata iz oblasti akvakulture s aspekta približavanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji.

U Republici Srpskoj sprovodi se Zakon o slatkovodnom ribarstvu Republike Srpske i važeći podzakonski akti. Na temelju Zakona o ribarstvu pripremljen je nacrt Pravilnika o lovostaju, alatima, opremi i sredstvima za ribolov i zabrani lova riba koje nemaju propisanu veličinu i Pravilnika o obliku, sadržaju i obrascu dopuštenja za obavljanje ribolova, te su dostavljeni zainteresiranim akterima na sugestije i komentare. U tijeku godine izdano je jedno rješenje kojim se daje odobrenje za obavljanje djelatnosti akvakulture gospodarskom društvu, osam rješenja kojim se odobrava elektroribolov za znanstvena i stručna istraživanja. Potpisan je 51 Ugovor o privremenom korištenju ribarskih područja sa korisnicima istih, kontinuirano se vršilo praćenje provedbe odredbi Ugovora i Zakona, realizacije planova rada i poribljavanja ribolovnih voda od strane korisnika, distribucija dopuštenja i uplate naknada za korištenje ribarskih područja od strane korisnika.

Nadležnim inspekcijama upućeno je šest zahtjeva za izvanvanrednu inspekcijsku kontrolu subjekata koji obavljaju djelatnost akvakulture i korisnika ribarskih područja.

U Federaciji BiH na snazi je Zakon o slatkovodnom ribarstvu FBiH i u skladu sa njim usvojeni podzakonski akti. Nadležna tijela za provedbu Zakona o slatkovodnom ribarstvu FBiH su Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva, kantonalna ministarstva poljoprivrede, Federalna uprava za inspekcijske poslove i tijela inspekcijskog nadzora kantona (poljoprivredni i veterinarski inspektori). U dva od deset kantona u ovom entitetu usvojeni su kantonalni zakoni o slatkovodnom ribarstvu, i to u Hercegovačkom neretvanskom kantonu i Kantonu 10. Pored toga, u Hercegovačko neretvanskom kantonu na snazi je Zakon o morskom ribarstvu HNK. U postupku donošenja je Zakon o slatkovodnom ribarstvu u Zapadno-hercegovačko kantonu.

U Brčko Distriktu BiH u primjeni je Zakon o slatkovodnom ribarstvu Brčko Distrikta BiH i konkretnih aktivnosti u ovoj oblasti nije bilo tijekom 2017. godine.

10. EUROPSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA

Kako bi se odgovorilo brojnim izazovima poput globalizacije, europskih integracija, liberalizacije tržišta nadležne institucije u BiH preuzimaju brojne aktivnosti kako na multilateralnom tako i bilateralnom planu kao i planiranju međunarodne razvojne pomoći. Iako je BH poljoprivredno-prehrambeni sektor u zadnjih nekoliko godina ostvario određeni napredak u pozicioniranju na međunarodnom tržištu njegov dalji razvitak podrazumijeva prihvaćanje i primjenu međunarodnih standarda u trgovini, kako EU tako i drugih tržišta koja se odnose na sigurnost hrane, dobrobit životinja, zdravlja bilja i životinja, i javno zdravlje. Kroz uspostavu multilateralnih i bilateralnih odnosa nastoji se da sektor poljoprivrede čini značajan dio ukupnog izvoza BiH te da bude sektor gospodarstva koji ostvaruje suficit u robnoj razmjeni sa svijetom.

10.1. Primjena Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Dodatnog protokola

Drugi sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo između predstavnika Europskog povjerenstva i Bosne i Hercegovine održan je u Sarajevu 25. 10. 2017. godine i na ovom sastanku se razgovaralo o provedbi SSP-a i približavanju propisa u Bosni i Hercegovini sa pravnom stečevinom Europske unije u oblasti poljoprivrede i ribarstva, uključujući sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja. Konstantirano je da u oblasti poljoprivredne politike i politike ruralnog razvitka nije ostvaren očekivani napredak kada je riječ o ključnim prioritetima definiranim na prethodnom sastanku Pododbora. Povjerenstvo je ponovilo da BiH mora intenzivnije raditi na jačanju institucijskih kapaciteta i koordinacije usklađivanja pravnog okvira u ovoj oblasti *acquis-a*. Povjerenstvo je pozdravilo zajednički rad nadležnih institucija na izradi nacрта Strateškog plana ruralnog razvitka za cijelu BiH te pozvalo sva odgovorna tijela vlasti da ubrzaju proces njegovog usvajanja. Povjerenstvo je skrenulo pažnju na činjenicu da će za ovaj sektor biti dostupna značajna sredstva EU, uključujući za oblast sigurnosti hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja, pod uvjetom da strateški dokument bude usvojen do kraja 2017. godine. Povjerenstvo je ponovo pozvalo BiH da prevaziđe zastoju i unaprijedi pripreme po pitanju poljoprivrednog popisa koji je u zastoju već nekoliko godina. Pozdravilo je i finalizaciju državnog zakona o vinu, te izrazilo očekivanja da će zakon biti uskoro usvojen, a da će entitetski zakoni o vinu uskoro biti usaglašeni sa državnim. Povjerenstvo je pozdravilo napredak postignut u vezi sa pravilnikom o zemljopisnim oznakama te pozvalo BiH da završi proces usvajanja. Također je pozvalo na usvajanje državnog zakona o organskoj poljoprivrednoj proizvodnji, te podsjetilo da je preostalo da se usaglase informacijski sustavi u poljoprivredi širom BiH.

U oblastima sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, Povjerenstvo je ponovo pozvalo BiH da usvoji paket državnih zakona o sigurnosti hrane i veterinarstvu. Povjerenstvo je primilo k znanju da BiH namjerava podnijeti zahtjev za dopuštenje za izvoz pasteriziranog svježeg mlijeka i mliječnih proizvoda u EU. Povjerenstvo je pozdravilo generalno dobru razinu cijepjenja protiv bolesti kurgave kože u BiH. Povjerenstvo je također pozdravilo pristupanje BiH Međunarodnoj konvenciji o zaštiti novih biljnih sorti (Konvencija UPOV).

Politike ribarstva također se moraju uskladiti širom zemlje, te sa *acquis-em* u cilju povećanja potencijala proizvođača iz BiH za izvoz u EU. Povjerenstvo je pozvalo BiH na potpisivanje Malteške deklaracije *MedFish4Ever* o suradnji i održivom razvitku ribarstva za sve priobalne države na Mediteranu, koje je ranije najavljeno.

Primjena Dodatnog protokola

Nadležne institucije u BiH su u redovitoj proceduri pripremile i objavile Carinsku tarifu za 2017. godinu čiji su sastavni dio Carinske kvote otvorene Protokolom uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Primjena carinskih kvota je počela 1. veljače 2017. godine, a Carinska tarifa za 2017. godinu obuhvaća nomenklaturu roba koja je u skladu sa Harmoniziranim sustavom i sa Kombiniranim nomenklaturom koju koristi Europska unija, oznake za posebne zahtjeve države i dodatne šifarske oznake, carinske

stope koje se primjenjuju na robu obuhvaćenu nomenklaturom, preferencijalne carinske stope u skladu sa međunarodnim sporazumima koje je BiH zaključila sa određenim zemljama ili skupinama zemalja i tarifne kvote.

Primjena Dodatnog protokola uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju kako bi se uzelo u obzir pristupanje Hrvatske je jedan od najznačajnijih događaja za poljoprivredno prehrambeni sektor u Bosni i Hercegovini, s obzirom na dodatnu razinu liberalizacije koja je omogućena za proizvode iz EU. U isto vrijeme Europsko povjerenstvo je Bosni i Hercegovini povratilo povlašten status u izvozu voća i povrća ponovnim vraćanjem autonomnih trgovinskih mjera. Također, povećane su i kvote za izvoz vina, šećera i ribe podrijetlom iz Bosne i Hercegovine. Otvaranje tržišta u principu ima pozitivan utjecaj na obujam trgovine i stabilizacije cijena na tržištu, mada će efekte liberalizacije i primjene dodatnog Protokola biti moguće relevantno ocijeniti tek u razdoblju koje predstoji, s obzirom da je 2017. godina prva godina njegove primjene. Generalno promatrajući, kvote koje su dogovorene Dodatnim protokolom u 2017. godini su uglavnom samo djelimično iskorištene i nisu imale utjecaj na količinsko povećanje uvoza tih proizvoda, već se u suštini desilo da se uvozi ista količina proizvoda, ali nakon izmjene uvjeta bez carine, a sve u okviru dogovorene količine.

U nastavku je dat pregled iskorištenosti kvota za poljoprivredne proizvode obuhvaćene Dodatnim protokolom kako slijedi:

Mlijeko i mliječni proizvodi - U prvoj godini primjene Dodatnog protokola tj. 2017. godini ukupna kvota za uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz EU na BH tržište bez carina iznosila je 13.975 tona od čega za: mlijeko 6.152 tona, jogurt i ostale mliječno-kisele proizvode 6.808 tona, sir 520 tona, maslac 360 tona, pavlaku/vrhnje 110 tona i mlijeko u prahu 25 tona. Količina mlijeka koja je uvezena iz EU bez carina iznosila je 3.427 tona što ukazuje da je kvota iskorištena oko 56%, jogurta 65%, ostalih mliječno-kiselih proizvoda oko 63%, sira 77% od ukupne kvote, maslaca 53%, pavlake 100% , a mlijeka u prahu nije uopće korištena u 2017. godini.

Živa goveda - Dodatnim protokolom dati su carinski ustupci za uvoz živih goveda za klanje i krave za klanje mase veće od 300 kg u količini od 1.935 tona i ostale krave za klanje u količini od 190 tona. Količina goveda za klanje mase veće od 300 kg koja su uvezena u 2017. godini bez carine u BiH iznosila je 940 tona što je iskorištenost kvote za bescarinski uvoz od 49%. Što se tiče druge kategorije živih goveda za klanje – ostalo, bez carine je uvezeno samo 10 tona što čini oko 5% od ukupne kvote za bescarinski uvoz.

Žive svinje - Ukupna kvota za uvoz živih svinja bez carine iznosi 2.525 tona od koje je 1.755 tona namijenjeno za uvoz ostalih svinja, 575 tona za uvoz svinja koje su se bar jednom prasile mase ne manje od 160 kg, i također ostale svinje u količini od 195 tona. Od navedenih kategorija jedino je korištena kvota za bescarinski uvoz kategorije svinja kategorije ostale za koje je data najveća kvota od 1.755 tona s tim što je uvezeno 375 tona živih svinja što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 21%. Za preostale dvije kategorije svinja nije bilo zainteresiranih za bescarinski uvoz tako da nisu bile ni korištene.

Perad - Dodatnim protokolom predviđen je uvoz žive peradi odnosno kokoši bez carine u količini od 1.455 tona s tim što ova kategorija kokoši nije uopće bila zastupljena u ukupnom uvozu niti je korištena povlastica uvoza bez carine.

Meso peradi - Ukupna godišnja kvota za uvoz mesa peradi iz EU u BiH bez carine iznosi 780 tona od kojih je u prvoj godini primjene Dodatnog protokola iskorišteno samo 25 tona ili 3%. Naime, od ukupno osam kategorija pilećeg mesa za koje su dazi carinski ustupci, bez carine se uvozi samo jedna kategorija i to ostali klanički pileći proizvodi za koje je propisana kvota od 50 tona s tim što je ona iskorištena oko 50% u prvoj godini primjene Dodatnog protokola.

Med - Med je još jedan od proizvoda za koji je dat carinski ustupak za uvoz bez carine ali u količinu od 165 tona. Količina meda koja uvezena u BiH bez carine iznosi 56 tona što ukazuje na nizak stepen iskorištenosti kvote od 34%.

Povrće - Kvota za uvoz krumpira bez carine iznosi 1.315 tona od čega 50 tona za uvoz mladog krumpira i 1.265 tona za uvoz ostalog krumpira. Kvota za uvoz mladog krumpira je iskorištena 100%. a ostalog krumpira 7,7%. Kvota za uvoz kupusa na BH tržište bez carine iznosi 280 tona i iskorištena je u iznosu od 12%. Kvota od 50 tona za uvoz mrkve bez carine je iskorištena u potpunosti, odnosno 100%.

Voće - Bescarinski uvoz višanja je omogućen za uvoz svježih višanja i to u količini od 410 tona s tim što kvota nije nikako korištena. Za prerađene višnje je također data kvota za uvoz i to u količini od 70 tona i iskorištena je 64%.

Stono grožđe - Kod stonog grožđa kvota za bescarinski uvoz je iskorištena 100%, odnosno u dogovorenoj količini od 45 tona.

Kobasice i mesne prerađevine

Kobasice suve ili za mazanje – Za ovu kategoriju proizvoda je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 285 tona i kvota za bescarinski uvoz kobasica je iskorištena oko 79%.

Ostale kobasice - Za ovu kategoriju kobasica kvota u prvoj godini primjene Dodatnog protokola iznosi 1.693 tone. Količina ove kategorije proizvoda koja je uvezena bez carine iznosila je 939 tona što znači da je iskorištenost kvote bila oko 55%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi

Homogenizirani proizvodi - Kvota za uvoz homogeniziranih proizvoda bez carine iznosi 75 tona i kvota je iskorištena 8%, pripremljeni ili konzervirani proizvodi od džigerice/ostali stepen iskorištenosti kvote je 90%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od mesa ćurki-ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ovog proizvoda iznosi 40 tona i iskorištena je oko 7%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa-ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ove kategorije mesa iznosi 30 tona od kojih je iskorišteno oko 93% odnosno uvezeno je 28 tona.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržaj do 25% kokošijeg mesa - Pogodnost uvoza većih količina ove kategorije mesa bescarinskog uvoza nisu u potpunosti iskorištene s obzirom da je od dozvoljene kvote koja iznosi 170 tona, iskorišteno više od pola odnosno 79%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od butova i komada od svinja – Kvota za bescarinski uvoza ove kategorije mesa iznosi 360 tona i iskorištena je oko 13% u 2017. godini.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržajem od 40% do 80% svinjskog mesa ili drugih klaničkih proizvoda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carine iznosi 445 tona i u prvoj godini je iskorištena 70%.

Konzervirana govedina – Kvota za uvoz ove vrste proizvoda bez carine iznosi 70 tona. Na temelju raspoloživih podataka o iskorištenosti kvota evidentno je da je bez carine uvezeno 14 tona što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 20%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od goveda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carinskog opterećenja iznosi 295 tona i u 2017. godini je iskorištena oko 55%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa nekuhani za koje je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 130 tona i iskorištena je oko 2% tijekom 2017. godine.

Preostala tri proizvoda (16023290, 160249 15 i 16024950) za koje je data kvota u količini od 230, 150 i 60 tona nisu zabilježeni u uvozu, a ujedno nisu iskorištene ni kvote za njihov bescarinski uvoz u 2017. godine.

Šećer – Kvota za bescarinski uvoz šećera u 2017. godini iznosi 3.525 tona od kojih je 3.470 tona namijenjeno za uvoz bijelog šećera i 55 tona za uvoz šećera sa dodatim aromama ili materijama za bojenje. Ukupna kvota za uvoz šećera bez carine iskorištena je 35% s obzirom da je uvezeno 1.221 tona.

Prerađevine od povrća - Ukupna kvota za uvoz prerađevina od povrća iznosi 620 tona od kojih je 265 tona namijenjeno za uvoz kornišona, 245 tona za miješano povrće, slatke paprike 70 tona i kiseli kupus 40 tona.

Oko 16 tona ili 59% uvoza krastavaca i kornišona je uvezeno bescarinski u okviru kvote.

Bescarinski uvoz slatke paprike je omogućen u količini od 70 tona, ali ova pogodnost nije korištena u 2017. godini.

Kvota za bescarinski uvoz mješavina povrća iznosi 245 tona i iskorištena je oko 28% s obzirom da je uvezeno 68 tona tijekom 2017. godine.

Kvota za bescarinski uvoz kiselog kupusa iznosi 40 tona i iskorištena je 38%.

Keks i njima slični proizvodi, slatki vafli i oblande - Kvota za bescarinski uvoz keksa i njima sličnih proizvoda iznosi 1.300 tona od kojih je u 2017. godini iskorišteno 35% s obzirom da je uvezeno 454 tone ovih proizvoda.

Alkoholna pića-lozovača i komovica- Kada je riječ o bescarinskom uvozu alkohola carinski ustupak je dat za uvoz 85 tona lozovače i komovice. Na temelju izvješća o iskorištenosti kvota ista nije korištena za bescarinski uvoz loze i komovice i ostala je neiskorištena iako su oba proizvoda zastupljena u uvozu. Naime, ukupan uvoz lozovače i komovice u 2017. godini je iznosio 13 tona u vrijednosti od 78 tisuća KM te je zabilježio smanjenje od 16% količinski, odnosno 19% vrijednosno u odnosu na prethodnu godinu.

Vino - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz pjenušavog vina i vina od svježeg grožđa bez carine za 2017. godinu u količini od 13.765 hektolitara. Na temelju podataka o iskorištenosti kvota tijekom 2017. godine, uvezeno je 12.707 hektolitara vina, što znači da je kvota za bescarinski uvoz vina iskorištena skoro u potpunosti, odnosno 92%.

Cigarete - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz 3.200 tona cigareta. U prvoj godini primjene protokola uvezeno je 814 tona cigareta za koje je dat carinski ustupak te je kvota iskorištena oko 25%.

10.2. Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)

Pod predsjedanjem Republike Srbije u Beogradu je 23. studenog 2017. godine održan jedanaesti sastanak CEFTA Zajedničkog odbora. Kao predsjedavajuće CEFTA strukturama u 2017. godini, Srbija, Albanija i Kosovo* su podnijele izvješća o implementaciji njihovih programa predsjedavanja i preglede najvažnijih aktivnosti na kojima se radilo unutar formiranih CEFTA struktura u razdoblju između siječnja i prosinca 2017. godine.

Pododborom za poljoprivredu i SPS u 2017. godini predsjedavala je Albanija, od koje naredne godine Bosna i Hercegovina preuzima predsjedavanje.

Kao nastavak aktivnosti iz 2016. godine, Dodatni protokol 5 CEFTA 2006 Sporazuma usvojen je u Beogradu, 26. svibnja 2017. Usvajanje Dodatnog protokola 5 predstavlja znak spremnosti CEFTA stranaka da poduzmu sve napore na unapređenju regionalne trgovine kroz pojednostavljivanje i olakšavanje carinskih procedura, smanjenje formalnosti u trgovini, elektroničku razmjenu podataka kao i međusobno priznavanje ovlaštenog ekonomskog operatera (AEO). Dodatni protokol 5 se sastoji

iz dva dijela, prvi dio je u cjelosti normativne naravi, dok se u drugom dijelu govori o tehničkom aneksu. Važno je napomenuti da ova dva dijela Dodatnog protokola 5 predstavljaju cjelinu i nemoguće ih je primjenjivati odvojeno.

Puna implementacija Dodatnog protokola 5 će doprinijeti naporima regiona na stvaranju regionalnog ekonomskog područja kako je to predviđeno Višegodišnjim akcijskim planom (MAP) usvojenim tijekom Samita za Zapadni Balkan u Trstu zasnovanom na pravnom okviru CEFTA i SAA.

U tijeku 2017. godine, svaka CEFTA Stranka je među-institucionalno sačinila Memorandum o razumijevanju koji proizilazi kao obveza iz Dodatnog protokola 5. Memorandum o međusobnoj suradnji potpisan je između devet institucija u Bosni i Hercegovini: Uprave za neizravno oporezivanje BiH, Agencije za sigurnost hrane BiH, Agencije za lijekove i medicinska sredstva BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja, Agencije za nadzor nad tržištem BiH, Ureda za veterinarstvo BiH, Federalne uprave za inspeksijske poslove i Republičke uprave za inspeksijske poslove RS, uključenih u proces olakšavanja trgovine i stupio je na snagu 25. 08. 2017. godine. Memorandum će biti uvršten u Aneks II CEFTA Dodatnog protokola 5.

Konceptna nota o izradi odredbi o provedbi postupaka validacije za međusobno priznavanje graničnih dokumenata i procedura predstavljena je na jedanaestom sastanku Pododbora za poljoprivredu i SPS, održanom u Tirani u listopadu 2017. godine. Pomoć je osigurana kroz Komponentu 3 Akcije "Podrška olakšavanju trgovine između CEFTA Strana". Na ovom sastanku je također predstavljen razvitak nove statističke baze podataka u poljoprivrednoj trgovini u CEFTA regionu. Dodatno, predstavnici GIZ-a obavijestili su CEFTA Stranke da su odabrana dva sektora za analizu lanca snabdijevanja - jestivo povrće i određeni korijeni i gomolji, a za industrijske proizvode - gvožđe i čelik, sve u okviru analize novih lanaca snabdijevanja u CEFTA-i s ciljem promocije trgovine.

Ministarska konferencija je održana u studenom 2017. godine, uz prisustvo ministara CEFTA Stranaka/njihovih ovlaštenih predstavnika, predstavnika Europskog povjerenstva i Vijeća za regionalnu suradnju. Glavni fokus konferencije je bio na suradnji CEFTA Stranaka, usmjeravanju prema regionalnom ekonomskom području.

CEFTA Tjedan 2017 - Tjedan poslovnih, trgovinskih i investicijskih mogućnosti je održan također u studenom kroz tri sesije:

- Sesija I: Olakšavanje slobodne trgovine robama i uslugama i harmonizacija CEFTA tržišta sa EU
- Sesija II: Regionalna investicijska agenda
- Sesija III: CEFTA-LSEE okrugli sto o analizi podataka.

Sudionici CEFTA Tjedna su bili predstavnici CEFTA Stranaka, međunarodnih organizacija, ambasada, akademske zajednice i gospodarstva.

U 2018. godini će CEFTA 2006 Sporazumom i pojedinim njegovim strukturama predsjedavati Kosovo*. Albanija će predsjedavati Pododborom za carine i pravila podrijetla, dok će Bosna i Hercegovina biti zemlja predsjedavajuća Pododborom za poljoprivredu i SPS.

10.3. Međunarodni sporazumi/Memorandum o suradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka

Primarni cilj pokretanja procedura i zaključivanje Sporazuma/Memoranduma je potreba za unapređenje i proširenje sveukupne međusobne suradnje, povećanja obujma trgovine, a sa zemljama sa kojima se dijeli zajednički cilj, pridruživanje Europskoj uniji, suradnja i razmjena iskustava na području usklađivanja zakonodavstva sa pravnom stečevinom Europske unije, te korištenja fondova Europske unije za poljoprivredu i ruralni razvitak.

- **Memorandum o razumijevanju (MOR) između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva Republike Makedonije o suradnji u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka zaključen je u Sarajevu, 23. srpnja 2017. godine**

Ovim Memorandumom o razumijevanju su predviđene aktivnosti vezane za promociju trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima značajnim za dvije zemlje, suradnja u procesima europskih integracija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, kao i u oblasti ribarstva i akvakulture, kroz razmjenu iskustava i tehničke pomoći, s ciljem jačanja administracijskih i institucijskih kapaciteta obiju zemalja, također, predviđena je razmjena znanstvenih i tehničkih informacija i unapređenje neposredne međunarodne suradnje između institucija obiju zemalja u oblasti poljoprivrede i srodnim sektorima kao i razmjena iskustva u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, oblasti upravljanja šumama i drugo. Implementacija MOR se očekuje u narednom razdoblju kroz postupak formiranja Odbora čiji zadatak je praćenje i poticanje implementacije suradnje definirane Memorandumom.

- **Sporazum između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ministarstva poljoprivrede NR Kine o suradnji u oblasti poljoprivrede zaključen u Budimpešti 27. 11. 2017. godine**

Zaključivanjem ovog Sporazuma otvara se proces intenzivne komunikacije institucija kao i biznis zajednice u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka u obje zemlje, uz promoviranje ekonomske, znanstvene i tehnološke suradnje između dvije zemlje u ovim oblastima. Sporazum pruža mogućnost za razmjenu informacija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, fitosanitarnim, veterinarskim pitanjima, pitanjima sigurnosti hrane, te pruža uvjete za potporu uspostave kontakata među poduzetnicima i uspostavi naučnih kontakata u različitim oblastima sektora poljoprivrede i ruralnog razvitka. Sporazumom je također predviđen nastavak jačanja komunikacije i koordinacije u okviru "16 + 1" mehanizma suradnje između Kine i zemalja Središnje i Istočne Europe, te zajedničko promoviranje "16 + 1" suradnje u oblasti poljoprivrede i u okviru Udruženja za promociju poljoprivredne suradnje između Kine i zemalja Središnje i Istočne Europe. Jedan od značajnijih napredaka koji je ostvaren ovim Sporazumom se ogleda u unapređenju suradnje u okviru 21. međunarodnog sajma gospodarstva održanog u Mostaru 10. travnja na kojem su poljoprivredni proizvođači imali priliku ostvariti suradnju sa kineskim kompanijama.

Implementacija međunarodnih projekata

Regionalni Projekt UN FAO – TCP/RER/3502 „Tehnička potpore za korištenje drvne energije u cilju unapređenja ekonomski održivo ruralnog razvitka i ispunjavanja ciljeva obnovljivih izvora 2020 za Zapadni Balkan“, zaključen u svibnju 2015. godine.

Glavni cilj projekta je da pruži potporu nadležnim institucijama Bosne i Hercegovine, Albanije, te Republike Makedonije kako bi se poboljšale stručne sposobnosti osoblja u šumarstvu u vezi sa energijom na bazi drva, kako bi se prevazišli nedostaci u postojećim podacima i informacijama o potencijalima drvne biomase i potrošnji drvnog ogreva, te doprinijelo ostvarivanju nacionalnih ciljeva u vezi sa sudjelovanjem obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji finalne energije do 2020. godine. Projekt je implementiran u razdoblju od 1. travnja 2015. do 20. prosinca 2017. godine. Ostvareni su rezultati u vidu različitih tehničkih izvješća i prikupljenih baza podataka. Implementirajuća institucija ispred BiH je bio Šumarski fakultet, Univerzitet u Banja Luci.

Projektni sporazum „Potpora planiranju razvitka pod vođstvom lokalne zajednice i provedbi pilot projekta na području Livna (kanton 10)“ između Vijeća ministara BiH i UN FAO, zaključen u svibnju 2017. godine

Glavni cilj FAO projekta je potpora održivom razvitku ruralnih područja u Bosni i Hercegovini na temelju pristupa lokalnog razvitka pod vođstvom zajednice. Aktivnosti su se odvijale na području Kantona 10 (Livanjski kanton) i uključeno je 5 općina: Bosansko Grahovo, Glamoč, Livno, Kupres i

Tomislavgrad. Izbor područja potkrepljuje se raznolikošću i agroekološkom specifičnošću područja. Područje sačinjava međusobno povezani dio ne samo u ljudskom, zemljopisnom, povijesnom i ekonomskom smislu, nego i uglavnom zbog hidro potencijala koji je glavni izvor vode za stanovništvo i navodnjavanje kao i proizvodnju energije za Bosnu i Hercegovinu.

Projekt je imao četiri specifična cilja:

- Sveobuhvatni pristup: poboljšani kapaciteti programiranja, koordinacije i provedbe za održivi ruralni razvitak Livanjskog polja koristeći participacijske pristupe od dna do vrha,
- Upravljanje prirodnim, kadrovskim i kulturnim resursima u cilju osiguranja dugoročnog očuvanja bioraznolikosti
- Razvitak učinkovitih, integriranih vrijednosnih prehrambenih lanaca za kvalitetne proizvode uključujući proizvode sa jasnim zemljopisnim identitetom
- Potpora održivom i pravičnom povećanju prihoda za ruralne zajednice u cilju diverzifikacije poljoprivrednih imanja.

Rezultati projekta: izrađena Strategija ruralnog razvitka Kantona 10, te lokalne strategije, odnosno Planovi ruralnog razvitka za Livno i Bosansko Grahovo i Studija izvodljivosti za glavni plan ruralnog turizma.

Formirani su: planski i implementacioni odbori, povjerenstva ili drugi oblici formalnog/neformalnog organiziranja, kao i konzorciji koji zajednički upravljaju marketingom i promocijom tradicionalnih označenih proizvoda u robnom lancu. Veliki broj farmera je prisustvovao radionicama i obukama o diverzifikaciji, dobrobiti životinja, higijenskim i drugim EU standardima.

Projektni sporazum „Jačanje kapaciteta za upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe (DRRM) i uvođenje praksi prilagođavanja klimatskim promjenama (CCA) u sektoru poljoprivrede na Zapadnom Balkanu“ između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i UN FAO zaključen u listopadu 2017. godine

Projekt je lansiran u cilju povećanja otpornosti poljoprivrednih zajednica na prirodne nepovoljnosti, a projektnim aktivnostima da se ojačaju institucijski mehanizmi i unapređenje tehničkih kapaciteta, alata i metoda u ministarstvima poljoprivrede zemalja Zapadnog Balkana.

Očekivani rezultati projekta:

- Poboljšani tehnički kapaciteti i alati za bolje planiranje i implementaciju mjera za smanjenje rizika u poljoprivredi (razvijeni i institucionalizovani);
- Ojačani tehnički kapaciteti regionalnih i državnih institucija u pružanju pravovremenih, točnih i sveobuhvatnih informacija ranog upozoravanja relevantnih aktera u poljoprivrednom sektoru;
- Harmonizacija institucionalnih kapaciteta u djelotvornoj procjeni štete i gubitaka i procjeni potreba u poljoprivredi nakon katastrofe;
- Jačanje kapaciteta za lokalno upravljanje i smanjenje rizika od katastrofe i uvođenje praksi prilagodbe klimatskim promjenama, planiranjem i provedbom obuka iz dobrih praksi radi jačanja znanja, vještina i svijesti o mjerama smanjenja rizika od katastrofe u svih pet zemalja.

10.4. Planiranje i koordinacija donatorske pomoći

Koordinacione sastanke donatora u sektoru poljoprivrede organizira i njima koordinira Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. U cilju realizacije mjere 1.8. Prvog prioritetnog područja Operativnog programa Bosne i Hercegovine za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak u BiH, formirana je Radna skupina za planiranje i koordinaciju međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka. Radna skupina se rukovodi preporukama iz godišnjeg Izvješća o napretku Bosne i Hercegovine kojeg priprema Europsko povjerenstvo, ključnim principima iz Pariške deklaracije o djelotvornoj pomoći, koju je Bosna i Hercegovina potvrdila 2010. godine, strateškim dokumentima Bosne i Hercegovine i principima širokog sektorskog pristupa koji se primjenjuje kod programiranja u

okviru EP Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II). Radna skupina ima zadatak da sustavno prati programiranje i realizaciju pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći i planira održavanje donatorskih sastanaka. Predstavnici institucija imaju značajnu ulogu u programiranju i implementaciji projekata i programa međunarodne pomoći. Kroz aktivno sudjelovanje u radu upravnih odbora projekata imaju i upravljačku ulogu. Tijekom 2017. godine Radna skupina je održala dva sastanka.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine je organizator desetog po redu, godišnjeg sastanka informiranja donatora za sektor poljoprivrede, prehrane, i ruralnog razvitka u BiH koji je održan u travnju 2017. godine. Sastanku su, uz predstavnike nadležnih institucija iz BiH, prisustvovali najznačajniji donatori u ovom sektoru u BiH i to: Europska unija, Japan, Holandija, Švedska, Češka, Njemačka, Italija, Poljska, Sjedinjene Američke Države, Švicarska i specijalizirane organizacije pri Ujedinjenim narodima: UNDP i FAO. Isto tako Bosna i Hercegovina, za ostvarivanje svojih strateških ciljeva, koristi sredstava međunarodnih financijskih institucija kao što su IFAD i Svjetska banka, čiji su predstavnici, također, članovi foruma donatora u sektoru poljoprivrede. Prioriteti djelovanja za donatore bi i ubuduće trebalo da budu usklađeni sa prioritetima Bosne i Hercegovine i međusobno usklađeni, a kroz takav angažman će se pomoći Bosni i Hercegovini u provedbi reformi i ispunjavanju uvjeta za članstvo u EU u oblasti poljoprivrede.

Osnovni pravci djelovanja donatora u predstojećem razdoblju usmjereni su u oblasti:

- nadogradnje i jačanje administracijskih kapaciteta (kadrovski i materijalno), koordinacija i jačanje suradnje između relevantnih institucija ključnih za poljoprivredu, razvitak ruralnih područja i međunarodnu trgovinu, a posebno u oblasti standardizacije, akreditacije, veterinarstva, zaštite bilja, sigurnosti hrane, statistike i nadzora nad tržištem;
- usvajanje zakonodavstva u oblasti proizvodnje hrane, unapređenje i usklađivanje sustava službenih kontrola sa europskim standardima;
- uspostave sveobuhvatne strukture za dobivanje pretpristupne pomoći u sektoru poljoprivrede kroz Instrument za pretpristupnu pomoć Europske unije;
- unapređenja poljoprivredne statistike kroz razvitak Poljoprivrednog informacionog sustava.

Bez obzira na to što Bosna i Hercegovina nije mogla koristiti sredstva iz IPA II, tijekom 2017. godine, ipak je bila na raspolaganju Tehnička pomoć Europskog povjerenstva i instrument za razmjenu informacija (*Technical Assistance and Information Exchange – TAIX*) koja je dostupna u okviru Generalnog direktorata za susjedstvo pregovaranje proširenja Europskog povjerenstva (DG NEAR). Korištenjem ovog instrumenta tehničke pomoći, organizirano i održano, osam radionica, šest espertskih misija, a predstavnici Bosne i Hercegovine su imali priliku i uzeli sudjelovanje u pet studijskih posjeta u zemljama Europske unije kao i jednoj međunarodnoj, višenamjenskoj radionici.

11. MJERE I PRIORITETI U OBLASTI POLJOPRIVREDE, ISHRANE I RURALNOG RAZVITKA ZA 2018. GODINU

Mjere i prioriteti u oblasti poljoprivrede, ishrane, i ruralnoga razvitka za 2018. godinu vezani su za aktivnosti koje su ključne za napredak BiH u kontekstu europskih integracija i provedbe reformi, međunarodnu suradnju, usvajanje i implementaciju strateških dokumenata, poboljšanje i unapređenje politike poticaja, ubrzanje procesa usklađivanja regulative sa Europskom unijom i implementacije već harmoniziranih propisa, razvitak poljoprivredne politike i politike razvitka ruralnih sredina.

Prioriteti i mjere politike u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka za 2018. godinu

Ostvarivanje uvjeta za napredak Bosne i Hercegovine u približavanju Evuopskoj uniji, predstavlja, u stvari, ispunjavanje prioritetnih uvjeta i provedbu neophodnih planiranih reformi. Zbog toga i ciljevi rada institucija na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, koje su nadležne za poljoprivredu, ishranu, šumarstvo i ruralni razvitak su u narednom razdoblju usmjereni na brži i učinkovitiji razvitak i integriranje poljoprivrede u europsko i svjetsko tržište. Reformski procesi su usmjereni na:

- pravno usklađivanje, odnosno poduzimanje i implementaciju propisa sa pravnom stečevinom Europske unije,
- dostizanje potrebne razine standarda kvalitete i sigurnosti hrane za nesmetanu trgovinu poljoprivrednim robama i izvoz svih roba životinjskog podrijetla na tržište Europske unije
- ispunjavanje uvjeta za korištenje pretpristupnih fondova EU za poljoprivredu i ruralni razvitak
- poljoprivredne politike i politike ruralnog razvitka.
- izgradnju i jačanje institucijskih kapaciteta

U oblasti **ZAKONODAVSTVA** kao jednog od prioritetnih područja za provedbu reformi u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka, planirano je usvajanje:

- Plana usklađivanja-usvajanja pravne tekovine Europske unije u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, veterinarstva, sigurnosti hrane i zaštite zdravlja bilja.
- Zakona o hrani Bosne i Hercegovine;
- Zakona o veterinarstvu Bosne i Hercegovine;
- Zakona o izmjenama Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvitku Bosne i Hercegovine;
- Zakona o vinu Bosne i Hercegovine,
- Unapređenje zakonodavnog okvira za razvitak i jačanje organske proizvodnje u Bosni i Hercegovini;
- Poboljšanje regulatornog okvira za kontrolu uvoza hrane koja nije životinjskog podrijetla.

Pored navedenog, potrebno je nastaviti implementaciju i realiziranje obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i raditi na postizanju dogovora sa svim razinama vlasti oko uspostave zakonodavnog okvira za provedbu poljoprivrednog popisa.

U dijelu koji se odnosi na **POLITIKE POLJOPRIVREDE I POLITIKE RURALNOG RAZVITKA** potrebno je:

- Realizacija Strateškog plana ruralnog razvitka Bosne i Hercegovine (2018-2021.),
- Postepeno harmonizirati mjere pomoći u poljoprivredi,
- Uskladiti mjere ruralnog razvitka u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i Brčko Distriktu BiH i razviti mjere ruralnog razvitka u skladu sa EU mjerama,

- Poticati usvajanje standarda kvalitete i jačanje konkurentnosti proizvođača kroz usklađivanje mjera potpore na razini zemlje bilo da su to subvencije za proizvođače ili grantovi za investicije,
- Poboljšati učinkovitost korištenja i razinu zaštite raspoloživih poljoprivrednih resursa,
- Inicirati potpisivanje i realiziranje bilateralnih sporazuma za unapređenje suradnje i trgovine, a posebno sporazuma koji se odnose na unapređenje i proširenje međusobne suradnje u okviru procesa pristupanja Europskoj uniji u dijelu usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i korištenje fondova europskih fondova za poljoprivredu i ruralni razvitak,
- Poboljšanje uvjeta vanjsko-trgovinskog poslovanja i zaštite domaće proizvodnje, prije svega jačanjem primarne poljoprivrede i prehrambene proizvodnje,
- Izgradnja kapaciteta za suočavanje sa prirodnim katastrofama u cilju povećavanja razine spremnosti za sprečavanje i zaštitu od izvanrednih situacija koje mogu utjecati na poljoprivredni sektor (poplave, suša i drugo).

U cilju **ISPUNJAVANJA UVJETA ZA IZVOZ HRANE** nužno je:

- Realizirati preporuke Agencije za hranu i veterinarstvo EU (FVO) s ciljem dobivanja odobrenja za izvoz pilećeg mesa i konzumnih jaja na tržište EU;
- Nastaviti aktivnosti na dobivanju dopuštenja za izvoz pasteriziranog mlijeka i proizvoda od pasteriziranog mlijeka;
- Realizirati u potpunosti sve aktivnosti definirane u Mapi puta s ciljem stvaranja uvjeta za izvoz proizvoda životinjskog i biljnog podrijetla,
- Izraditi i usvojiti propise i mjere za uvođenje tržišnih standarda kvalitete u skladu sa europskim i OECD standardima (tržišni standardi za voće i povrće, žitarice, meso i mlijeko...) odnosno sa standardima organizacije zajedničkog tržišta EU,
- Ojačati lanac upravljanja i sustav službene kontrole hrane i hrane za životinje, koji je usklađen sa europskim standardima, središnju bazu podataka,
- Organizirati i sprovesti niz obuka za subjekte u poslovanju sa hranom po standardima EU o kontroli kvalitete,
- Dodatno uskladiti sustave službenih veterinarskih i fitosanitarnih kontrola sa europskim standardima,
- U oblasti ribarstva ubrzati aktivnosti na usklađivanju domaćeg zakonodavstva koje uređuje ovu oblast i uložiti dodatne napore u provedbi *acquisa* za oblast akvakulture.

Za **IZGRADNJU I JAČANJE INSTITUCIJSKIH KAPACITETA** u sektoru poljoprivrede, prehrane, ruralnog razvitka, potrebno je:

- unaprijediti poljoprivrednu statistiku kroz razvitak Poljoprivrednog informacijskog sustava, tako što će se ubrzati proces harmoniziranja Registara poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata; nastaviti aktivnosti na uspostavi sustava zemljišnih registara (LIPS-a), nastaviti aktivnosti na uspostavi i razvitku Mreže računovodstvenih podataka poljoprivrednih gazdinstava, i započeti aktivnosti na uspostavi Poljoprivredno-tržišnog informacijskog sustava
- institucijski i administracijski ojačati kapacitete sustava službene kontrole hrane i inspekcije, posebno na određenim graničnim kontrolnim točkama,
- ojačati institucijske i administracijske kapacitete, posebno kapacitete fitosanitarnih inspektora za službene kontrole unutarnjeg tržišta,
- unaprijediti integrirano upravljanje štetocinama kroz provedbu obuka o zahtjevima i standardima za korištenje sredstava za zaštitu bilja,

- ojačati sposobnosti za analitiku sprovedenih politika, strategija, programa i mjera,
- intenzivirati aktivnosti na uspostavi sustava monitoringa i evaluacije u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka,
- intenzivirati napore u pronalaženje modela za IPARD operativne sustave u skladu sa EU zahtjevima i ustavnim nadležnostima u BiH,
- Izraditi i usvojiti:
 - Smjernice za uspostavu i razvitak Poljoprivrednog informacijskog sustava sa ciljem objedinjavanja podataka, boljih analiza utjecaja i boljeg ciljanja politika;
 - Strateški okvir za upravljanje životinjskim nusproizvodima u skladu sa acquis-om

Pred poljoprivredom u Bosni i Hercegovini u predstojećem razdoblju važan prioritet ostaje potreba kreiranja agrarne politike i uvođenje onih instrumenata koji će omogućiti dinamičko restrukturiranje poljoprivrednog sektora, modernizaciju, a ujedno i učinkovito približavanje EU integracijama. Aktivnim uključivanjem i angažmanom nadležnih institucija na svim razinama vlasti u BiH kao i ostalih zainteresiranih sudionika u poljoprivrednom sektoru u BiH, može se odgovoriti na tržišne i konkurentske izazove, ali i velike zahtjeve u procesu integracija i stjecanja članstva Europske unije.